

ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 เดือนธันวาคม 2567

Volume 6 Number 2 December 2024

การดูแลรักษาพืชพรรณในงานภูมิทัศน์นุ่ม

Plant maintenance in soft landscaping

สมจิต โยระคง

Somchit Yotakhong1-7

การจัดการความขัดแย้งในองค์กรเกษตรกร

Conflict Management in Agricultural Organizations

นภาพรณ โตสติ เพชร ทวีวงศ์

Napawan Tosati, Pech Taveevong 8-18

การวิเคราะห์สัญญาณเตือนภัยทางการเงินของสหกรณ์การเกษตรกับปุด จำกัด จังหวัดพังงา

Analyze the Financial Alarms of Tap Pud Agricultural Cooperative Limited. Phang-Nga Province

นิพิชฌม โขติ พิ้งสกุลสงเสริม หอมกลิ่น

Nipitchot Pengsakul, Songserm Homglin 19-32

ผลกระทบของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-2019 (COVID-19) ต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคม

และแนวทางการจัดการของชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต

Impacts of Corona Epidemic Disease (COVID-19) on Socio-Economic Conditions and Coastal Community Management Guidelines for Phuket Province

ดิษย์อร อธิธิริยสุนทร พูลศรี วันธงไชย ดุสิต เวชกิจ สุธิดา มณีอเนกคุณ อภิษฎา เรืองเกตุ

Disaorn Aitthiariyasunthon, Poonsri Wanthongchai, Dusit Wechakit,

Sutida Maneeanakekul, Apisada Rueangket 33-45

การจัดการการผลิตมะพร้าวน้ำหอมของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะพร้าวหอม ตำบลเกาะศาลพระ อำเภอ
วัดเพลง จังหวัดราชบุรี

Aromatic Coconuts Production Management of Collaborative Farming Aromatic Coconut Farmers Group, Ko San Phra Subdistrict, Wat Phleng District, Ratchaburi Province

ศิริพร บุญเพ็ญ สัจจา บรรจงศิริ และวนาลัย วิริยะสุธี

Siriporn Boonpen, Sajja Bunjongsiri, and Wanalai Viriyasuthee..... 46-56

(บทความพิเศษ)

“การดูแลรักษาพืชพรรณในงานภูมิทัศน์นุ่ม”

Plant maintenance in soft landscaping

สมจิต โยระคง

Somchit Yotakhong

นักออกแบบจัดสวนอิสระ นักวิชาการอิสระ หมู่บ้านเมืองเอก ต.หลักหก อ.เมือง จ.ปทุมธานี 12000

Freelance garden designer, Independent Scholar, Muang Ake Village Lak Hok, Mueang Pathum Thani, Pathum Thani 12000

Corresponding author: dr.somchit@hotmail.com

บทคัดย่อ

การจัดการภูมิทัศน์นุ่ม มีความสำคัญต่อการออกแบบการจัดการภูมิทัศน์ เนื่องจากการจัดการกับองค์ประกอบที่มีลักษณะเป็นพลวัต คือ มีการเปลี่ยนแปลงได้จากการเติบโตทั้งทางด้านขนาดและรูปร่าง สัดส่วนของพืชพรรณไม้ จึงส่งผลโดยตรงต่ออารมณ์และความรู้สึกของผู้ใช้งานภูมิทัศน์นุ่ม และผู้เป็นเจ้าของ นอกจากนี้ยังส่งผลต่อความยั่งยืนในแง่ของการเป็นพื้นที่สีเขียวที่จะเป็นแหล่งดูดซับคาร์บอนในพื้นที่ที่มีการจัดภูมิทัศน์ การจัดการที่ดีจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยสามารถแบ่งการจัดการดูแลออกตามรูปแบบของพรรณไม้ที่ใช้ ได้แก่ ไม้ยืนต้น ที่จะต้องอาศัยการตัดแต่งกิ่ง การคลุมโคน การยึดหรือค้ำยันลำต้น การป้องกันลำต้นและโคนต้น ในขณะที่ไม้พุ่ม จะใช้การตัดชริบและการทำสาว ไม้คลุมดิน นอกจากการตัดเล็มแล้ว ก็จำเป็นต้องหมั่นสำรวจการยุบตัวของพื้นที่เพื่อให้สามารถแก้ไขได้ทันทั่วทั้งด้วย

คำสำคัญ: ภูมิทัศน์นุ่ม, การออกแบบภูมิทัศน์, ไม้ยืนต้น, ไม้พุ่ม, ไม้คลุมดิน

Abstract

Soft landscape management is important to landscape design as it addresses dynamic features, such as variations in the size, shape, and proportion of vegetation growth. Consequently, it immediately influences the emotions and sentiments of both the users and owners of the soft environment. It also influences sustainability by functioning as a green space that captures carbon inside the landscaped area. Consequently, efficient management is crucial. Softscape management can be categorized based on the types of plants utilized, including Perennial trees necessitating pruning, base coverage, trunk stabilization, and protection of the trunk and base. Shrubs require pruning and budding. Besides pruning, ground cover plants require regular checks for subsidence to ensure prompt restoration.

Keywords: Soft landscape, Landscape design, Perennial trees, Shrubs plants, Ground cover plants

ภูมิทัศน์นุ่ม (Softscape) หรือ งานวัสดุพืชพรรณ (พรชัย จิตติวสุรัตน์, 2564) หมายถึง องค์ประกอบของสวนที่ประกอบด้วยสิ่งมีชีวิตหรือสิ่งที่เคยมีชีวิต เช่น พื้นดิน พุ่มไม้ และต้นไม้ ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบหลักของภูมิทัศน์นุ่ม โดยลักษณะของภูมิทัศน์นุ่มนั้นแตกต่างจาก ภูมิทัศน์แข็ง (Hardscape) ซึ่งเน้นงานโครงสร้างที่ไม่มีชีวิต เช่น งานพื้น ทางเดิน ขอบรั้ว กำแพง และงานก่อสร้างอื่น ๆ ที่เป็นองค์ประกอบทางกายภาพในพื้นที่ การจัดการภูมิทัศน์นุ่มเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพืชพรรณซึ่งเป็นองค์ประกอบทางชีวภาพที่มีชีวิต (Living organisms) โดยสิ่งที่บ่งชี้ถึงความเป็นสิ่งมีชีวิตของพืชพรรณ ได้แก่ การเจริญเติบโต การสะสมพลังงาน การสืบพันธุ์ การตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงในวงจรชีวิต (Life cycle) ตั้งแต่การเกิดแก่ ตาย และกระบวนการสร้างสารประกอบอินทรีย์ พืชพรรณจึงทำให้ภูมิทัศน์นุ่มมีความเปลี่ยนแปลงเชิงพลวัต (Dynamic) ซึ่งสร้างมิติในพื้นที่ได้มากกว่า 3 มิติ อันเนื่องมาจากฤดูกาลที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของพืชพรรณ ทั้งในด้านสีสน รูปทรง และขนาด ซึ่งส่งผลต่อประสบการณ์การใช้งานพื้นที่ของผู้คน (ยุทธภูมิ เผ่าจินดา, 2566) ความละเอียดอ่อนและความซับซ้อนของการดูแลภูมิทัศน์นุ่มมีความท้าทายและครอบคลุมถึงหลายประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1) การจัดการดินเพื่อการปลูกและปรับปรุงดินให้มีความเหมาะสมกับชนิดของพืช 2) การตัดแต่งและบำรุงรักษาเพื่อการจัดระเบียบต้นไม้ พุ่มไม้ และการตัดแต่งเพื่อรักษารูปทรงที่สวยงาม และ 3) การฟื้นฟูและปลูกทดแทนเพื่อการจัดเตรียมพืชพันธุ์ใหม่เพื่อทดแทนพืชที่เสื่อมสภาพหรือไม่เหมาะสมกับพื้นที่อีกต่อไป การจัดการเหล่านี้ต้องอาศัยความรู้ด้านนิเวศวิทยา ชีววิทยาของพืช และการออกแบบภูมิทัศน์ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสวยงาม การใช้งาน และความยั่งยืนในระยะยาว

การจัดการภูมิทัศน์นุ่ม (Softscape Management) มีความสำคัญอย่างมากในกระบวนการพัฒนาพื้นที่โดยเฉพาะในบริบทของการพัฒนาเมืองและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การนำองค์ประกอบของธรรมชาติ เช่น ไม้พุ่ม ไม้ยืนต้น ดอกไม้ และพืชตระกูลหญ้า มาผสมผสานกับภูมิทัศน์แข็ง (Hardscape) อย่างอาคาร ทางเดิน และโครงสร้างทางกายภาพ ไม่เพียงเพิ่มความสวยงาม แต่ยังส่งผลเชิงบวกในด้านสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิต งานวิจัยของ Taiwo (2024) ระบุว่า การออกแบบที่รวมไม้เลื้อยหรือพืชพันธุ์บนผนังอาคารและพื้นที่รอบตัวอาคารสามารถลดความร้อนในพื้นที่เมือง ลดการใช้พลังงาน และสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายสำหรับผู้ใช้งาน ขณะเดียวกัน Shengjung Ou (2024) พบว่าการจัดภูมิทัศน์นุ่มในพื้นที่ให้มีส่วนมากกว่า 65% มีศักยภาพในการดูดซับคาร์บอนและช่วยลดผลกระทบจากก๊าซเรือนกระจก โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีการปลูกพืชพันธุ์อย่างหนาแน่น สิ่งนี้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของภูมิทัศน์นุ่มในเชิงสิ่งแวดล้อมที่สามารถตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ได้โดยตรง ยิ่งไปกว่านั้น Elghonaimy (2024) ชี้ให้เห็นว่าการจัดการภูมิทัศน์นุ่มที่นำเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น เซ็นเซอร์เพื่อตรวจสอบความชื้นและสุขภาพของพืช รวมถึงระบบน้ำอัจฉริยะ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการทรัพยากร ลดการสูญเสียพลังงาน และทำให้การบำรุงรักษาพืชพรรณเป็นไปอย่างเป็นระบบมากขึ้น การจัดการภูมิทัศน์นุ่มจึงเป็นมากกว่าการเพิ่มความสวยงามให้พื้นที่ แต่ยังช่วยสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาพื้นที่เมืองและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สร้างพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการใช้ชีวิต พร้อมทั้งตอบสนองต่อความต้องการของสังคมในระยะยาวอย่างยั่งยืน

การจัดการภูมิทัศน์นุ่ม จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาทั้งในมิติสังคมและสิ่งแวดล้อม การจัดการดังกล่าวนี้มีความเกี่ยวข้องกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพืชพันธุ์ต่างๆที่นำมาใช้เป็นส่วนประกอบในการจัดการ โดยการจัดการนั้นมีพืชพันธุ์ที่ใช้เป็นหลักอยู่ 3 หมวด ได้แก่ ไม้ยืนต้น ไม้พุ่มและไม้คลุมดิน

ไม้ยืนต้น (trees) คือต้นไม้ที่มีเนื้อไม้ มีอายุยืนยาว มีลำต้นเดี่ยวที่เจริญเติบโตจากดินและแตกทรงพุ่มในระดับที่เหมาะสม ไม้ยืนต้นถูกนำมาใช้ในงานภูมิทัศน์ เพื่อเป็นไม้ประธาน เป็นร่มเงา เป็นป่า มีทั้งประเภทไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ขนาดกลางและไม้ยืนต้นขนาดเล็ก มีชนิดผลัดใบ ไม่ผลัดใบ ไม้ยืนต้นครอบคลุมถึง ไม้ยืนต้นท้องถิ่น ไม้ถิ่นที่หรือไม้ป่า(native plants) ไม้ยืนต้นนำเข้า(exotic plants) และไม้ยืนต้นปลูกเลี้ยง(naturalized plants) ซึ่งเป็นไม้ยืนต้นนำเข้า ชื่อนี้มาจากถิ่นอื่น แต่นำมาปลูกเลี้ยง ปรับตัวอย่างเหมาะสมและเจริญเติบโตได้ดีในถิ่นที่ใหม่ ตัวอย่างไม้ยืนต้นที่นิยมใช้กันมากในการจัดภูมิทัศน์นุ่มได้แก่ ต้นอินทนิล ต้นพะยอม ต้นทองกวาวและต้นลำทมม ลีลาพรรณไม้ยืนต้นในป่าธรรมชาติ

ไม้พุ่ม (shrubs) เป็นไม้ที่มีเนื้อไม้ อายุยืนยาว รูปทรงเตี้ย มีลำต้นหลายต้น(multistems) ที่เจริญขึ้นมาจากดินหรือระดับใกล้ผิวดิน มีขนาดเล็กกว่าไม้ยืนต้น ไม้พุ่มแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มตามขนาด คือไม้พุ่มสูง ไม้พุ่มกลางและไม้พุ่มเตี้ย ตัวอย่างไม้พุ่ม เช่น โมก ขนุน ยี่โถ ไกร เข็มเชียงใหม่ กุหลาบ

ไม้คลุมดิน (ground covers) เป็นพรรณไม้ที่มีความสูงจากระดับพื้นดินระหว่าง 15-30 เซนติเมตร มีทรงพุ่มเตี้ยแน่น เจริญเติบโตในแนวราบได้ดี มีระบบรากแน่น มีทั้งให้ดอกและใบสวยงาม เป็นไม้เนื้อแข็งและไม้อวบน้ำ เจริญได้ดีทั้งสภาพความชื้นสูงและแห้งแล้ง เช่น สนเลื้อย หลิวเลื้อย ผกากรองเลื้อย หนวดปลาชุกแคระ ตัวอย่างไม้คลุมดิน เช่น หลิวเลื้อย อังกาบเลื้อย ไม้เสฉวน หนวดปลาชุกแคระ พุดแคระ สนเลื้อย

การดูแลรักษาพืชพรรณ เพื่อคงไว้ซึ่งความสวยงามของภูมิทัศน์นุ่มนั้น ต้องดำเนินการต่อเนื่องหลังจากการก่อสร้างงานภูมิทัศน์สิ้นสุดลง มีการส่งมอบงาน เพื่อให้งานคงสภาพสวยงาม สมบูรณ์ มีอายุยืนยาวและสามารถอำนวยประโยชน์ได้ ขอบเขตงานการดูแลรักษาที่สำคัญ มีดังนี้

ไม้ยืนต้น งานการดูแลรักษาไม้ยืนต้นที่สำคัญ คือ การตัดแต่ง การคลุมโคนและการค้ำยัน รายละเอียดดังนี้

1 การตัดแต่ง การตัดแต่งไม้ยืนต้นหรือไม้ใหญ่ เป็นการตัดแต่งกิ่งที่ไม่พึงประสงค์ออก มีหลักการสำคัญในการตัดแต่งกิ่งอย่างถูกต้องวิธีออกจากต้นทำได้ 2 แบบ คือ

1) การทอนกิ่ง เป็นการตัดกิ่งเพื่อให้แตกยอดใหม่ การตัดต้องเหลือตอกิ่งไว้ และควรตัดลงมาถึงตาที่อยู่บนทิศทางที่ต้องการ การตัดควรตัดชิดกับตา และทำเป็นปากฉลามโดยให้รอยแผลหันออกจากตา

2) การตัดกิ่งทั้งทั้งกิ่ง เป็นการตัดกิ่งที่ไม่ต้องการทั้ง กิ่งที่หันเข้าหาพุ่มหรือหันออกจากทิศทางที่ต้องการ หรือกิ่งที่เป็นโรคตลอดจนกิ่งแห้ง การตัดแบบนี้จะตัดชิดกับต้นหรือตัดชิดกับกิ่งใหญ่รอยแผลที่เกิดจากการตัดกิ่ง ควรให้มีผิวหน้าเรียบและเสมอ การตัดกิ่งขนาดใหญ่ ยาว และมีน้ำหนักมากควรตัดด้วยความระมัดระวังเพื่อป้องกันการฉีก ควรเลื่อยด้านล่างของกิ่งให้ห่างจากลำต้น หรือกิ่งใหญ่พอสมควรให้รอยลึกประมาณ 1 ใน 3 ของเส้นผ่านศูนย์กลางของกิ่งก่อน แล้วเลื่อยด้านบนห่างจากรอยเดิมออกไปทางชายพุ่มเล็กน้อย กิ่งก็จะหลุดออกโดยไม่ฉีก เมื่อขาดแล้วจึงค่อยทำการเลื่อยให้ชิดกับลำต้นหรือกิ่งใหญ่อีกที ถ้ากิ่งที่ตัดออกไม่เรียบ ให้ใช้ตะไบหยาบตะไบช่วย **การรักษาแผล** ยาที่ใช้รักษาแผลควรใช้สารพวกปูนขาว ยางมะตอย สี น้ำมันดิน หลังจากทาแล้วควร

ตรวจดูเป็นครั้งคราวจนแผลแห้งสนิท ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการตัดแต่ง ได้แก่ กรรไกรแบบต่างๆ เลื่อยตัดแต่ง กรรไกรไฟฟ้า เลื่อยไฟฟ้า ตะไบหยาบสำหรับแต่งแผล

3) การตัดแต่งกิ่งลักษณะพิเศษ เป็นการตัดกิ่งเพื่อแก้ปัญหาและวัตถุประสงค์เฉพาะ อาทิการตัดแต่ง เปิดทางสายไฟฟ้า การตัดแต่งเพื่อให้เกิดอุโมงค์ไม้

2. การคลุมโคน (mulches) เป็นการใช้วัสดุที่เป็นอินทรีย์วัตถุเช่นเศษไม้สับ ใบไม้แห้ง เปลือกไม้ เศษ ขี้ข้าวโพด เปลือกมะพร้าวสับ และการใช้อินทรีย์วัตถุ เช่น เศษอิฐหัก หินย่อย หินกรม กรวดกลม หินภูเขาไฟ เปลือกหอย หินสังเคราะห์สีต่างๆ การคลุมโคนต้นมีวัตถุประสงค์ เพื่อเก็บความชื้น ป้องกันวัชพืช ทำให้บริเวณโคนต้นไม้โปร่งสวยงาม อากาศหมุนเวียนลงสู่ดิน ทำให้ดินร่วนซุยในกรณีการใช้อินทรีย์วัตถุคลุมโคน เมื่อเปียกสลาย

3. การยัดtringหรือการค้ำยัน เป็นการใช้ท่อนไม้หรือวัสดุอื่นๆ ปักลงไปในดิน เพื่อบังคับให้ต้นไม้ปลูกใหม่ตั้งตรง รวมถึงยัดtringต้นไม้ใหญ่ไม้โคนล้ม บังคับต้นไม้ให้เอนตามวัตถุประสงค์ วิธีการค้ำยัน มี 2 วิธีคือการค้ำยันด้วยหลักหลักเดียว และการค้ำยันโดยใช้หลักมากกว่า 1 หลัก หลักการยัดtringที่ถูกวิธี ต้องใช้เชือกผูกรัดให้แน่น ไม่ควรใช้ตะปูตอกจะเป็นการทำลายเนื้อไม้เป็นสาเหตุทำให้เกิดโรคและช่องทางแมลงเข้าทำลาย โดยเฉพาะพรรณไม้เนื้ออ่อนและพรรณไม้จำพวกปาล์ม การค้ำยันบางครั้งต้องมีการออกแบบ เพราะถ้าวการค้ำยันเป็นศิลปะ ในบางครั้งมีการค้ำยันโดยการสร้างรากเทียม ที่มีการออกแบบให้แนบโคนต้นไม้และเปรียบเสมือนเป็นรากจริงโดยใช้งานโครงสร้างเหล็กหุ้มปูน แต่แต่งผิวให้เหมือนต้นและรากเพื่อคงความสวยงาม เป็นต้น

4. การป้องกันลำต้นและโคนต้น เป็นการป้องกันไม่ให้ลำต้นไม้ใหญ่เกิดโรค เมื่อได้รับความชื้น เมื่อมีอากาศหนาวเย็น เพิ่มอากาศในดินและเพื่อความสวยงาม ความชื้น การหุ้มลำต้นเมื่ออากาศเปลี่ยนแปลง การใช้วัสดุเทียมคลุมโคน

นอกจากการดูแลรักษาไม้ยืนต้น ยังมีการเจาะรูอากาศ ลงไปในดินรอบทรงพุ่ม เพื่อเพิ่มอากาศออกซิเจน การทำพื้นผิวแข็งบริเวณโคนต้นไม้ การทำม่านกันราก การใส่เปลือก การล้อมรั้ว การป้องกันระบบราก การทำศัลยกรรมและการทาสีเพื่อป้องกันความชื้นโรคและแมลงทำลายโคนต้น

ไม้พุ่ม งานการดูแลรักษาที่สำคัญคือ การตัดขริบ การตัดแต่งเพื่อให้กลับเป็นสภาพต้นอ่อน

1. การตัดขริบ (trimming) บางทีเรียกว่าการตัดเล็ม การตัดขริบ เป็นการตัดกิ่งออกสั้นๆที่ปลายกิ่ง เพื่อรักษาความสมดุลระหว่างการเจริญเติบโตของส่วนบนทรงพุ่มกับระบบราก การขริบใบ เป็นการควบคุมรูปทรงไม้พุ่มให้มีรูปร่างคงที่ และมีการทำให้เกิดกิ่งย่อยเพิ่มขึ้น การขริบ นิยมใช้กับการควบคุมรั้วต้นไม้ ไม้ควบคุมทรง ไม้ที่ปลูกเป็นลวดลายในสวน ไม้ตัด ไม้แคระ การบังคับต้นไม้ตามร่างของโครง (espaliering) ไม้ที่ตัดเป็นรูปต่างๆ (topiary) อุปกรณ์ที่ใช้คือกรรไกรตัดขริบ ซึ่งสามารถตัดขริบได้เพื่อรักษาลายสวน ควบคุมทรงพุ่ม และขริบไม้ตัด ไม้แคระได้

2. การตัดแต่งให้กลับเป็นสภาพต้นอ่อนหรือการทำสาว (rejuvenation) เป็นการตัดแต่งหนัก (hard pruning) ปีละครั้ง ลักษณะการตัดแต่งจะตัดแต่งส่วนลำต้นเกือบชิดดิน เพื่อแตกกิ่งใหม่เป็นกิ่งอ่อน แลดูเหมือนไม้ใหม่และให้ดอกดก ดอกใหญ่ นิยมกับการตัดแต่งกุหลาบ

ไม้คลุมดิน มีงานดูแลรักษาที่สำคัญคือ การให้น้ำ การตัดขอบให้คม การตัดเล็มหรือตัดขริบเพื่อให้เกิดรูปทรงที่สวยงาม เกิดพุ่มแน่น ไม่เลื้อยล้ำ นอกจากนี้ ในกรณีของไม้คลุมดินที่เป็นพืชตระกูลหญ้าชนิดต่างๆ จำเป็นจะต้องมีการตรวจสอบการยุบตัวของพื้นที่อยู่เสมอแล้วจัดการแก้ไข เพื่อมิให้เกิดปัญหาในการจัดการดูแลภายหลัง

ตัวอย่าง การดูแลรักษาพืชพรรณในงานภูมิทัศน์นุ่ม เพื่อความงาม

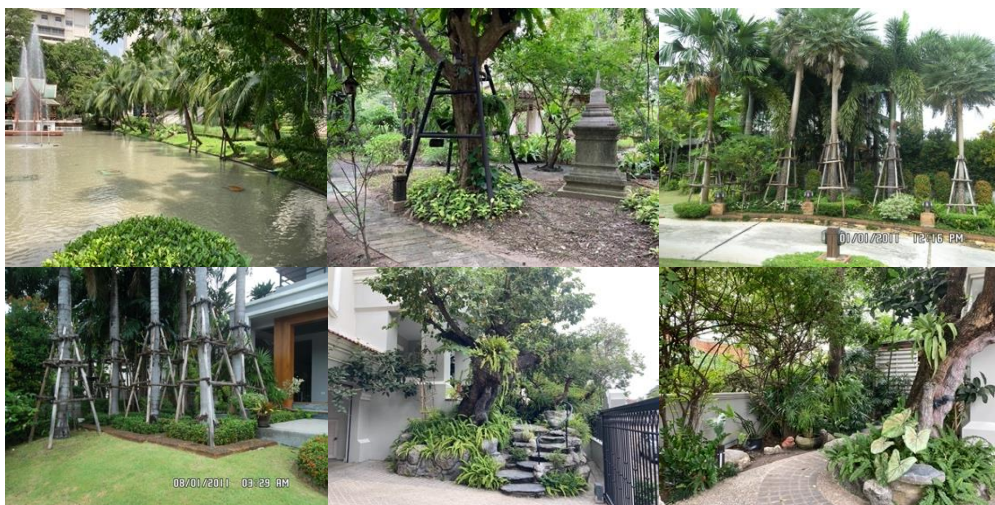
ภาพที่ 1 การดูแลรักษาภูมิทัศน์นุ่มแบบสวนป่าที่ประกอบด้วยพรรณไม้หลากหลายชนิด

ภาพที่ 2 การดูแลรักษาภูมิทัศน์นุ่มแบบ Xeriscape ใช้พรรณไม้ต้องการน้ำน้อยหลากหลายชนิด

ภาพที่ 3 การตัดแต่งคุมโคนต้นไม้ การใช้พืชคลุมดินกำหนดกรอบทางเดินในสวน

ภาพที่ 4 การค้ำยันลักษณะพิเศษในพื้นที่พิเศษ ขยายน้ำ พุ่มปาล์ม ในพื้นที่วิกฤต

การดูแลรักษาพรรณไม้ในงานภูมิทัศน์นุ่ม เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งหลังจากการก่อสร้าง ภูมิทัศน์เสร็จสมบูรณ์ เนื่องจากพืชพรรณเป็นองค์ประกอบหลักของภูมิทัศน์นุ่มและมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่าง จากองค์ประกอบของภูมิทัศน์แข็ง กล่าวคือ พืชพรรณเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีการเจริญเติบโต เปลี่ยนแปลงรูปร่าง โครงสร้าง และขอบเขตของพื้นที่เมื่อเวลาผ่านไป การดูแลรักษาอย่างเหมาะสมจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการคงความ สวยงามและฟังก์ชันของภูมิทัศน์ให้ตรงตามรูปแบบที่วางไว้ ทั้งนี้ขอบเขตการดูแลรักษาพรรณไม้ในงานภูมิทัศน์ นุ่มครอบคลุมกระบวนการหลายขั้นตอนที่มุ่งเน้นทั้งการป้องกันและการส่งเสริมการเจริญเติบโตของพืช เช่น การค้ำยันและยึดตรึงไม้ยืนต้นและไม้พุ่มเพื่อป้องกันการล้ม การคลุมดินหรือโคนต้นเพื่อเก็บรักษาความชื้น การเจาะรูอากาศเพื่อเพิ่มปริมาณออกซิเจนในระบบราก รวมถึงการป้องกันโคนต้นด้วยการใช้หินโรย ทำกำแพง รอบโคน หรือทาสีโคนต้นเพื่อป้องกันความเสียหายจากปัจจัยภายนอก นอกจากนี้ยังรวมถึงการตัดแต่งกิ่งที่ไม่ จำเป็น การตัดลำต้นกลับสู่รูปทรงที่เหมาะสม หรือการปรับแต่งทรงพุ่มและปลายยอดในไม้พุ่มและไม้คลุมดิน การตัดบังคับลำต้นและกิ่งเพื่อสร้างลวดลายเชิงศิลปะก็เป็นอีกหนึ่งแนวทางที่ช่วยเพิ่มความโดดเด่นให้กับภูมิทัศน์ ซึ่งการดำเนินงานเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการวางแผนอย่างรอบคอบ โดยคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของพืชแต่ละชนิด และสภาพแวดล้อมโดยรอบ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการดูแลรักษา การดูแลอย่างเหมาะสมไม่เพียงช่วย คงรูปลักษณะที่สวยงามของภูมิทัศน์นุ่ม แต่ยังส่งเสริมการใช้งานที่ยั่งยืน อันจะนำไปสู่ความสบายใจของผู้ใช้งาน ผู้เป็นเจ้าของพื้นที่ และการส่งเสริมความสมดุลของสภาพแวดล้อมโดยรวมในที่สุด

บทสรุป

ในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการภูมิทัศน์นุ่ม (Softscape Management) มองว่า การจัดการพืช พรรณในพื้นที่ภูมิทัศน์นุ่มไม่ได้เป็นเพียงการดูแลรักษาเพื่อความสวยงามของพื้นที่ แต่เป็นกระบวนการที่มี ความซับซ้อนและเชื่อมโยงกับประเด็นทางสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจอย่างลึกซึ้ง พืชพรรณในงานภูมิ ทัศน์นุ่ม ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิต มีความสามารถในการเจริญเติบโต การเปลี่ยนแปลง และการตอบสนองต่อ สิ่งแวดล้อม ทำให้การดูแลรักษาต้องดำเนินการด้วยความรอบคอบและมีการวางแผนที่เป็นระบบ เพื่อให้คงไว้ ซึ่งทั้งรูปลักษณะที่เหมาะสมและฟังก์ชันการใช้งานที่ตอบสนองความต้องการของพื้นที่ อีกทั้งงานวิจัยในระดับ นานาชาติ ที่ชี้ให้เห็นถึงศักยภาพของการจัดการภูมิทัศน์นุ่มที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างบรรยากาศเชิง บวก ลดความร้อนในพื้นที่เมือง เพิ่มการดูดซับคาร์บอน และสร้างความสมดุลในระบบนิเวศ ในขณะเดียวกัน การบูรณาการเทคโนโลยี เช่น ระบบตรวจสอบความชื้น การจัดการน้ำอัจฉริยะ และการวางแผนด้วยเครื่องมือ ดิจิทัล ช่วยลดความซับซ้อนในการจัดการและเพิ่มประสิทธิภาพในระยะยาว ดังนั้นการจัดการภูมิทัศน์นุ่มไม่ใช่ เพียงการตอบสนองต่อความต้องการด้านความสวยงามของพื้นที่ แต่เป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุน เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) โดยช่วยสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาพื้นที่ เมืองและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังส่งผลต่อสุขภาวะของผู้ใช้งานโดยตรง ทั้งในแง่ความสบายใจ และคุณภาพชีวิต การจัดการที่เหมาะสมจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการสร้างพื้นที่ที่ไม่เพียงตอบสนองต่อความ ต้องการในปัจจุบัน แต่ยังสามารถรองรับความเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างยั่งยืนและยืดหยุ่น

เอกสารอ้างอิง

- พรชัย จิตติวสุรัตน์ ฐปณี รัตนถาวร. การเสริมศักยภาพขององค์ประกอบภูมิทัศน์ เพื่อเอื้อต่อกิจกรรมออกกำลังกายในสวนสาธารณะบ้าน. *วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สจล.* ฉบับที่ 33 ปี 23: กรกฎาคม-ธันวาคม 2564. หน้า 45
- ยุทธภูมิ เผ่าจินดา. (2564). หน่วยที่ 4 หลักการพื้นฐานในการออกแบบภูมิทัศน์. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการภูมิทัศน์เชิงธุรกิจ landscape business. นนทบุรี: สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Elghonaimy I. Moosa S. 2024. Optimizing sustainable landscape maintenance techniques through digital tools and data analytics. *Omaintec Journal: Journal of scientific review*. Retrived from: <https://omaintec.org/journal/wp-content/uploads/2024/11/05-Islam-Elghonaimy.pdf>
- Ou, S.; Chien, Y.; Hsu, C.; Ning, F.; Pan, H. (2024). The Ideal Strategy of Carbon-Neutral for Park Landscape Design: A Proposal for a Rapid Detection Method. *Appl. Sci.* 2024, 14, 8128. <https://doi.org/10.3390/app14188128>
- Taiwo ayomide ale, Dorcas aina ayeni, Olatunde folarannami adedayo. Enhancement of work place comfort through the use of soft landscape. *City, Territory and Architecture* (2024) 11:11 <https://doi.org/10.1186/s40410-024-00232-w>

(บทความวิชาการ)

การจัดการความขัดแย้งในองค์กรเกษตรกร

Conflict Management in Agricultural Organizations

นภาพรณ โตสติ^{1*} เพชร ทวีวงศ์²

Napawan Tosati, Pech Taveevong

¹สำนักงานเกษตรจังหวัดตราด กรมส่งเสริมการเกษตร

²สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย 11120

¹Trat Provincial Agricultural Extension Office, Department of Agricultural Extension

²School of Agriculture and Cooperative, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, Thailand, 11120

*Corresponding author : sriwhitetosati@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งอธิบายการจัดการความขัดแย้งในองค์กรเกษตรกร ซึ่งมุ่งเน้นการทำงานร่วมกันของสมาชิกเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ผลผลิต ที่สามารถนำไปสู่การสร้างที่ยั่งยืนในภาคการเกษตรขึ้นได้ ความขัดแย้งในองค์กรเกษตรกรเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเกิดขึ้นได้จากการมีเป้าหมาย วิธีการทำงาน หรือการจัดสรรทรัพยากรที่แตกต่างกัน หากไม่ได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม จะส่งผลให้เกิดการบั่นทอนประสิทธิภาพและความสามัคคีภายในองค์กรเกษตรกร อย่างไรก็ตาม การจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์จะสามารถเปลี่ยนปัญหาให้กลายเป็นโอกาสในการพัฒนาองค์กรเกษตรกรขึ้นได้ ซึ่งแนวทางการจัดการความขัดแย้ง 5 รูปแบบ ได้แก่ การประสานประโยชน์ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเอาชนะ การหลีกเลี่ยง และการประนีประนอม โดยพิจารณาคุณค่าและผลลัพธ์ที่ได้รับจากแต่ละแนวทาง ทั้งในด้านการเสริมสร้างความสามัคคีพัฒนาแนวทางการแก้ปัญหา เสริมสร้างประสิทธิภาพในการผลิตทางการเกษตร ส่งเสริมบรรยากาศในการเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสาร รวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการพัฒนาองค์กรเกษตรกรเกิดความยั่งยืน โดยอ้างอิงงานวิจัยและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนบทวิเคราะห์ ทำให้บทความนี้เป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการจัดการความขัดแย้งองค์กรเกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : การจัดการ, ความขัดแย้ง, องค์กรเกษตรกร

Abstract

This article aims to explain conflict management within agricultural organizations. These organizations focus on collaborative efforts among members to enhance knowledge and productivity, ultimately contributing to sustainable agricultural practices. Conflicts in agricultural organizations are inevitable, often arising from differences in goals, work methods, or resource allocation. If not appropriately managed, such conflicts can undermine organizational efficiency and unity. However, constructive conflict management can transform these issues into opportunities for organizational development. The five approaches to conflict management include collaboration, accommodation, competition, avoidance, and compromise, with consideration given to the values

and outcomes derived from each approach. These include fostering unity, developing problem-solving strategies, enhancing agricultural production efficiency, promoting a cooperative atmosphere, improving communication effectiveness, and creating an environment supporting agricultural organizations' sustainable development. Relevant research and theories support this analysis and substantiate the discussion, making this article a vital tool for effectively applying conflict management strategies within agricultural organizations.

Keyword : Management, Conflict, Agricultural Organization

บทนำ

องค์กรเกษตรกร (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2556) หมายถึง กลุ่มของเกษตรกรที่รวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาที่เป็นข้อจำกัดของเกษตรกรรายย่อย หรือเพื่อพัฒนาสภาพการประกอบอาชีพและชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่ม โดยมีโครงสร้างการดำเนินงานและระเบียบข้อบังคับที่ชัดเจน ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ประเภท คือ แบ่งตามลักษณะประเภทการรับรองของกฎหมาย ได้แก่ องค์กรเกษตรกรที่เป็นนิติบุคคล อาทิ เช่น กลุ่มเกษตรกร (Agricultural Groups) สหกรณ์การเกษตร (Agricultural Co-operatives) องค์กรเกษตรกรที่ไม่เป็นนิติบุคคล อาทิเช่น กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มอาชีพการเกษตร กลุ่มยุวเกษตรกร และแบ่งตามลักษณะประเภทของระดับการพัฒนา แบ่งเป็นองค์กรเกษตรกรระดับพื้นฐาน และองค์กรเกษตรกรระดับก้าวหน้า จะเห็นได้ว่าองค์กรเกษตรกรถือเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาของเกษตรกรและชุมชนเกษตร โดยองค์กรเกษตรกรมีจุดมุ่งหมายของการรวมตัวกันเพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกันในการพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น การผลิต การจัดหาปัจจัยการผลิต การตลาด การแลกเปลี่ยนความรู้ และการพัฒนาคุณภาพชีวิต รวมถึงการลดการพึ่งพาการสนับสนุนจากบุคคล หรือหน่วยงานภายนอก ทำให้องค์กรเกษตรกรมีบทบาทสำคัญในการสร้างสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืน

ลักษณะขององค์กรเกษตรกรที่มีในประเทศไทย เช่น สหกรณ์การเกษตร ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของเกษตรกรเพื่อจัดหาปัจจัยการผลิต การเก็บเกี่ยว และการจำหน่ายในรูปแบบที่มีการจัดการอย่างเป็นระบบ สหกรณ์การเกษตรให้ความสำคัญกับการดำเนินงานที่ไม่แสวงหาผลกำไรสูงสุด แต่เน้นการสร้างประโยชน์ร่วมกันของสมาชิก ซึ่งการรวมตัวในรูปแบบนี้ยังทำให้เกษตรกรสามารถซื้อปัจจัยการผลิตในราคาที่ถูกลง เนื่องจากมีอำนาจในการต่อรองจากการสั่งซื้อปริมาณมาก ทำให้ลดความเสี่ยงในการเจรจาต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง (Nicolas Faysse and Wattanaï Onsamrarn, 2561) ลักษณะขององค์กรเกษตรกรที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มเกษตรกรแบบหลวม ๆ และไม่ได้มีสถานะทางกฎหมาย แต่มีวัตถุประสงค์เดียวกัน คือ การช่วยเหลือและสนับสนุนซึ่งกันและกัน กลุ่มเกษตรกรอาจประกอบด้วยกลุ่มผู้ปลูกพืชชนิดเดียวกันที่รวมตัวกันเพื่อการซื้อปัจจัยการผลิต การจัดการความรู้ หรือการแบ่งปันข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการผลิตและจำหน่าย โดยกลุ่มเกษตรกรนี้สามารถช่วยสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นในชุมชน และเพิ่มความสามารถในการปรับตัวต่อสภาพตลาดและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ดีขึ้น (กระทรวงพาณิชย์, 2563) นอกจากนี้องค์กรเกษตรกรยังเป็นแหล่งเรียนรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีที่สำคัญ เกษตรกรในองค์กรสามารถแลกเปลี่ยนความรู้และทักษะที่ได้จากการอบรมหรือการสัมมนากับผู้เชี่ยวชาญ ทำให้เกิดการพัฒนาความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ

ที่สามารถนำไปใช้ในการทำเกษตรกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การถ่ายทอดเทคโนโลยีที่ช่วยให้เกษตรกรเพิ่มผลผลิต ลดต้นทุน และปรับตัวต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ดีขึ้น เป็นต้น กล่าวได้ว่า องค์กรเกษตรกรเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเกษตร ซึ่งการรวมกลุ่มของเกษตรกรในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งสหกรณ์ การเกษตรหรือกลุ่มเกษตรกร จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ลดการพึ่งพาบุคคลภายนอก และส่งเสริมการพัฒนาเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน บทบาทขององค์กรเกษตรกรนี้จึงเป็นกลไกสำคัญที่สนับสนุนการพัฒนาชุมชนและสร้างอนาคตที่มั่นคงให้แก่เกษตรกร

ความสำเร็จขององค์กรเกษตรกร คือ การให้ความสำคัญกับการทำงานร่วมกันในรูปแบบกลุ่มอย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม อุปสรรคที่สำคัญขององค์กรเกษตรกร คือ ความขัดแย้งในองค์กร ซึ่งเป็นประเด็นที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ สาเหตุสำคัญมาจากสมาชิกในกลุ่มมาจากหลากหลายพื้นฐาน จึงมีความเชื่อและมุมมองที่แตกต่างกัน ทำให้บางครั้งเกิดความเข้าใจผิดหรือการกระทบกระทั่งกันขึ้น (ศรีเสด็จ กองแกน, 2566) โดยความขัดแย้งภายในองค์กรเกษตรกรนั้นอาจเกิดขึ้นจากการจัดสรรผลประโยชน์ การตัดสินใจด้านการผลิตหรือการตลาดที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจนำไปสู่การขาดความสามัคคีและความไว้วางใจระหว่างสมาชิก ดังนั้นการเรียนรู้เกี่ยวกับผลกระทบของความขัดแย้งในองค์กรเกษตรกรจะทำให้เห็นภาพที่ชัดเจนของปัญหาที่อาจเกิดขึ้น ทั้งในด้านความสามัคคี ประสิทธิภาพการทำงาน ความน่าเชื่อถือ และเศรษฐกิจของชุมชน ผลกระทบเหล่านี้ไม่เพียงแต่กระทบต่อองค์กรเท่านั้น แต่ยังส่งผลถึงวิถีชีวิตของสมาชิกและคนในชุมชน (Pereira, 2019 และ Ortmann & King, 2007)

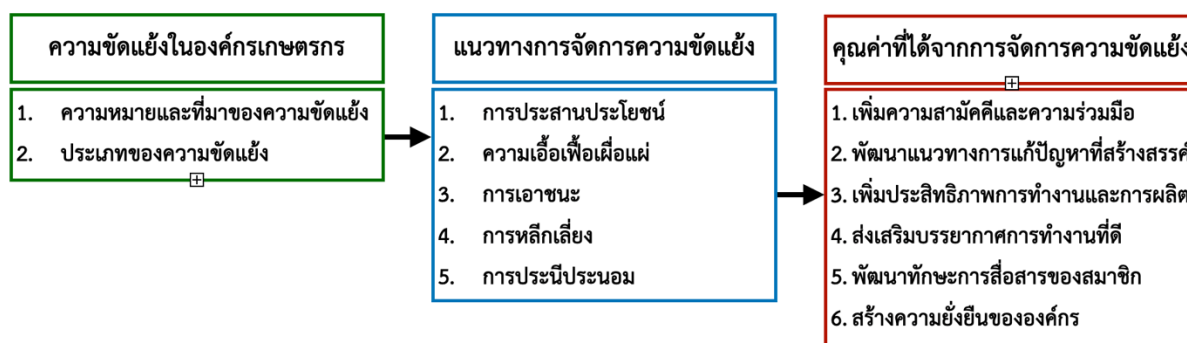
บทความนี้ต้องการสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการความขัดแย้งภายในองค์กรเกษตรกรที่ดีและเหมาะสม ที่สามารถช่วยให้สมาชิกเข้าใจกันและลดโอกาสการเกิดความขัดแย้ง ดังนั้นการมีแนวทางการจัดการความขัดแย้งภายในองค์กรเกษตรกรอย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยให้องค์กรสามารถรับมือกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งไม่เพียงช่วยลดความขัดแย้ง แต่ยังช่วยสร้างความสามัคคีและความไว้วางใจในกลุ่ม เช่น การสร้างช่องทางสำหรับการเจรจาและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สามารถช่วยส่งเสริมความสามัคคีและความร่วมมือระหว่างสมาชิกในกลุ่มได้เป็นอย่างดีจะทำให้เราสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างผลลัพธ์ที่ดีให้แก่ชุมชน

วิธีการศึกษาค้นคว้า

มุ่งหาคำอธิบายในลักษณะวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นการศึกษาค้นคว้าจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารอย่างมีระบบระเบียบและมีกฎเกณฑ์ จากหนังสือ วารสาร บทความ ผลงานวิจัย หลังจากนำไปวิเคราะห์ เสนอคิดเห็น และสรุปผลเป็นข้อความรู้

แนวคิดการศึกษาค้นคว้าการจัดการความขัดแย้งในองค์กรเกษตรกร

กรอบแนวคิดในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับ "การจัดการความขัดแย้งในองค์กรเกษตรกร" ในบทความนี้จะแสดงลำดับขั้นตอนและความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) ความขัดแย้งในองค์กรเกษตรกรเกิดขึ้นเมื่อสมาชิกมีเป้าหมาย ความต้องการ หรือแนวทางการดำเนินงานที่ไม่สอดคล้องกัน ส่งผลให้ความสามัคคีในกลุ่มลดลงและประสิทธิภาพการทำงานขององค์กรลดลง 2) แนวทางการจัดการความขัดแย้งมีความสำคัญต่อการสร้างบรรยากาศการทำงานและเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างสมาชิก แต่และรูปแบบในการจัดการความขัดแย้ง ไม่ว่าจะเป็นการประสานประโยชน์ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเอาชนะ การหลีกเลี่ยง หรือการประนีประนอม มีข้อดีและข้อจำกัดที่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป และ 3) คุณค่าที่ได้จากความขัดแย้งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความสำเร็จและความยั่งยืนขององค์กรเกษตรกร โดยการเสริมสร้างคุณค่าทั้งในด้านความร่วมมือ ประสิทธิภาพ และบรรยากาศการทำงานที่ดี ซึ่งจะช่วยให้องค์กรสามารถเจริญเติบโตและมีความยั่งยืนแสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการอธิบายการจัดการความขัดแย้งในองค์กรเกษตรกร

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในองค์กรเกษตรกร

การเริ่มต้นทำความเข้าใจความหมายของ “ความขัดแย้ง” สำหรับผู้เขียนให้ความสำคัญกับการศึกษางานของนักวิชาการ 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในการอธิบายในเรื่องนี้ คือ 1) Kenneth W. Thomas อ้างอิงใน (Thomas, K. W. ,1992) ให้นิยามความขัดแย้งว่าเป็นกระบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคล หรือกลุ่มมีเป้าหมาย หรือค่านิยมที่ไม่สอดคล้องกัน และไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้พร้อมกัน เช่น ความขัดแย้งเกิดจากการที่แต่ละฝ่ายพยายามควบคุมทรัพยากรหรือสภาพแวดล้อมของตัวเอง ดังนั้นความขัดแย้งจึงเกิดขึ้นในบริบทที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคล หรือกลุ่มที่ต้องการบรรลุเป้าหมายที่ขัดแย้งกัน 2) Louis R. Pondy อ้างอิงใน (Pondy, L. R. ,1967) ให้นิยาม ความขัดแย้งว่าเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและมีหลายขั้นตอน และยังเน้นว่าความขัดแย้งเป็นสถานการณ์ที่มีการรับรู้ หรือรู้สึกถึงความไม่ลงรอยกัน ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อบุคคล หรือ กลุ่มมองเห็นว่าความต้องการ หรือความคาดหวังของตนได้รับผลกระทบจากการกระทำของผู้อื่น ดังนั้นความขัดแย้งจึงมีการพัฒนาและเคลื่อนไปตามขั้นตอนต่างๆ ตั้งแต่การก่อตัวไปจนถึงการเปิดเผยและการแก้ไข และ 3) Dean G. Pruitt อ้างอิงใน (Pruitt, D. G., & Rubin, J. Z. ,1986) ให้นิยามความขัดแย้งว่าเป็นสถานการณ์ที่คู่ขัดแย้งสองฝ่ายมีความสนใจที่ไม่สอดคล้องกัน โดยความขัดแย้งจะเกิดขึ้นเมื่อทั้งสองฝ่ายไม่สามารถบรรลุ

ความต้องการได้พร้อมกัน นอกจากนั้นยังอธิบายว่าความขัดแย้งอาจนำไปสู่การเจรจาต่อรองซึ่งเป็นกระบวนการในการหาทางออกหรือการประนีประนอม เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุดตามเป้าหมายของแต่ละฝ่าย ดังนั้นความขัดแย้งจึงไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่แย่อเสมอไป แต่สามารถเป็นโอกาสในการสร้างข้อตกลงที่ส่งผลดีต่อทั้งสองฝ่าย

กล่าวโดยสรุป ความขัดแย้ง หมายถึง สถานการณ์ หรือกระบวนการที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคล หรือกลุ่มคนมีความต้องการเป้าหมาย หรือค่านิยมที่ไม่สอดคล้องกัน โดยที่แต่ละฝ่ายรู้สึกว่าการต้องการ หรือ ผลประโยชน์ของตนได้รับผลกระทบจากการกระทำของผู้อื่น ทำให้เกิดความพยายามควบคุมทรัพยากร หรือ สภาพแวดล้อมของตนเพื่อบรรลุเป้าหมายเฉพาะฝ่ายตน ซึ่งความขัดแย้งมีหลายขั้นตอน ตั้งแต่การรับรู้และรู้สึกถึงความไม่ลงรอยกัน ไปจนถึงการเปิดเผยปัญหา ซึ่งอาจนำไปสู่การเจรจาต่อรองเพื่อหาทางแก้ไข หรือ ประนีประนอม โดยผลลัพธ์อาจส่งผลดีหากมีการจัดการอย่างเหมาะสม

ความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานร่วมกันในองค์กรเกษตรกรที่เกิดขึ้นได้ในทุกระดับขององค์กร เนื่องจากสมาชิกแต่ละคนมักมีพื้นฐานที่ต่างกัน ทั้งในแง่ของบุคลิกภาพ ประสบการณ์ และเป้าหมายส่วนตัวในการทำงานแบบทีม ความขัดแย้งอาจเกิดขึ้นจากหลายปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นความคิดเห็นที่ต่างกันในด้าน การดำเนินงาน วิธีการแบ่งงาน หรือแนวทางการแก้ไขปัญหา ดังนั้นการจัดการกับความขัดแย้งจึงเป็นสิ่งที่องค์กรไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ และจำเป็นต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เพื่อรักษาความสัมพันธ์ที่ดีและเสริมสร้างความสามัคคีในการทำงานร่วมกัน ซึ่งความขัดแย้งในองค์กรสามารถแบ่งออกเป็นหลายประเภท โดยแต่ละประเภทมีสาเหตุและผลกระทบที่แตกต่างกัน ดังนี้

1. ความขัดแย้งด้านงาน (Task Conflict) ความขัดแย้งประเภทนี้เกิดจากความคิดเห็นที่แตกต่าง เกี่ยวกับการดำเนินงานหรือวิธีการในการทำงาน เช่น การตัดสินใจในกระบวนการผลิต การแบ่งงาน และการตั้งเป้าหมาย ซึ่งความขัดแย้งด้านงานอาจส่งผลดีต่อการตัดสินใจของทีม หากมีการจัดการอย่างสร้างสรรค์ เพราะช่วยให้เกิดมุมมองที่หลากหลายและความคิดใหม่ ๆ อย่างไรก็ตามหากไม่ได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม อาจทำให้เกิดความตึงเครียดระหว่างสมาชิกและส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงาน (Jehn, 1995)

2. ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ (Relationship Conflict) เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากความแตกต่างในบุคลิกภาพ ค่านิยม หรืออารมณ์ระหว่างสมาชิก ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์นี้มักส่งผลกระทบเชิงลบ เช่น ความขัดแย้งระหว่างบุคคลอาจลดความสามัคคีและสร้างบรรยากาศที่ไม่ดีในองค์กร ซึ่งความขัดแย้งประเภทนี้ยังส่งผลให้สมาชิกสูญเสียพลังงานในการทำงานและลดประสิทธิภาพของทีม เนื่องจากสมาชิกอาจมุ่งเป้าไปที่ความรู้สึกไม่พอใจระหว่างบุคคล แทนที่จะโฟกัสกับงานที่ต้องทำ (Amason, 1996)

3. ความขัดแย้งด้านกระบวนการ (Process Conflict) เป็นความขัดแย้งด้านกระบวนการเกิดจากความไม่เห็นพ้องเกี่ยวกับวิธีการจัดสรรทรัพยากร เช่น เวลาหรือภาระหน้าที่ รวมถึงบทบาทของสมาชิกในทีม โดยความขัดแย้งประเภทนี้มักเกี่ยวข้องกับการจัดการเวลา การกระจายงาน และการมอบหมายงานที่ไม่เป็นธรรม การจัดการที่ไม่ดีอาจทำให้สมาชิกบางคนรู้สึกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรม ส่งผลให้เกิดความไม่พอใจและขาดความตั้งใจในการทำงาน (Wageman, 1995)

4. ความขัดแย้งด้านบทบาท (Role Conflict) เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเมื่อมีการมอบหมายงานหรือบทบาทที่ไม่ชัดเจน สมาชิกอาจไม่แน่ใจในหน้าที่ของตนเอง หรือไม่เข้าใจความคาดหวังจากหัวหน้างาน

หรือจากเพื่อนร่วมทีม ซึ่งความขัดแย้งด้านบทบาทนี้ส่งผลให้เกิดความเครียดและความไม่แน่นอนในงาน และหากไม่ได้รับการแก้ไข อาจทำให้สมาชิกลดประสิทธิภาพในการทำงานและเกิดความขัดแย้งระหว่างสมาชิก (Katz & Kahn, 1978)

5. ความขัดแย้งเชิงนโยบายและกฎระเบียบ (Policy and Normative Conflict) เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากความไม่เห็นด้วยกับนโยบาย กฎระเบียบ หรือขั้นตอนการทำงาน สมาชิกบางคนอาจไม่เห็นด้วยกับกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในองค์กร เช่น วิธีการดำเนินงานหรือการจัดสรรทรัพยากร ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มที่สนับสนุนกับกลุ่มที่ต่อต้าน ซึ่งความขัดแย้งประเภทนี้อาจทำให้เกิดปัญหาในเชิงกลยุทธ์ และอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาองค์กร (Jehn, 1997)

6. ความขัดแย้งด้านเป้าหมาย (Goal Conflict) เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากการมีเป้าหมายที่แตกต่างกันในทีม เช่น สมาชิกบางคนอาจมุ่งเน้นไปที่คุณภาพ ในขณะที่คนอื่นอาจมุ่งเน้นไปที่ปริมาณ โดยความขัดแย้งประเภทนี้อาจนำไปสู่การขัดแย้งในการตัดสินใจและลดประสิทธิภาพของทีม เนื่องจากสมาชิกต่างมุ่งไปในทิศทางที่ต่างกัน (Pfeffer & Veiga, 1999)

ความขัดแย้งในองค์กรเกษตรกรเกิดขึ้นเมื่อสมาชิกมีเป้าหมาย ความต้องการหรือแนวทางการดำเนินงานที่ไม่สอดคล้องกัน เช่น การแบ่งปันผลประโยชน์และการจัดสรรทรัพยากร ซึ่งอาจส่งผลให้ความสามัคคีในกลุ่มลดลงและประสิทธิภาพการทำงานขององค์กรลดลง อย่างไรก็ตาม หากมีการจัดการความขัดแย้งอย่างเหมาะสม ปัญหานี้อาจกลายเป็นโอกาสที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาและสร้างสรรค์แนวทางใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่สมาชิกและองค์กร แนวทางการจัดการความขัดแย้งในองค์กรเกษตรกรจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนปัญหาให้เป็นแรงขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จ

แนวทางการจัดการความขัดแย้งในองค์กรเกษตรกร

ความขัดแย้งเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีสำหรับการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มหรือองค์กรให้บรรลุผลสำเร็จได้ และเป็นแรงกระตุ้นสำหรับการเปลี่ยนแปลงในการสร้างการเติบโตของกลุ่มหรือองค์กร ด้วยการจัดการความขัดแย้งที่ดีจะสามารถนำไปสู่การสร้างผลกระทบในเชิงบวกขึ้น เช่น การใช้ความขัดแย้งกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ในกลุ่มหรือองค์กร การใช้ความขัดแย้งกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงไปสู่การปรับปรุงคุณภาพงาน เป็นต้น จึงควรมีการส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกให้มีความเคารพซึ่งกันและกัน (Rahim, 2001)

แนวทางการจัดการความขัดแย้งมีหลายประเภทที่สามารถนำไปใช้ในการแก้ไขความขัดแย้งในองค์กรเกษตรกรหรือกลุ่มองค์กรอื่น ๆ ได้อย่างเหมาะสม โดยแนวทางที่ใช้แตกต่างกันไปตามระดับความสำคัญที่ให้กับความกังวลของตนเองและของผู้อื่น ซึ่งสามารถสรุปได้เป็น 5 แนวทาง ได้แก่ การประสานประโยชน์ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เอาชนะ การหลีกเลี่ยง และการประนีประนอม ซึ่งการนำไปใช้จะถูกพิจารณาผ่านทัศนคติของผู้เข้าถึงเจตนาของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในสองมิติ คือ ในมิติแรกจะอธิบายระดับความพยายามตอบสนอง (สูงหรือต่ำ) ของบุคคลต่อความกังวลของตนเอง และในมิติที่สองจะอธิบายระดับความพยายามตอบสนอง (สูงหรือต่ำ) ของบุคคลต่อความกังวลของผู้อื่น ดังภาพที่ 2 ซึ่งแสดงถึงทิศทางการสร้างพฤติกรรมของบุคคลที่เกิดขึ้นในระหว่างความขัดแย้ง (Rahim, 2001)

ภาพที่ 2 แบบจำลองสองมิติของรูปแบบการจัดการความขัดแย้งระหว่างบุคคล

ที่มา: (ดัดแปลงจาก Rahim, 2001)

1. **รูปแบบการประสานประโยชน์ (Integrating Style)** แนวทางนี้เน้นการจัดการความขัดแย้งโดยให้ความสำคัญกับความกังวลของทั้งสองฝ่ายในระดับสูง ใช้การแก้ปัญหาผ่านการเปิดกว้าง แลกเปลี่ยนข้อมูล และการสำรวจข้อแตกต่างเพื่อหาวิธีการที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับได้ โดยการเผชิญปัญหาที่แท้จริงอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งช่วยให้สมาชิกที่มีมุมมองแตกต่างสามารถเข้าใจความคิดของกันและกัน ลดความเข้าใจผิด และพัฒนาวิธีแก้ไขที่เป็นประโยชน์ร่วมกัน ทั้งนี้ทำให้ทั้งสองฝ่ายเกิดความพึงพอใจในระดับสูงสุด (Rahim, 1983 และ Thomas & Kilmann, 1974)

2. **รูปแบบความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (Obliging Style)** แนวทางนี้ให้ความสำคัญกับความกังวลของผู้อื่นมากกว่าตนเอง โดยพยายามลดความแตกต่างและเน้นย้ำถึงความเหมือนกัน เพื่อสนองข้อกังวลของอีกฝ่ายและส่งเสริมการเสียสละและความเอื้ออาทร รูปแบบนี้เหมาะสำหรับการยุติความขัดแย้งเล็กน้อยที่ไม่มีผลกระทบมาก แต่หากใช้อย่างไม่เหมาะสมอาจทำให้เกิดความเสียเปรียบหรือถูกครอบงำได้ (Pruitt & Rubin, 1986)

3. **การเอาชนะ (Dominating Style)** แนวทางนี้เน้นการจัดการความขัดแย้งโดยให้ความสำคัญกับความกังวลของตนเองมากกว่าของผู้อื่น เป็นแนวทางการแข่งขันที่มุ่งเอาชนะ เช่น การแย่งชิงตำแหน่งหรือการยึตรานสิทธิตนเองโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อผู้อื่น ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ในสถานการณ์ที่ต้องการการตัดสินใจอย่างเด็ดขาด แต่อาจนำไปสู่ความขัดแย้งเพิ่มเติมหากเพิกเฉยต่อความต้องการของฝ่ายตรงข้าม (Thomas, 1992 และ Pondy, 1967)

4. **การหลีกเลี่ยง (Avoiding Style)** แนวทางนี้เน้นการหลีกเลี่ยงความขัดแย้งโดยไม่ให้ความสำคัญกับความกังวลของทั้งสองฝ่าย มักใช้เมื่อปัญหานั้นมีผลกระทบต่ำหรืออยู่ในช่วงที่เหมาะสมที่จะเลี่ยงปัญหาไปก่อน เช่น การถอนตัวจากสถานการณ์ที่ไม่ต้องการเผชิญหน้า รูปแบบนี้อาจช่วยลดความตึงเครียดชั่วคราว แต่หากใช้อย่างต่อเนื่องอาจทำให้ปัญหายืดเยื้อและไม่ได้รับการแก้ไข (Wageman, 1995 และ Jehn, 1997)

5. **การประนีประนอม (Compromising Style)** แนวทางนี้เน้นการจัดการความขัดแย้งโดยให้ความสำคัญกับความกังวลของทั้งสองฝ่ายในระดับกลาง เป็นรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการให้และรับหรือการแบ่งปัน ซึ่งทั้งสองฝ่ายยอมละทิ้งบางสิ่งบางอย่างเพื่อบรรลุข้อตกลงร่วมกัน แม้จะไม่ได้ทำให้ทุกฝ่ายพึงพอใจ

อย่างสมบูรณ์ แต่ก็ช่วยให้เกิดทางออกที่เป็นกลางได้ในสถานการณ์ที่แต่ละฝ่ายไม่สามารถได้สิ่งที่ต้องการอย่างเต็มที่ (Thomas & Kilmann, 1974 และ Rahim, 1983)

การจัดการความขัดแย้งในองค์กรเกษตรหรือองค์กรใด ๆ ก็ตามนั้นมีความสำคัญต่อการสร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นบวกและเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างสมาชิก แต่ละรูปแบบในการจัดการความขัดแย้งใช้แตกต่างกันไปตามระดับความสำคัญที่ให้กับความกังวลของตนเองและของผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นการ 1) ประสานประโยชน์ แลกเปลี่ยนข้อมูล และการสำรวจข้อแตกต่าง 2) ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ พยายามลดความแตกต่างและเน้นย้ำถึงความเหมือนกัน 3) การเอาชนะ จากแข่งขันที่มุ่งเอาชนะ 4) การหลีกเลี่ยงปัญหา หรือการประนีประนอมจากการให้และรับหรือการแบ่งปัน แนวทางการจัดการความขัดแย้ง มีข้อดีและข้อจำกัดที่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป การเลือกใช้รูปแบบที่เหมาะสมไม่เพียงช่วยแก้ไขปัญหเฉพาะหน้า แต่ยังสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีภายในองค์กร ช่วยให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาองค์กรไปในทิศทางที่เหมาะสมที่สุด

คุณค่าสำคัญที่ได้จากการปฏิบัติตามแนวทางการจัดการความขัดแย้งในองค์กรเกษตร

การปฏิบัติตามแนวทางการจัดการความขัดแย้งในองค์กรเกษตรนำมาซึ่งคุณค่าที่สำคัญและเสริมสร้างศักยภาพขององค์กรในหลายด้าน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการบรรลุความสำเร็จและความยั่งยืนขององค์กร ดังนี้

1. เสริมสร้างความสามัคคีและความร่วมมือระหว่างสมาชิก เป็นการส่งเสริมความเข้าใจ ความไว้วางใจ และความสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่มสมาชิก เพื่อให้เกิดความร่วมมือที่เข้มแข็งและการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการบรรลุเป้าหมายร่วมกันในองค์กร ชุมชน หรือกลุ่มต่างๆ ผลของการจัดการความขัดแย้งอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยส่งเสริมความสามัคคีภายในองค์กร ทำให้สมาชิกมีเป้าหมายและแนวทางร่วมกัน (Deutsch, 1973) และการสร้างความร่วมมือระหว่างบุคคลและกลุ่มภายในองค์กรนำไปสู่การลดความขัดแย้งที่ไม่จำเป็น ทำให้องค์กรสามารถดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันและมุ่งเน้นเป้าหมายร่วมได้ดียิ่งขึ้น (Rahim, 2002)

2. ส่งเสริมการแก้ปัญหาที่สร้างสรรค์และพัฒนามุมมองใหม่ เป็นการสนับสนุนให้บุคคลหรือกลุ่มสามารถคิดวิเคราะห์และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่มีความหลากหลายและสร้างสรรค์ รวมถึงการกระตุ้นให้เกิดการมองปัญหาและโอกาสจากมุมมองใหม่ๆ ที่อาจไม่เคยพิจารณามาก่อน เพื่อให้ได้แนวทางที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งการจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์จะช่วยให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเปิดโอกาสให้เกิดมุมมองที่หลากหลาย ซึ่งส่งผลให้เกิดการแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์และเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในองค์กรเกษตร (Jehn, 1995) และหากได้รับการจัดการอย่างเหมาะสมจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและความคิดริเริ่มของสมาชิก (Tjosvold, 2008)

3. เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและการผลิต การปรับปรุงวิธีการทำงาน ทรัพยากร และกระบวนการผลิตให้เกิดผลลัพธ์สูงสุด โดยใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและลดความสูญเสียหรือข้อผิดพลาด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือเมื่อความขัดแย้งภายในองค์กรได้รับการแก้ไขอย่างเหมาะสม การดำเนินงานจะมีความราบรื่น สมาชิกสามารถมุ่งมั่นทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพโดยไม่สูญเสีย

พลังงานไปกับความขัดแย้งที่ไม่ก่อประโยชน์ ส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานและผลผลิตขององค์กรดีขึ้น (Pruitt & Rubin, 1986) และนอกจากนี้การเพิ่มประสิทธิภาพนี้เป็นผลจากการสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนการทำงานร่วมกัน ลดความตึงเครียดระหว่างสมาชิกและทีมงาน (Thomas, 1992)

4. เสริมสร้างบรรยากาศการทำงานที่เปิดกว้างและเป็นมิตร การสร้างสภาพแวดล้อมในที่ทำงานที่ส่งเสริมการสื่อสาร การยอมรับความแตกต่าง และการทำงานร่วมกันในลักษณะที่ทุกคนรู้สึกมีคุณค่า เคารพซึ่งกันและกัน และมีความสุขในการทำงาน ซึ่งช่วยให้ทีมงานมีความกระตือรือร้นและประสิทธิภาพในการทำงานเพิ่มขึ้น ซึ่งการจัดการความขัดแย้งที่เหมาะสมช่วยให้สมาชิกในองค์กรเกษตรกรรู้สึกกลัวเสียงและความคิดเห็นของตนได้รับการยอมรับ ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ความพึงพอใจในงานจึงเพิ่มขึ้น และส่งผลให้ความผูกพันในองค์กรเพิ่มสูงขึ้น บรรยากาศที่เปิดกว้างนี้ยังส่งผลต่อการสนับสนุนกันในกลุ่มและสร้างเสริมแรงจูงใจในการทำงาน (Friedman et al., 2000)

5. พัฒนาทักษะการสื่อสารและการแก้ปัญหาของสมาชิก เป็นการเพิ่มศักยภาพให้บุคคลในทีมสามารถสื่อสารได้อย่างชัดเจน มีประสิทธิภาพ และร่วมกันหาวิธีแก้ปัญหาอย่างเหมาะสมและสร้างสรรค์ การพัฒนาทักษะเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำงานเป็นทีม การสร้างความร่วมมือ และการบรรลุเป้าหมายขององค์กร ซึ่งการจัดการความขัดแย้งช่วยส่งเสริมทักษะการสื่อสารที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ รวมถึงการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สมาชิกจะได้เรียนรู้การสื่อสารที่มีคุณภาพ และการจัดการความขัดแย้งอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในการสร้างความร่วมมือในองค์กรและสังคมโดยรวม (Rahim, 2002)

6. เสริมสร้างความยั่งยืนขององค์กร การดำเนินงานและการจัดการองค์กรโดยคำนึงถึงผลกระทบระยะยาวในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มั่นใจว่าองค์กรจะสามารถดำรงอยู่ได้อย่างต่อเนื่อง และสร้างประโยชน์ให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย โดยหลักการและแนวทางในการเสริมสร้างความยั่งยืนขององค์กรที่มีประสิทธิภาพช่วยให้สมาชิกในองค์กรมีความเชื่อมั่นในองค์กรและพร้อมทำงานร่วมกันในระยะยาว การพัฒนาและปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในองค์กรเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างความยั่งยืนในการดำเนินงาน โดยทำให้สมาชิกพร้อมรับมือกับปัญหาและความท้าทายใหม่ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ (Jehn & Mannix, 2001) และสามารถช่วยให้องค์กรสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและขยายตัวได้ในอนาคต (Tjosvold, 2008)

ดังนั้น การปฏิบัติตามแนวทางการจัดการความขัดแย้งจึงเป็นมากกว่าการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า แต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความสำเร็จและความยั่งยืนขององค์กรเกษตรกร โดยการเสริมสร้างคุณค่าทั้งในด้านความร่วมมือ ประสิทธิภาพ และบรรยากาศการทำงานที่ดี ซึ่งจะช่วยให้องค์กรสามารถเจริญเติบโตและบรรลุเป้าหมายในระยะยาว

บทสรุป

การจัดการความขัดแย้งในองค์กรเกษตรกรเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้องค์กรสามารถบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งต้องตระหนักเสมอว่าความขัดแย้งจะเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานร่วมกันของสมาชิกในองค์กรเกษตรกรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างไรก็ตามการปฏิบัติตามแนว

ทางการจัดการความขัดแย้งอย่างเหมาะสมจะสามารถเปลี่ยนปัญหาให้กลายเป็นโอกาสในการสร้างสรรค์และเสริมสร้างคุณค่าให้กับองค์กรเกษตรกร โดยการจัดการความขัดแย้งอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยสร้างความสามัคคี พัฒนาแนวทางการแก้ปัญหา เสริมสร้างประสิทธิภาพในการผลิตทางการเกษตร ส่งเสริมบรรยากาศในการทำงาน การลดความตึงเครียด การเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสาร รวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรเกิดความยั่งยืน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรให้ดียิ่งขึ้น การนำแนวทางเหล่านี้มาประยุกต์ใช้จะไม่เพียงช่วยให้องค์กรเกษตรกรรับมือกับความขัดแย้งได้อย่างเหมาะสม แต่ยังช่วยเสริมศักยภาพในการเติบโตและสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่สนับสนุนความร่วมมือในระยะยาวได้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงพาณิชย์. (2563). การพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก. สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า.
- ศรีเสด็จ กองแกน. (2566). การจัดการความขัดแย้ง. *วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่*, 1(2), 36-49.
- Amason, A. C. (1996). Distinguishing the effects of functional and dysfunctional conflict on strategic decision making: Resolving a paradox for top management teams. *Academy of Management Journal*, 39(1), 123-148.
- Cooperative Development Collaboration Project in Thailand. (2018). The role of agricultural organizations in community economic development. Bangkok: Cooperative Promotion Department.
- Cooperative Promotion Department. (2018). Guidelines for resolving conflicts in cooperatives. Bangkok: Cooperative Promotion Department.
- Deutsch, M. (1973). *The resolution of conflict: Constructive and destructive processes*. Yale University Press.
- District Agricultural Office. (2020). Promotion of the establishment of agricultural organizations in Thailand. Retrieved from <https://www.moac.go.th>
- Friedman, R. A., Tidd, S. T., Currall, S. C., & Tsai, J. C. (2000). What goes around comes around: The impact of personal conflict style on work conflict and stress. *International Journal of Conflict Management*, 11(1), 32-55.
- Jehn, K. A. (1995). A multimethod examination of the benefits and detriments of intragroup conflict. *Administrative Science Quarterly*, 40(2), 256-282.
- Jehn, K. A. (1997). A qualitative analysis of conflict types and dimensions in organizational groups. *Administrative Science Quarterly*, 42(3), 530-557.
- Jehn, K. A., & Mannix, E. A. (2001). The dynamic nature of conflict: A longitudinal study of intragroup conflict and group performance. *Academy of Management Journal*, 44(2), 238-251.
- Katz, D., & Kahn, R. L. (1978). *The Social Psychology of Organizations* (2nd ed.). Wiley.
- Nicolas Faysse and Wattana Onsamrarn. (2561). กลยุทธ์ของสหกรณ์การเกษตรในประเทศไทยเพื่อการเข้าถึงตลาดสู่การพึ่งพาตนเอง. *วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 11(3), 13-26.

- Ortmann, G. F., & King, R. P. (2007). *Agricultural cooperatives I: History, theory and problems*. *Agrekon*, 46(1), 40-68.
- Pereira, L. (2019). Conflict management in agricultural cooperatives: Addressing member disputes effectively. *Journal of Rural Cooperation*, 47(2), 133-145.
- Pfeffer, J., & Veiga, J. F. (1999). Putting people first for organizational success. *Academy of Management Executive*, 13(2), 37-48.
- Pondy, L. R. (1967). Organizational conflict: Concepts and models. *Administrative Science Quarterly*, 12(2), 296-320.
- Pruitt, D. G., & Rubin, J. Z. (1986). *Social Conflict: Escalation, Stalemate, and Settlement*. McGraw-Hill.
- Rahim, M. A. (1983). A measure of styles of handling interpersonal conflict. *Academy of Management Journal*, 26(2), 368-376.
- Rahim, M. A. (2002). Toward a theory of managing organizational conflict. *International Journal of Conflict Management*, 13(3), 206-235.
- Thomas, K. W. (1992). *Conflict and negotiation processes in organizations*. In M. D. Dunnette & L. M. Hough (Eds.), *Handbook of industrial and organizational psychology* (Vol. 3, pp. 651-717).
- Thomas, K. W., & Kilmann, R. H. (1974). *Thomas-Kilmann Conflict Mode Instrument*. Consulting Psychologists Press.
- Tjosvold, D. (2008). The conflict-positive organization: It depends upon us. *Journal of Organizational Behavior*, 29(1), 19-28.
- Wageman, R. (1995). Interdependence and group effectiveness. *Administrative Science Quarterly*, 40(1), 145-180.

(บทความวิจัย)

การวิเคราะห์สัญญาณเตือนภัยทางการเงินของสหกรณ์การเกษตรทาบุด จำกัด จังหวัดพังงา Analyze the Financial Alarms of Tap Pud Agricultural Cooperative Limited. Phang-Nga Province

นิพิชฌม์โชติ เพ็งสกุล¹ ส่งเสริม หอมกลิ่น²
Nipitchot Pengsakul¹, Songserm Homglin^{2*}

¹สำนักงานสหกรณ์จังหวัดนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส 96000

²สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120

¹ Narathiwat Provincial Cooperative Office, Narathiwat Province, 96000

²School of Agriculture and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat Open University, Pakkret, Nonthaburi, 11120

*Corresponding author: songserm.hom@stou.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ผลการดำเนินงานและฐานะทางการเงินของสหกรณ์ และ 2) วิเคราะห์สัญญาณเตือนภัยทางการเงิน และแนวทางการบริหารทางการเงินของสหกรณ์การเกษตรทาบุด จำกัด โดยการวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิจากรายงานทางการเงินของสหกรณ์ ในปีบัญชี 2561-2565 โดยการวิเคราะห์ร้อยละตามแนวดิ่ง แนวโน้ม และอัตราส่วนทางการเงินในมุมมอง 6 มิติ เปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยของสหกรณ์การเกษตรขนาดใหญ่

ผลการศึกษา พบว่า 1) ผลการดำเนินงานของสหกรณ์มียอดขาย/บริการเพิ่มสูงขึ้นโดยเฉพาะปี 2565 ต้นทุนขาย/บริการ ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานเพิ่มสูงขึ้นเช่นเดียวกัน กำไรสุทธิไม่แน่นอนเป็นผลจากต้นทุนขาย/บริการ และค่าใช้จ่ายสูงขึ้น สินทรัพย์ของสหกรณ์เป็นเงินให้กู้ยืมแก่สมาชิก มากกว่าร้อยละ 65.80 หนี้สินเป็นเงินรับฝากจากสมาชิก มากกว่าร้อยละ 59.44 และทุนของสหกรณ์เป็นทุนเรือนหุ้นมากกว่าร้อยละ 21.41 และ 2) สัญญาณเตือนภัยทางการเงินของสหกรณ์จากอัตราส่วนทางการเงินในมุมมอง 6 มิติ ดังนี้ (1) ความเพียงพอของเงินทุนต่อความเสี่ยง อัตราหนี้สินต่อทุนสูงกว่าค่าเฉลี่ย (2) คุณภาพของสินทรัพย์ อัตราการค้างชำระของลูกค้าหนี้สูงกว่าค่าเฉลี่ย (3) ชีตความสามารถในการบริหารจัดการ อัตราการเจริญเติบโตของธุรกิจต่ำกว่าค่าเฉลี่ย (4) การทำกำไร อัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไรก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงานสูงกว่าค่าเฉลี่ย (5) สภาพคล่องทางการเงิน อัตราส่วนทุนหมุนเวียนและอัตราการหมุนของสินค้าต่ำกว่าค่าเฉลี่ย อายุเฉลี่ยของสินค้าสูงกว่าค่าเฉลี่ย และอัตราลูกหนี้ระยะสั้นชำระได้ตามกำหนดต่ำกว่าค่าเฉลี่ย และ (6) ผลกระทบต่อธุรกิจ คืออัตราดอกเบี้ยจากภายนอก คู่แข่งขัน และ โควิด-19 และ แนวทางการบริหารทางการเงิน สหกรณ์มีอัตราหนี้ค้างชำระสูงต้องวางแผนในการติดตามเร่งรัดหนี้้อย่างจริงจัง หนี้สินมากกว่าทุนของสหกรณ์ควรเพิ่มทุนจากการเพิ่มปริมาณธุรกิจและการทำกำไร ควบคุมต้นทุนขาย/บริการและค่าใช้จ่ายดำเนินงาน และปรับลดอัตราดอกเบี้ยเงินรับฝากและอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้

คำสำคัญ: ผลการดำเนินงานและฐานะการเงิน สัญญาณเตือนภัยทางการเงิน สหกรณ์การเกษตรทาบุด จำกัด

Abstract

The objectives of this study were 1) to analyze the performance and financial status of Tap Pud Agricultural Cooperative Limited. and 2) to analyze the financial alarms and to suggest financial management guidelines of Tap Pud Agricultural Cooperative Limited. The study method were secondary data. By collecting data from the financial reports for the Fiscal Year 2018 – 2022. Data analysis by vertical, trends and financial analysis using of ratios from six-dimensional perspectives which were compared with the average of very large agricultural cooperatives.

The results of the study found that: 1) The cooperative's performance has increased sales/services, especially in 2022. Cost of sales/services, business-specific expenses and operating expenses increased as well. Net profit was uncertain as a result of sales/service costs and higher costs. The cooperative's assets were loans to its members more than 65.80 %, debts were deposits from members more than 59.44 % and the cooperative's capital were more than 21.41% share capital. 2) Financial alarm of cooperatives from the analysis of financial ratios from six-dimensional perspectives.: (1) Capital strength: debt-to-equity ratio was higher than average.; (2) Asset quality :rate of debtors was higher than average; (3) Management ability: the business growth rate was lower than average; (4) Earning sufficiency: the ratio of operating expenses to profit before operating expenses was higher than average; (5) Liquidity: working capital ratio and product turnover ratio are below average, the average age of the product was above average, and the rate of short-term debtors being able to pay on time was lower than average.; (6) Sensitivity: the cooperative has been impacted by external interest rates, competitors, and COVID-19 ; and financial management guidelines; the cooperative has a high rate of outstanding debt. Must plan to seriously pursue and collect debts. The cooperative has more debt than its capital. The cooperative should increase its capital by increasing business volume and earning sufficiency, control sales/service costs and operating expenses; and reduce interest rates on deposits and interest rates on loans.

Keywords: Operating Results and Financial Status, Financial alarm, Tap Pud Agricultural Cooperative Limited.

บทนำ

สหกรณ์การเกษตรทับปุด จำกัด เป็นสหกรณ์การเกษตรระดับอำเภอ ตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอทับปุด จังหวัดพังงา จดทะเบียนเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2519 ดำเนินการมาแล้ว 47 ปี ณ วันสิ้นปีทางบัญชี (31 มีนาคม 2565) จัดเป็นสหกรณ์ขนาดใหญ่มาก มีสมาชิก 1,374 คน ทุนดำเนินงานทั้งสิ้น 33,954,758.06 บาท สหกรณ์ดำเนินธุรกิจสินเชื่อ ซึ่งมีการให้กู้ในระหว่างปี จำนวน 4,458,643.56 บาท ธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย โดยจัดหาปัจจัยการผลิตมาจำหน่ายให้สมาชิกในระหว่างปี จำนวน 6,000,326.20 บาท ธุรกิจผลิตปุ๋ยผสม ซึ่งสหกรณ์มีการผสมปุ๋ยเพื่อจำหน่ายให้สมาชิกในระหว่างปี จำนวน 1,084,274.00 บาท และผลการดำเนินงานในปีบัญชีล่าสุด มีกำไรสุทธิ 629,532.58 บาท ในช่วงปีที่ผ่านมาการดำเนินงานของสหกรณ์มีกำไรอย่างต่อเนื่อง แต่ไม่ได้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น กล่าวคือ โดยปี 2561 มีกำไรสุทธิ 1,801,121.78 บาท ปี 2562 มีกำไรสุทธิ 416,507.19 บาท ปี 2563 มีกำไรสุทธิ 1,557,773.73 บาท ปี 2564 มีกำไรสุทธิ 237,941.38 บาท และในปี 2565 มีกำไรสุทธิ 629,532.58 บาท และถ้าย้อนหลังเกินกว่า 5 ที่ผ่านมามีผลการดำเนินงานของสหกรณ์มีการขาดทุนสะสมเนื่องจากสำรองหนี้สงสัยจะสูญจากการประทุมิชอบของเจ้าหน้าที่สหกรณ์ (สหกรณ์การเกษตรทับปุด จำกัด, 2565)

ผลการดำเนินงานของสหกรณ์สะท้อนถึงความสามารถในการบริหารจัดการของคณะกรรมการดำเนินการ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วมีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการสหกรณ์ยังไม่เพียงพอกับสถานการณ์การดำเนินธุรกิจ

สหกรณ์ในปัจจุบัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกรรมการสหกรณ์ คือ สมาชิกสหกรณ์ซึ่งเป็นเกษตรกรในพื้นที่ต้องใช้เวลาในการทำอาชีพทางการเกษตรของตน และการเปลี่ยนผ่านของคณะกรรมการดำเนินการแต่ละชุดจำนวนครั้งหนึ่งทุกปีซึ่งส่งผลให้กรรมการสหกรณ์ส่วนใหญ่ไม่ทราบผลการดำเนินงานและฐานะทางการเงินของสหกรณ์เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการบริหารการเงินซึ่งสะท้อนถึงความเสี่ยงทางการเงินของสหกรณ์ในทุกด้านและนำไปสู่การวางแผนการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การนำระบบเตือนภัยเพื่อส่งสัญญาณเตือนภัยทางการเงินให้กับสหกรณ์เป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ภายใต้สภาวะการแข่งขันกับธุรกิจทั่วไปในปัจจุบัน ช่วยให้การตัดสินใจของผู้บริหารสหกรณ์ในการกำหนดนโยบายและวางแผนงานทุกระดับเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม ตลอดจนช่วยให้การปฏิบัติงานต่างๆ สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายและมีการพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น การวิเคราะห์ผลการดำเนินงานและฐานะทางการเงินของสหกรณ์โดยใช้เครื่องมือต่างๆ เพื่อชี้สถานการณ์ความเสี่ยงที่สำคัญและจำเป็นต้องเตือนภัยทางการเงินแก่สหกรณ์ เพื่อส่งสัญญาณเตือนภัยของสหกรณ์ให้ผู้บริหารได้ทราบภาวะเศรษฐกิจของสหกรณ์เพื่อให้สามารถวางแผนรับสถานการณ์ได้ทันเวลารวมถึงการนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานและบริหารการเงินของสหกรณ์ได้อย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ผลการดำเนินงานและฐานะทางการเงินของสหกรณ์ และ 2) วิเคราะห์สัญญาณเตือนภัยทางการเงินของสหกรณ์ และเสนอแนะแนวทางการบริหารการเงินของสหกรณ์การเกษตรท๊อปบูต จำกัด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิเคราะห์สัญญาณเตือนภัยทางการเงินของสหกรณ์การเกษตรท๊อปบูต จำกัด เป็นการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากงบกำไรขาดทุน งบแสดงฐานะการเงิน หมายเหตุประกอบงบการเงิน และรายงานผลการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์ของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ ในปีบัญชี 2561-2565 โดยใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ได้แก่การวิเคราะห์ร้อยละตามแนวดิ่ง แนวโน้ม และ อัตราส่วนทางการเงินในมุมมอง 6 มิติ (CAMELS) เปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยของกลุ่ม (Peer Group) ของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์สำหรับสหกรณ์การเกษตรขนาดใหญ่มาก เป็นรายปี และค่าเฉลี่ย 5 ปี โดยเทียบระดับสูงกว่า ระดับเดียวกัน และระดับต่ำกว่า และผู้ศึกษาได้นำผลการวิเคราะห์เพื่อเสนอแนะแนวทางการบริหารการเงินของสหกรณ์

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์สัญญาณเตือนภัยทางการเงินของสหกรณ์การเกษตรท๊อปบูต จำกัด สรุปตามวัตถุประสงค์การวิจัยมีดังนี้

1. ผลการดำเนินงานและฐานะทางการเงินของสหกรณ์

1.1 ผลการดำเนินงานของสหกรณ์ การวิเคราะห์ผลการดำเนินงานของสหกรณ์จากงบกำไรขาดทุน ปี 2561- 2565 โดยการวิเคราะห์ร้อยละตามแนวดิ่ง และแนวนอน ผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 1 ดังนี้ ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ผลการดำเนินงานของสหกรณ์

รายการ (หน่วยพันบาท)	2561	2562	2563	2564	2565	Common Size Analysis :%				
	2561	2562	2563	2564	2565	2561	2562	2563	2564	2565
ขาย/บริการ	4,597.65	4,557.35	4,692.59	5,687.25	9,385.52	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
หัก ต้นทุนขาย/บริการ	2,429.77	2,436.41	2,618.02	3,648.70	7,051.19	52.85	53.46	55.79	64.16	75.15
กำไรขั้นต้น	2,167.88	2,120.93	2,074.56	2,038.54	2,334.33	47.15	46.54	44.21	35.84	24.87
บวก รายได้เฉพาะธุรกิจ	834.64	499.25	472.24	702.78	666.21	18.15	10.95	10.06	12.36	7.10
รวม	3,002.52	2,620.19	2,546.80	2,471.33	3,000.54	65.31	57.49	54.27	48.20	31.97
หัก ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ	901.45	953.12	(216.79)	1,454.74	1,370.79	19.61	20.91	(4.62)	25.58	14.61
กำไรเฉพาะธุรกิจ	2,101.07	1,667.06	2,763.60	1,286.59	1,629.74	45.70	36.58	58.89	22.62	17.36
บวก รายได้อื่น	820.55	751.54	1,180.53	1,021.86	1,090.06	17.85	16.49	25.16	17.97	11.61
รวม	2,921.62	2,418.61	3,944.13	2,308.45	2,719.80	63.55	53.07	84.05	40.59	28.98
หัก ค่าใช้จ่ายดำเนินงาน	1,120.50	2,002.10	2,386.58	2,070.51	2,090.27	24.37	43.93	50.85	36.41	22.27
กำไรสุทธิประจำปี	1,801.12	416.50	1,557.77	237.94	629.53	39.17	9.14	33.20	4.18	6.71

จากตารางการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานของสหกรณ์จากงบกำไรขาดทุน ปี 2561- 2565 ธุรกิจหลักของสหกรณ์ได้แก่ธุรกิจสินเชื่อ และการจัดหาสินค้ามาจำหน่าย ผลการดำเนินงานด้านยอดขาย/บริการของสหกรณ์เพิ่มมากขึ้นทุกปีโดยเฉพาะปี 2565 เพิ่มขึ้นกว่าปีก่อนมากกว่าเท่าตัว ต้นทุนขาย/บริการของสหกรณ์เพิ่มขึ้นเช่นกัน เมื่อพิจารณาจากอัตราร้อยละของต้นทุนขาย/บริการเทียบกับยอดขาย/บริการเพิ่มมากขึ้น จากอัตราร้อยละ 52.85 เป็นร้อยละ 75.15 ซึ่งมีผลให้อัตราร้อยละของกำไรขั้นต้นของสหกรณ์ลดลงในปี 2564 และ 2565

รายได้เฉพาะธุรกิจและรายได้อื่นของสหกรณ์เพิ่มมากขึ้นไม่มาก ยกเว้นปี 2563 ส่วนค่าใช้จ่ายดำเนินงานของสหกรณ์เพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะในปี 2563 แต่ลดลงในปี 2564 และ 2565

กำไรสุทธิของสหกรณ์เพิ่มมากขึ้นในปี 2563 ซึ่งเป็นผลมาจากค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจลดลงจากการได้รับคืนการสำรองหนี้สงสัยจะสูญ และลดลงในปี 2564 และ 2565 ทำให้อัตรากำไรสุทธิของสหกรณ์ลดลง

โดยสรุปสหกรณ์มียอดขาย/บริการที่เพิ่มขึ้น แต่ต้นทุนขาย/บริการเพิ่มมากขึ้นด้วย รายได้เฉพาะธุรกิจลดลงในขณะที่ค่าใช้จ่ายของสหกรณ์ลดลงแต่ละลดไม่มาก จึงมีผลทำให้กำไรสุทธิของสหกรณ์ลดลง ดังนั้นความเสี่ยงสำคัญของสหกรณ์จากต้นทุนขาย/บริการที่สูงขึ้น และรายได้จากดอกเบี้ยเงินให้กู้ไม่เพิ่มขึ้น เนื่องจากการให้สินเชื่อเพิ่มขึ้นไม่มาก ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ และค่าใช้จ่ายในการดำเนินการยังคงสูง

1.2 ฐานะการเงินของสหกรณ์ การวิเคราะห์ฐานะการเงินของสหกรณ์จากงบแสดงฐานะการเงิน ปี 2561- 2565 โดยการวิเคราะห์ร้อยละตามแนวดิ่ง และแนวนอน ผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 2 และ 3 ดังนี้

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ฐานะการเงินจากงบแสดงฐานะทางการเงิน: ด้านสินทรัพย์

รายการ (หน่วย: พันบาท)	2561	2562	2563	2564	2565	Common Size Analysis (%)				
						2561	2562	2563	2564	2565
เงินสดและเงินฝากธนาคาร	2,879.61	1,24.50	1,957.30	5,637.73	6,817.68	8.00	3.85	6.05	16.65	20.08
เงินฝากสหกรณ์	104.52	104.57	104.63	102.64	97.81	0.29	0.32	0.32	0.30	0.29
หักค่าเผื่อเงินฝากสหกรณ์อื่นสงสัยจะสูญ	(102.64)	(102.64)	(102.64)	(102.64)	(97.81)	(0.29)	(0.32)	(0.32)	0	(0.29)
เงินให้กู้ยืมระยะสั้น-สุทธิ	14,235.68	13,662.28	12,626.70	15,024.44	14,842.78	59.57	42.29	39.04	44.36	43.71
ลูกหนี้ระยะสั้น-สุทธิ	693.56	79.30	3,039.87	0	110.28	1.93	0.25	9.40	0	0.32
ดอกเบี้ยเงินให้กู้ค้างรับ	5,421.39	5,157.34	3,663.47	2,639.19	2,519.92	15.07	15.96	11.33	7.79	7.42
สินค้าคงเหลือ-สุทธิ	320.96	341.96	633.39	491.23	299.68	0.89	1.06	1.96	1.45	0.88
สินทรัพย์หมุนเวียนอื่น	298.87	82.88	124.26	184.00	358.33	0.83	0.15	0.38	0.54	1.06
รวมสินทรัพย์หมุนเวียน	23,851.96	20,567.59	22,047.01	23,976.63	24,948.70	66.30	63.66	68.17	70.80	73.48
เงินลงทุนระยะยาว	231.90	232.50	233.50	235.70	236.70	0.64	0.72	0.72	0.70	0.70
เงินให้กู้ยืมระยะยาว	10,393.94	9,985.77	8,851.70	8,670.88	7,052.23	28.89	30.91	27.37	25.60	22.09
ลูกหนี้ระยะยาว	0	240.72	140.46	0	283.50	0	0.75	0.41	0	0.83
ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์-สุทธิ	1,455.41	1,238.72	1,026.24	943.45	943.07	4.05	3.83	3.17	2.79	2.78
สินทรัพย์หมุนเวียนอื่น	40.30	40.83	40.83	40.53	40.53	0.11	0.13	0.13	0.12	0.12
รวมสินทรัพย์ไม่หมุนเวียน	12,121.56	11,738.56	10,292.74	9,890.57	9,006.05	33.70	36.34	31.83	29.20	26.52
รวมสินทรัพย์	35,973.54	32,306.85	32,339.76	33,967.20	33,954.75	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

จากตารางการวิเคราะห์ฐานะการเงินของสหกรณ์ ด้านสินทรัพย์ของสหกรณ์ส่วนใหญ่เป็นลูกหนี้เงินให้กู้ทั้งระยะสั้นและระยะยาว ตั้งแต่ปี 2561 – 2565 มีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยโดยร้อยละของลูกหนี้เงินให้กู้ระยะสั้น ร้อยละ 39.57, 42.29, 39.04, 44.36 และ 43.71 ของสินทรัพย์รวม และลูกหนี้เงินกู้ระยะยาว ร้อยละ 28.89, 30.91, 27.37, 25.60 และ 22.09 ของสินทรัพย์รวม สหกรณ์มีดอกเบี้ยเงินให้กู้ค้างชำระในจำนวนที่สูงในปี 2561 และลดลงในปี 2562-2565 โดยมีสัดส่วนร้อยละ 15.07 และลดลงเหลือร้อยละ 7.42 ในปี 2565 ทั้งนี้เป็นผลมาจากการปรับโครงสร้างหนี้เงินกู้ของสมาชิก ซึ่งในช่วงก่อนปี 2561 สหกรณ์มียอดขาดทุนสะสมต่อเนื่อง โดยเฉพาะในส่วนค่าใช้จ่ายจากการสำรองหนี้สงสัยจะสูญจากลูกหนี้เงินให้กู้ที่สะสมมาหลายปี สหกรณ์ให้สินเชื่อเพิ่มระหว่างปีน้อยจึงมีผลให้สินทรัพย์รวมของสหกรณ์ลดลงจากปี 2561-2565 นอกจากนั้นเงินสดและเงินฝากธนาคารของสหกรณ์ปี 2564 และ 2565 สัดส่วนร้อยละเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด สหกรณ์มีสภาพคล่องดี แต่ความสามารถในการนำเงินไปหารายได้จากการฝากธนาคารได้ผลตอบแทนต่ำกว่าการให้สินเชื่อแก่สมาชิก

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ฐานะการเงินจากงบแสดงฐานะทางการเงิน: ด้านหนี้สินและทุนของสหกรณ์

รายการ (หน่วย:พันบาท)	2561	2562	2563	2564	2565	Common Size Analysis (%)				
						2561	2562	2563	2564	2565
เงินกู้ยืมระยะสั้น	4,399.99	3,100.00	1,500.00	585.00	470.00	12.23	9.60	4.64	1.73	1.38
เจ้าหนี้การค้า	89.00	92.15	101.39	85.09	90.56	0.25	0.29	0.31	0.25	0.27
เงินรับฝาก	21,413.49	19,300.68	19,223.25	20,732.62	21,049.10	59.53	59.74	59.44	61.22	61.99
ค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์ค้างจ่าย	51.67	69.68	53.85	50.00	22.37	0.14	0.22	0.17	0.15	0.07
หนี้สินหมุนเวียนอื่น	652.93	703.26	711.78	1,432.69	1,230.04	1.81	2.19	2.20	4.23	3.62
รวมหนี้สินหมุนเวียน	26,606.10	23,265.78	21,590.28	22,885.41	22,386.10	73.96	72.02	66.76	67.57	67.33
หนี้สินไม่หมุนเวียนอื่น	1,857.07	1,448.28	1,665.06	2,485.67	2,422.53	5.16	4.48	5.12	7.34	7.13
รวมหนี้สินไม่หมุนเวียน	1,857.07	1,448.28	1,665.06	2,485.67	2,422.53	5.16	4.48	5.12	7.34	7.13
รวมหนี้สิน	28,463.17	24,714.07	23,245.88	25,371.08	25,284.64	79.12	76.50	71.88	74.91	74.47
ทุนเรือนหุ้น (มูลค่าหุ้นละ 10 บาท)	7,702.27	7,965.62	8,160.27	7,660.80	7,377.11	21.41	24.66	25.23	22.62	21.73
ทุนสำรอง	255.15	0	0	171.80	234.71	0.71	0	0	0.51	0.69
ทุนสะสมตามข้อบังคับ ระเบียบ และอื่น ๆ	741.98	615.46	522.71	425.57	428.75	2.06	1.91	1.62	1.26	1.26
ขาดทุนสะสม	(2,080.00)	(1,198.00)	0	0	0	(5.78)	(3.68)	0	0	0
กำไรสุทธิ	1,801.12	416.50	1,557.77	237.94	629.53	5.01	1.29	4.82	0.70	1.85
หัก โอนไปชดเชยขาดทุนสะสม	(910.17)	(216.50)	(1,146.88)	0	0	(2.51)	(0.67)	(3.55)	0	0
รวมทุนของสหกรณ์	7,510.36	7,592.08	9,093.87	8,496.11	8,670.11	20.88	23.50	28.12	25.09	25.53
รวมหนี้สินและทุนของสหกรณ์	35,973.54	32,306.85	32,339.76	33,967.20	33,954.75	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

จากตารางการวิเคราะห์ฐานะการเงินของสหกรณ์ ด้านหนี้สินและทุนของสหกรณ์ หนี้สินส่วนใหญ่ของสหกรณ์เป็นหนี้สินหมุนเวียนคือเงินรับฝากถึงร้อยละ 59.53, 59.74, 59.44, 61.22 และ 61.99 ของหนี้สินและทุนรวมของสหกรณ์ ทุนของสหกรณ์ส่วนใหญ่เป็นทุนเรือนหุ้นมากกว่าร้อยละ 21.41 ของหนี้สินและทุนรวมของสหกรณ์ ส่วนทุนสำรองของสหกรณ์ลดลงจากปี 2561 -2563 เนื่องจากนำไปชดเชยการขาดทุนสะสมของสหกรณ์ และเริ่มมีทุนสำรองเพิ่มขึ้นในปี 2564-2565 ซึ่งทำให้ทุนของสหกรณ์เพิ่มขึ้นเล็กน้อย

สรุปฐานะการเงินของสหกรณ์ ความเสี่ยงที่สำคัญจากการให้สินเชื่อเพิ่มขึ้นไม่มากเป็นผลมาจากสมาชิกมีหนี้ค้างชำระนานอยู่แล้ว และดอกเบี้ยเงินให้กู้ค้างรับยังมีจำนวนมาก ส่วนหนี้สินของสหกรณ์มีความเสี่ยงจากเงินรับฝากที่มีจำนวนมากกว่าร้อยละ 59.44 ของหนี้สินและทุนของสหกรณ์ สหกรณ์จำเป็นต้องสำรองเงินสดและเงินฝากธนาคารไว้จำนวนมาก ทำให้โอกาสนำเงินไปสร้างรายได้ก็น้อยลง

2. สัญญาณเตือนภัยทางการเงินของสหกรณ์และเสนอแนะแนวทางการบริหารการเงินของสหกรณ์

การวิเคราะห์สัญญาณเตือนภัยทางการเงินของสหกรณ์โดยการวิเคราะห์ในมุมมอง 6 มิติ (CAMELS) เป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับอัตราส่วนเฉลี่ยของกลุ่ม (Peer Group) สหกรณ์การเกษตรขนาดใหญ่มาก ปี 2561 - 2565 เป็นรายปี และเฉลี่ย 5 ปี ดังนี้

2.1 มิติที่ 1 ความเพียงพอของเงินทุนต่อความเสี่ยง (Capital Strength: C) ประกอบไปด้วยการวิเคราะห์อัตราส่วนหนี้สินต่อทุน อัตราทุนสำรองต่อสินทรัพย์ อัตราการเติบโตของทุน อัตราการเติบโตของหนี้ และอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของทุน โดยเปรียบเทียบกับอัตราส่วนเฉลี่ยของกลุ่ม ตามตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 มิติที่ 1 ความพอเพียงของเงินทุนต่อความเสี่ยงของสหกรณ์

อัตราส่วนทางการเงิน	หน่วยวัด	ปี					เฉลี่ย 5 ปี
		2561	2562	2563	2564	2565	
อัตราส่วนหนี้สินต่อทุน	เท่า	3.79	3.26	2.56	2.99	2.92	3.10
Peer Group		2.08	2.04	1.96	1.92	1.92	1.98
อัตราส่วนทุนสำรองต่อสินทรัพย์	เท่า	0.01	-	-	0.01	0.01	0.00
Peer Group		0.07	0.07	0.07	0.07	0.07	0.07
อัตราการเจริญเติบโตของทุนของสหกรณ์	ร้อยละ	28.43	1.09	19.78	(6.57)	2.05	8.95
Peer Group		0.95	3.60	0.93	4.69	4.69	2.97
อัตราการเติบโตของหนี้	ร้อยละ	(5.84)	(13.17)	(5.94)	9.14	(0.34)	(3.23)
Peer Group		1.67	1.79	(3.13)	2.39	2.39	1.02
อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น	ร้อยละ	23.98	5.49	17.13	2.80	7.26	11.33
Peer Group		5.67	4.68	4.40	4.87	4.87	4.90

จากตารางความพอเพียงของเงินทุนต่อความเสี่ยงของสหกรณ์เปรียบเทียบกับอัตราส่วนเฉลี่ยของกลุ่มสหกรณ์มีอัตราส่วนหนี้สินต่อทุนของสหกรณ์สูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่ม แสดงว่าสหกรณ์มีความเสี่ยงสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่ม โดยเฉพาะหนี้สินที่เป็นเงินรับฝาก สหกรณ์มีความเสี่ยงต้องจ่ายดอกเบี้ยเงินรับฝากเป็นลำดับแรก เนื่องจากทุนสำรองของสหกรณ์น้อยมากจากการนำไปชดเชยการขาดทุนสะสม และมีผลให้อัตราเติบโตของทุนของสหกรณ์เพิ่มไม่มาก ซึ่งบางปีสูงกว่าและบางปีต่ำกว่าค่าเฉลี่ยซึ่งผลทำค่าเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ย ซึ่งมีผลให้อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้นของสหกรณ์สูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มมากเนื่องจากทุนของสหกรณ์มีน้อยมาก

โดยสรุปความเสี่ยงความเพียงพอของต่อความเสี่ยงของสหกรณ์มาจากอัตราส่วนหนี้สินต่อทุนของสหกรณ์พิจารณาในด้านสหกรณ์หารายได้มาต้องจ่ายดอกเบี้ยเงินรับฝากก่อนเป็นลำดับแรกถือว่าเป็นต้นทุนเงินทุนของสหกรณ์ซึ่งสหกรณ์ยังต้องกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากในอัตราสูงเพื่อดึงเงินฝากไว้กับสหกรณ์ และต้องสำรองเงินสดและเงินฝากธนาคารไว้สูงเพื่อสำรองให้สมาชิกในการจะมาถอนคืนเงินรับฝากเมื่อใดก็ได้ จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวเสนอแนวทางการบริหารการเงินของสหกรณ์ดังนี้ ทุนของสหกรณ์ลดลงอย่างมากเนื่องจากผลขาดทุนสะสมที่ผ่านมาในขณะที่หนี้สินของสหกรณ์เป็นเงินรับฝากยังเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย สหกรณ์ควรต้องเพิ่มทุนทั้งทุนเรือนหุ้นและทุนสำรอง และควรเพิ่มปริมาณธุรกิจเพื่อเพิ่มรายได้และควบคุมค่าใช้จ่ายเพื่อจะเพิ่มกำไรสุทธิ และจะมีผลต่อทุนสำรองที่เพิ่มมากขึ้นในอนาคตเพื่อลดอัตราส่วนหนี้สินต่อทุน

2.2 มิติที่ 2 คุณภาพของสินทรัพย์ (Asset Quality: A) ประกอบไปด้วยการวิเคราะห์อัตราการค้าชำระของลูกค้าหนี้ อัตราหมุนของสินทรัพย์ อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ อัตราการเติบโตของสินทรัพย์ โดยเปรียบเทียบกับอัตราส่วนเฉลี่ยของกลุ่มตามตารางที่ 5 ดังนี้

ตารางที่ 5 มิติที่ 2 คุณภาพของสินทรัพย์ของสหกรณ์

อัตราส่วนทางการเงิน	หน่วยวัด	ปี					เฉลี่ย 5 ปี
		2561	2562	2563	2564	2565	
อัตราการค้าชำระของลูกหนี้	ร้อยละ	55.28	54.26	74.58	81.84	88.99	70.99
Peer Group		39.31	38.98	40.19	39.17	39.17	39.36
อัตราหมุนของสินทรัพย์	เท่า	0.26	0.13	0.15	0.17	0.28	0.20
Peer Group		0.60	0.56	0.52	0.52	0.52	0.54
อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์	ร้อยละ	5.01	1.29	4.82	0.70	1.85	2.73
Peer Group		1.83	1.53	1.47	1.66	1.66	1.63
อัตราการเติบโตของสินทรัพย์	ร้อยละ	(0.29)	(10.19)	0.10	4.72	0.16	(1.08)
Peer Group		1.44	2.38	(1.80)	3.17	3.17	1.67

จากตารางคุณภาพของสินทรัพย์ของสหกรณ์เปรียบเทียบอัตราส่วนเฉลี่ยของกลุ่ม สหกรณ์มีอัตราการการค้าชำระของลูกหนี้สูงกว่าค่าเฉลี่ยมากทุกปี จึงเป็นผลให้ดอกเบียเงินให้กู้ค้างรับสูงมาก และผลดังกล่าวทำให้อัตราหมุนของสินทรัพย์ของสหกรณ์ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่ม อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ของสหกรณ์สูงต่ำไม่แน่นอนเมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยของกลุ่มและอัตราการเติบโตของสินทรัพย์ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มเป็นผลมาจากการขาดทุนสะสมของสหกรณ์ซึ่งสหกรณ์ต้องหักทุนสำรองเพื่อชดเชยการขาดทุนสะสม

โดยสรุปคุณภาพของสินทรัพย์ของสหกรณ์มีอัตราการการค้าชำระของลูกหนี้สูงมากเป็นความเสี่ยงที่สหกรณ์ต้องดำเนินการแก้ไขเร่งด่วน และแม้สหกรณ์จะมีโครงการปรับโครงสร้างหนี้แต่จะมีผลดีในระยะสั้นส่วนระยะยาวอาจจะมีอัตราการการค้าชำระของลูกหนี้สูงขึ้นได้อีก จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวเสนอแนวทางการบริหารการเงินของสหกรณ์ดังนี้ สหกรณ์จำเป็นต้องวางแผนและกลยุทธ์แก้ไขหนี้ค้างชำระโดยด่วน เพื่อจะมีผลต่อดอกเบียค้างชำระและการขยายสินเชื่อเพิ่มในอนาคต และสหกรณ์ควรมีโครงการสนับสนุนสมาชิกให้มีรายได้หรือลดรายจ่ายเพื่อจะสามารถชำระหนี้คืนในระยะยาวได้ด้วย

2.3 มิติที่ 3 ชีตความสามารถในการบริหารจัดการ (Management Ability: M) ประกอบไปด้วย การวิเคราะห์อัตราการเติบโตของธุรกิจ โดยเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ย ของกลุ่มตามตารางที่ 6 ดังนี้

ตารางที่ 6 มิติที่ 3 ชีตความสามารถในการบริหารจัดการของสหกรณ์

อัตราส่วนทางการเงิน	หน่วยวัด	ปี					เฉลี่ย 5 ปี
		2561	2562	2563	2564	2565	
อัตราการเติบโตของธุรกิจ	ร้อยละ	(61.10)	(2.19)	(24.99)	61.63	17.05	(1.92)
Peer Group		(5.93)	(3.57)	(3.47)	(1.73)	(1.73)	(3.28)

จากตารางชี้ความสามารถในการบริหารจัดการของสหกรณ์เปรียบเทียบอัตราส่วนเฉลี่ยของกลุ่ม อัตราการเติบโตของธุรกิจของสหกรณ์ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยมากตั้งแต่ปี 2561 -2563 เนื่องมาจากธุรกิจหลักของสหกรณ์คือการให้สินเชื่อแก่สมาชิกและผลจากอัตราการการค้าชำระของลูกหนี้สูงมากและอัตราดอกเบี้ยค้างชำระสูงมากด้วย สหกรณ์จึงไม่สามารถขยายการให้สินเชื่อเพิ่มได้ แต่มีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นในปี 2564 และ 2565 เนื่องมาจากการปรับโครงสร้างหนี้เงินกู้ของสมาชิก และสหกรณ์ขยายธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่ายเพิ่มขึ้น และขยายธุรกิจผลิตปุ๋ยผสมด้วย สรุปความเสี่ยงสำคัญในการขยายธุรกิจใหม่ที่สหกรณ์ยังไม่คุ้นเคยจะเป็นผลให้ต้นทุนขาย/บริการของธุรกิจเพิ่มขึ้นซึ่งจะต้องเพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมต้นทุนขาย/บริการจากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวเสนอแนวทางการบริหารการเงินของสหกรณ์ดังนี้ อัตราการเจริญเติบโตของธุรกิจ

ไม่แน่นอน ผลจากการขาดทุนสะสม และเริ่มดีขึ้นในปี 2564 และ 2565 เนื่องมาจากการปรับโครงสร้างหนี้เงินกู้ของสมาชิกควรระวังการปรับโครงสร้างหนี้ในระยะยาว อาจจะเป็นภาระหนี้สินแก่สมาชิกไม่สามารถชำระหนี้ได้เป็นหนี้ค้างชำระในอนาคตสหกรณ์ควรสนับสนุนด้านการเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายแก่สมาชิก และสหกรณ์ขยายธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่ายเพิ่มขึ้น และขยายธุรกิจผลิตปุ๋ยผสมด้วย ซึ่งการขยายธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย ต้นทุนขาย/บริการยังสูง ควรควบคุมดูแลเรื่องต้นทุนให้มีประสิทธิภาพ

2.4 มิติที่ 4 การทำกำไร (Earning Sufficiency: E) ประกอบไปด้วยการวิเคราะห์อัตรากำไร(ขาดทุน)ต่อสมาชิก อัตราเงินออมต่อสมาชิก อัตราหนี้สินต่อสมาชิก อัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไรก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงาน อัตราการเติบโตของทุนสำรอง อัตราการเติบโตของทุนสะสมอื่น อัตราการเติบโตของกำไร และอัตรากำไรสุทธิ (ขาดทุน) โดยเปรียบเทียบกับอัตราส่วนเฉลี่ยของกลุ่ม ตามตารางที่ 7 ดังนี้

ตารางที่ 7 มิติที่ 4 การทำกำไรของสหกรณ์

อัตราส่วนทางการเงิน	หน่วยวัด	ปี					เฉลี่ย 5 ปี
		2561	2562	2563	2564	2565	
กำไร (ขาดทุน) ต่อทุนสมาชิก	บาท	1,221.93	281.80	1,051.13	170.81	458.18	636.77
Peer Group		1,151.91	998.68	911.00	1,095.05	1,095.05	1,050.34
เงินออมต่อสมาชิก	บาท	19,736.63	18,432.94	18,462.93	20,233.36	20,563.18	19,485.81
Peer Group		29,827.06	32,635.99	30,831.34	34,905.16	34,905.16	32,620.94
หนี้สินต่อสมาชิก	บาท	35,092.70	34,010.95	33,187.77	34,920.21	35,297.98	34,501.92
Peer Group		42,047.59	44,561.40	42,398.33	51,897.86	51,897.86	46,560.61
อัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไรก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงาน	ร้อยละ	38.35	82.78	60.50	89.69	76.85	69.64
Peer Group		63.72	67.81	67.79	63.47	63.47	65.25
อัตราการเติบโตของทุนสำรอง	ร้อยละ	0.00	(100.00)	0.00	0.00	36.62	(12.68)
Peer Group		3.80	0.78	0.19	5.67	5.67	3.18
อัตราการเติบโตของทุนสะสมอื่น	ร้อยละ	4.68	(17.05)	(15.07)	(18.58)	0.75	(9.06)
Peer Group		6.93	1.98	2.46	3.94	3.94	3.85
อัตราการเติบโตของกำไรสุทธิ	ร้อยละ	54.25	(76.88)	274.01	(84.73)	184.57	66.25
Peer Group		(14.39)	(15.52)	(3.89)	13.78	13.78	(1.25)
อัตรากำไร(ขาดทุน)สุทธิ	ร้อยละ	39.17	9.14	33.20	4.18	6.71	18.48
Peer Group		3.08	2.75	2.80	3.16	3.16	2.99

จากตารางการทำกำไรของสหกรณ์เปรียบเทียบกับอัตราส่วนเฉลี่ยของกลุ่ม ความเสี่ยงที่สำคัญของสหกรณ์ ได้แก่ อัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไรก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงานของสหกรณ์สูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มโดยบางปีสูงมากซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากค่าใช้จ่ายสำรองหนี้สงสัยจะสูญเนื่องจากสหกรณ์มีหนี้ค้างชำระสูงและดอกเบี้ยเงินให้กู้ค้างชำระสูงด้วย อัตราการเติบโตของทุนสำรองและทุนสะสมอื่นเปลี่ยนแปลงขึ้นลงไม่แน่นอน เนื่องจากสหกรณ์ขาดทุนสะสมต้องหักทุนสำรองชดเชยการขาดทุนที่ผ่านมา

อัตราการเติบโตของกำไรสุทธิไม่แน่นอนบางปีสูงแต่บางปีต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่ม เนื่องจากกำไรสุทธิของสหกรณ์ไม่แน่นอนโดยมีผลมาจากการสำรองหนี้สงสัยจะสูญของสหกรณ์ และอัตรากำไร (ขาดทุน) สุทธิของสหกรณ์ค่อนข้างสูงโดยเฉพาะปี 2561 และปี 2563 เนื่องจากสหกรณ์ดำเนินธุรกิจสินเชื่อเป็นหลัก ต้นทุนเงินทุนของสหกรณ์มาจากดอกเบี้ยเงินรับฝากอัตรา ต้นทุนจึงไม่สูงเมื่อเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยของกลุ่มซึ่งทำธุรกิจหลายประเภท ซึ่งในปี 2564 และ 2565 อัตรากำไร (ขาดทุน) สุทธิของสหกรณ์ลดลงอย่างชัดเจนเมื่อสหกรณ์ขยายธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่ายเพิ่มมากขึ้นแต่ยังสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่ม

โดยสรุปการทำกำไรของสหกรณ์ความเสี่ยงที่สำคัญคืออัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไรก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงานของสหกรณ์สูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่ม สหกรณ์ยังมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่ม และอัตรากำไร (ขาดทุน) สุทธิของสหกรณ์ในปี 2564-2565 ลดลงแม้ว่าจะสูงกว่าค่าเฉลี่ยก็ตาม เนื่องจากสหกรณ์ขยายธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่ายซึ่งต้นทุนขาย/บริการของสหกรณ์จะสูงกว่าต้นทุนขาย/บริการจากธุรกิจสินเชื่อ แต่ธุรกิจสินเชื่อสหกรณ์มีอัตราหนี้เงินกู้และดอกเบี้ยเงินกู้ค้างชำระสูง ดังนั้นค่าใช้จ่ายในการสำรองหนี้สงสัยจะสูญจึงสูง จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวเสนอแนวทางการบริหารการเงินของสหกรณ์ดังนี้ 1) ค่าใช้จ่ายดำเนินงานของสหกรณ์ยังสูงอยู่ควรควบคุมดูแลค่าใช้จ่ายส่วนนี้ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด และ 2) อัตรากำไรสุทธิ (ขาดทุน) ของสหกรณ์สูงกว่าค่าเฉลี่ยดูเหมือนดี แต่เนื่องจากสหกรณ์ทำธุรกิจน้อยกว่าสหกรณ์การเกษตรทั่วไป แต่ความเสี่ยงหลักของสหกรณ์ในด้านต้นทุนขาย/บริการ ควรควบคุมในด้านนี้ และความเสี่ยงด้านหนี้ค้างชำระนานและดอกเบี้ยเงินให้กู้ค้างชำระสูง ควรติดตามเร่งรัดหนี้อย่างจริงจังต่อเนื่อง

2.5 มิติที่ 5 สภาพคล่องทางการเงิน (Liquidity: L) ประกอบไปด้วยการวิเคราะห์ อัตราส่วนทุนหมุนเวียน อัตราหมุนของสินค้า อายุเฉลี่ยของสินค้า และอัตราลูกหนี้ระยะสั้นชำระได้ตามกำหนด โดยเปรียบเทียบกับอัตราส่วนเฉลี่ยของกลุ่ม ตามตารางที่ 8 ดังนี้

ตารางที่ 8 มิติที่ 5 สภาพคล่องทางการเงินของสหกรณ์

อัตราส่วนทางการเงิน	หน่วยวัด	ปี					เฉลี่ย 5 ปี
		2561	2562	2563	2564	2565	
อัตราส่วนทุนหมุนเวียน	เท่า	0.90	0.88	1.02	1.05	1.09	0.99
Peer Group		1.09	1.09	1.11	1.12	1.12	1.11
อัตราหมุนของสินค้า (ธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย)	ครั้ง	9.65	5.09	4.03	5.47	13.89	7.62
Peer Group		19.72	21.73	22.15	22.02	22.02	21.53
อายุเฉลี่ยของสินค้า	วัน	37.83	71.78	90.54	66.75	26.28	58.64
Peer Group		18.51	16.80	16.48	16.57	16.57	16.99
อัตราลูกหนี้ระยะสั้นที่ชำระได้ตามกำหนด	ร้อยละ	34.59	12.01	13.53	11.29	62.17	26.72
Peer Group		60.69	61.02	59.81	60.83	60.83	60.64

จากตารางสภาพคล่องทางการเงินของสหกรณ์เปรียบเทียบกับอัตราส่วนเฉลี่ยของกลุ่ม ทุกอัตราส่วนสหกรณ์มีความเสี่ยงด้านสภาพคล่องสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มทุกอัตราส่วนหรือสภาพคล่องต่ำ ได้แก่ อัตราส่วนทุนหมุนเวียนของสหกรณ์ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย เนื่องจากหนี้สินหมุนเวียนของสหกรณ์ส่วนใหญ่คือเงินรับฝากจากสมาชิก แม้ว่าสินทรัพย์หมุนเวียนของสหกรณ์จะมากกว่าหนี้สินหมุนเวียนแต่เป็นสินทรัพย์หมุนเวียนเร็วประเภทเงินสด และเงินฝากธนาคารไม่มากนัก ส่วนใหญ่เป็นลูกหนี้ระยะสั้นและดอกเบี้ยเงินให้กู้ค้างรับซึ่งไม่สามารถเรียกเก็บหนี้ได้เมื่อต้องการ ซึ่งพิจารณาจากอัตราลูกหนี้ระยะสั้นที่ชำระได้ตามกำหนดต่ำกว่าค่าเฉลี่ยทุกปี ยกเว้นปี 2565 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มเล็กน้อย อัตราหมุนของสินค้าของสหกรณ์ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยและอายุเฉลี่ยของสินค้าสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่ม แสดงว่าสหกรณ์ขายสินค้าในรอบปีได้น้อยรอบกว่า และสินค้าคงเหลือนานกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่ม

โดยสรุปสภาพคล่องทางการเงินของสหกรณ์ในทุกอัตราส่วนสหกรณ์มีความเสี่ยงด้านสภาพคล่องสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่ม ซึ่งหมายถึงสหกรณ์มีสภาพคล่องทางการเงินต่ำนั่นเอง จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวเสนอแนวทางการบริหารการเงินของสหกรณ์ดังนี้ 1) อัตราส่วนทุนหมุนเวียนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มเนื่องจากมีหนี้ระยะสั้นที่ชำระได้ตามกำหนดต่ำ และมีดอกเบี้ยค้างชำระสูงสหกรณ์ควรเร่งรัดในส่วนนี้ 2) อัตราหมุนของสินค้าน้อยครั้ง

กว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่ม และอายุสินค้าคงเหลือนานกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่ม สหกรณ์ควรวางกลยุทธ์การตลาดเพื่อขายสินค้าให้เร็วมากยิ่งขึ้นและวางแผนการจำหน่ายสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกมากยิ่งขึ้น และ 3) อัตราลูกหนี้ระยะสั้นชำระได้ตามกำหนดต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่ม ควรติดตามการชำระหนี้ระยะสั้นให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.6 มิติที่ 6 ผลกระทบต่อธุรกิจ (Sensitivity: S) การวิเคราะห์ผลกระทบต่อธุรกิจของสหกรณ์ในช่วงปีบัญชี 31 มีนาคม 2561 - 2565 โดยวิเคราะห์สภาพแวดล้อมต่างๆ ที่เป็นปัจจัยเสี่ยงและส่งผลกระทบในแง่ลบต่อสหกรณ์สามารถอธิบายได้ ดังนี้

2.6.1 อัตราดอกเบี้ยของสหกรณ์ การกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้และเงินฝากของสหกรณ์เมื่อเปรียบเทียบกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการจัดหาเงินทุน และต้นทุนทางการเงินของสหกรณ์ และการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยจึงส่งผลกระทบโดยตรงต่อการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ ดังข้อมูลตามตารางที่ 9 ดังนี้

ตารางที่ 9 อัตราดอกเบี้ยเงินฝากและดอกเบี้ยเงินกู้ของสหกรณ์กับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

หน่วย : ร้อยละ / ปี

รายการ	2561		2562		2563		2564		2565	
	สหกรณ์	ธกส.	สหกรณ์	ธกส.	สหกรณ์	ธกส.	สหกรณ์	ธกส.	สหกรณ์	ธกส.
อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก										
เงินฝากออมทรัพย์	2.00	0.50	2.00	0.50	2.00	0.50	2.00	0.50	1.50	0.25
เงินฝากออมทรัพย์พิเศษ	3.00	1.10	3.00	1.10	3.00	1.00	3.00	0.70	2.50	0.45
เงินฝากสัจจะออมทรัพย์	2.50	-	2.50	-	2.50	-	2.50	-	2.00	-
อัตราดอกเบี้ยเงินกู้										
เงินกู้ระยะสั้น										
ลูกหนี้ชั้น 1	7.50	7.00	7.50	7.00	7.50	6.875	7.50	6.625	7.50	6.625
ลูกหนี้ชั้น 2	8.00	*	8.00	*	8.00	*	8.00	*	8.00	*
ลูกหนี้ชั้น 3	9.00	*	9.00	*	9.00	*	9.00	*	9.00	*
ลูกหนี้ชั้น 4	10.00	13.00	10.00	13.00	10.00	12.875	10.00	12.625	10.00	12.625

หมายเหตุ*อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ระยะสั้น ระยะปานกลางและระยะยาว กำหนดอัตราเท่ากัน

จากตารางอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก และอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของสหกรณ์สูงกว่าของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ซึ่งในด้านเงินรับฝากมีผลดีต่อสหกรณ์สมาชิกจะยังคงฝากสหกรณ์อยู่แต่ต้นทุนเงินทุนของสหกรณ์ย่อมจะสูง ในส่วนของอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของสหกรณ์สูงกว่าอัตราดอกเบี้ยของธนาคารยกเว้นลูกค้าชั้น 4 สมาชิกสหกรณ์ส่วนหนึ่งเป็นลูกค้าธนาคารด้วยสามารถขอสินเชื่อจากธนาคารได้มากกว่า

2.6.2 คู่แข่งขัน สหกรณ์มีแนวโน้มได้รับผลกระทบจากคู่แข่งขัน โดยในส่วนของธุรกิจสินเชื่อ ซึ่งมีคู่แข่งที่เป็นสถาบันการเงินที่มีทุนดำเนินงานจำนวนมาก มีความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการการเงิน มีรูปแบบและผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่หลากหลายตรงตามความต้องการ สหกรณ์จึงได้รับผลกระทบจากคู่แข่งขันมากขึ้น และสหกรณ์ยังต้องพึ่งพาแหล่งเงินทุนและเทคโนโลยีจากสถาบันการเงิน และธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย สหกรณ์

มีแนวโน้มได้รับผลกระทบจากคู่แข่งในด้านการกำหนดราคาสินค้า เนื่องจากคู่แข่งสามารถกำหนดราคาสินค้าตามการเปลี่ยนแปลงของภาวะตลาดได้อย่างรวดเร็ว ทำให้สมาชิกสหกรณ์เลือกที่จะซื้อสินค้าจากคู่แข่งข้างราย

2.6.3 สถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตั้งแต่ปี 2562 เป็นต้นมาทำให้สมาชิกมีรายได้ลดลง ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสามารถในการชำระหนี้ในช่วงที่มีการแพร่ระบาดและในอนาคตได้ และทำให้ความสามารถในการซื้อสินค้าของสมาชิกลดลง ซึ่งมีผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวเสนอแนวทางการบริหารการเงินของสหกรณ์ดังนี้ 1) อัตราดอกเบี้ยเงินฝากของสหกรณ์ยังสูงกว่าของธนาคารมาก สหกรณ์อาจจะปรับลดลงได้บางส่วนเพื่อลดต้นทุนของสหกรณ์แต่ต้องสร้างความน่าเชื่อถือมากขึ้นหรือใช้กลยุทธ์อื่นเพื่อคงหรือเพิ่มเงินรับฝาก และอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของสหกรณ์ยังสูง สหกรณ์อาจจะปรับลดอัตราดอกเบี้ยเพื่อลดภาระแก่สมาชิกซึ่งจะสามารถชำระหนี้ได้และสมาชิกมาขอสินเชื่อเพิ่มขึ้น 2) ผู้บริหารสหกรณ์ควรปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารสหกรณ์เชิงรุกจุดเด่นความเป็นสมาชิกสหกรณ์มาสร้างความร่วมมือในการดำเนินธุรกิจกับสหกรณ์ให้มากขึ้น และ 3) สหกรณ์ควรมีมาตรการสนับสนุนการเพิ่มรายได้หรือลดรายจ่ายแก่สมาชิก เพื่อลดผลกระทบในการดำเนินงานของสหกรณ์

อภิปรายผล

การวิเคราะห์สัญญาณเตือนภัยทางการเงินของสหกรณ์การเกษตรทับปุด จำกัด สามารถอภิปรายผลการศึกษา ดังนี้

1. ผลการดำเนินงานและฐานะทางการเงินของสหกรณ์ สหกรณ์มียอดขาย/บริการที่เพิ่มขึ้น แต่ต้นทุนขาย/บริการเพิ่มมากขึ้นด้วย รายได้เฉพาะธุรกิจลดลงในขณะที่ค่าใช้จ่ายของสหกรณ์ลดลงแต่ลดไม่มาก จึงมีผลทำให้กำไรสุทธิของสหกรณ์ลดลง ความเสี่ยงสำคัญของสหกรณ์คือ 1) ต้นทุนขาย/บริการที่สูงขึ้นในธุรกิจผลิตสินค้าปุ๋ยผสม 2) รายได้จากดอกเบี้ยเงินให้กู้ไม่เพิ่มขึ้นเนื่องจากการมีการเพิ่มการให้สินเชื่อไม่มากและค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ และค่าใช้จ่ายในการดำเนินการยังคงสูง ทั้งนี้เนื่องจากสหกรณ์ขยายธุรกิจใหม่ซึ่งยังไม่คุ้นเคยกับการดำเนินงานในธุรกิจนี้

ในส่วนฐานะการเงินของสหกรณ์ ความเสี่ยงที่สำคัญคือ 1) การให้สินเชื่อเพิ่มขึ้นไม่มากอาจจะมาจากสมาชิกมีหนี้ค้างชำระนานอยู่แล้ว และดอกเบี้ยเงินให้กู้ค้างรับยังมีจำนวนมาก 2) หนี้สินของสหกรณ์มีความเสี่ยงจากเงินรับฝากที่มีจำนวนมากสหกรณ์จำเป็นต้องสำรองเงินสดและเงินฝากธนาคารไว้จำนวนมากโอกาสนำเงินไปสร้างรายได้อื่นจะน้อยลง ส่วนธุรกิจสินเชื่อสหกรณ์มีปัญหาหนี้ค้างชำระนานจึงไม่สามารถขยายธุรกิจได้นั่นเองและนโยบายกรมตรวจบัญชีองค์กรจัดการสำรองหนี้สงสัยจะสูญตามกฎหมายอย่างจริงจัง และส่วนของเงินรับฝากสหกรณ์จำเป็นต้องคงดอกเบี้ยเงินรับฝากในอัตราส่วนเพื่อคงเงินฝากจากสมาชิกเพื่อรักษาสภาพคล่องของสหกรณ์และแข่งขันกับภายนอกด้วย

2. สัญญาณเตือนภัยและแนวทางการบริหารทางการเงินจากการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานและฐานะทางการเงินของสหกรณ์ในมุมมอง 6 มิติ **มิติที่ 1 ความเพียงพอของเงินทุนต่อความเสี่ยง** ความเสี่ยงความเพียงพอต่อความเสี่ยงของสหกรณ์มาจากอัตราส่วนหนี้สินต่อทุนของสหกรณ์สูงมากพิจารณาในแง่ของสหกรณ์หารายได้มาต้องจ่ายดอกเบี้ยเงินรับฝากก่อนเป็นลำดับแรกถือว่าเป็นต้นทุนเงินทุนของสหกรณ์ **มิติที่ 2 คุณภาพของ**

สินทรัพย์ คุณภาพของสินทรัพย์ของสหกรณ์เปรียบเทียบกับอัตราส่วนเฉลี่ยของกลุ่ม สหกรณ์มีอัตราการค้างชำระของลูกหนี้สูงมากเป็นความเสี่ยงที่สหกรณ์ต้องดำเนินการแก้ไขเร่งด่วนและแม้สหกรณ์จะมีโครงการปรับโครงสร้างหนี้แต่จะมีผลดีในระยะสั้น ส่วนระยะยาวอาจจะมีอัตราการค้างชำระของลูกหนี้สูงขึ้นได้ **มิตินี้ 3 ขีดความสามารถในการบริหาร** ขีดความสามารถในการบริหารจัดการของสหกรณ์ อัตราการเติบโตของธุรกิจของสหกรณ์ต่ำมากและต่ำกว่าค่าเฉลี่ยมากตั้งแต่ปี 2561 -2563 เนื่องมาจากธุรกิจหลักของสหกรณ์คือการให้สินเชื่อแก่สมาชิกและผลจากอัตราการชำระของลูกหนี้สูงมากและอัตราดอกเบี้ยค้างชำระสูงมากด้วย สหกรณ์จึงไม่สามารถขยายการให้สินเชื่อเพิ่มได้ แต่มีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นในปี 2564 และ 2565 เนื่องมาจากการปรับโครงสร้างหนี้เงินกู้ของสมาชิก และสหกรณ์ขยายธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่ายเพิ่มขึ้น และขยายธุรกิจผลิตปุ๋ยผสมด้วย และ **มิตินี้ 4 การทำกำไร** การทำกำไรของสหกรณ์ความเสี่ยงที่สำคัญคือ 1) อัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไรก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงานของสหกรณ์สูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่ม สหกรณ์ยังมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่ม และ 2) อัตรากำไร (ขาดทุน) สุทธิของสหกรณ์ในปี 2564-2565 ลดลงแต่จะสูงกว่าค่าเฉลี่ย เนื่องจากสหกรณ์ขยายธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่ายซึ่งต้นทุนขาย/บริการของสหกรณ์จะสูงกว่าต้นทุนขาย/บริการจากธุรกิจสินเชื่อ แต่ธุรกิจสินเชื่อสหกรณ์มีอัตราหนี้ค้างชำระและดอกเบี้ยให้เงินกู้ค้างชำระสูง ค่าใช้จ่ายในการสำรองหนี้สงสัยจะสูญจึงสูง ทั้งนี้เป็นไปตามลักษณะการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรโดยทั่วไป ที่ประสบปัญหาหนี้ค้างชำระจำนวนมากและอัตราดอกเบี้ยค้างชำระจำนวนมากด้วยซึ่งจะเกี่ยวเนื่องกันตั้งแต่มิตินี้ 1 ถึงมิตินี้ 4

มิตินี้ 5 สภาพคล่อง สภาพคล่องทางการเงินของสหกรณ์ในทุกอัตราส่วน สหกรณ์มีความเสี่ยงด้านสภาพคล่องสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มทุกอัตราส่วน เป็นผลสืบเนื่องมาจากการขาดทุนสะสมจากการประพดิมิชอบของเจ้าหน้าที่สหกรณ์ก่อนปี 2561 ซึ่งส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของสมาชิกสหกรณ์ด้วยจึงมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ในทุกด้าน และผลการธุรกิจสินเชื่อที่เป็นธุรกิจหลักมีปัญหามานาน

มิตินี้ 6 ผลกระทบต่อธุรกิจ ได้แก่ 1) อัตราดอกเบี้ยเงินฝากและอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของสหกรณ์สูงกว่าของธนาคาร ธ.ก.ส. ด้านเงินรับฝากมีผลดีต่อสหกรณ์สมาชิกจะคงฝากสหกรณ์อยู่ แต่ต้นทุนเงินทุนของสหกรณ์ย่อมจะสูง ในด้านอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของสหกรณ์สูงอัตราดอกเบี้ยของธนาคาร ซึ่งเป็นความจำเป็นของสหกรณ์ต้องกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่สูงกว่าธนาคารเพื่อดึงเงินฝากเดิมให้คงอยู่เพื่อรักษาสภาพคล่องของสหกรณ์ และเป็นต้นทุนที่สูงของสหกรณ์จึงทำให้สหกรณ์ต้องกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่สูงกว่า 2) คู่แข่งขันด้านสินเชื่อและธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่ายมีความเชี่ยวชาญสูงกว่าสหกรณ์ เนื่องจากเป็นข้อจำกัดหนึ่งของผู้บริหารสหกรณ์โดยคณะกรรมการความคล่องตัวและความสามารถในการตัดสินใจจำกัด และ 3) สถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้สมาชิกมีรายได้ลดลง ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสามารถในการชำระหนี้ในช่วงที่มีการแพร่ระบาด และในอนาคตทำให้ความสามารถในการซื้อสินค้าของสมาชิกลดลง ซึ่งมีผลกระทบต่อผลการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ไม่ได้คาดการณ์มาก่อนและด้วยความสามารถของสหกรณ์จึงอาจจะมีมาตรการสนับสนุนสมาชิกได้ไม่มาก

ข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์สัญญาณเตือนภัยทางการเงินของสหกรณ์การเกษตรทาบุด จำกัด มีข้อเสนอแนะและแนวทางการบริหารทางการเงินจากการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานและฐานะการเงินของสหกรณ์ ซึ่งมีผลต่อสัญญาณเตือนภัยทางการเงินของสหกรณ์ดังนี้

1. สหกรณ์มียอดขาย/บริการที่เพิ่มขึ้น แต่ต้นทุนขาย/บริการเพิ่มมากขึ้นด้วย รายได้เฉพาะธุรกิจลดลง ในขณะที่ค่าใช้จ่ายของสหกรณ์ลดลงแต่ละลดไม่มาก จึงมีผลทำให้กำไรสุทธิของสหกรณ์ลดลง สหกรณ์ควรดำเนินการดังนี้ 1) ควบคุมต้นทุนขาย/บริการที่สูงขึ้นในธุรกิจผลิตสินค้าปุ๋ยผสมให้อยู่ในระดับที่ต่ำลงโดยอาจจะศึกษาเปรียบเทียบกับสหกรณ์อื่นที่ทำธุรกิจนี้เพื่อเป็นแนวทางการจัดการต้นทุนและต้องวางแผนการผลิตปุ๋ยผสมให้สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิก/ลูกค้า และ 2) สหกรณ์ควรขยายการให้สินเชื่อเพิ่มมากขึ้นซึ่งเป็นผลมาจากการชำระหนี้ได้ตามกำหนดค่างานชำระหนี้ค่างานชำระหนี้สมาชิกจึงอาจไม่สามารถกู้ยืมเพิ่มได้ และควรมีแผนลดค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจโดยเฉพาะค่าสำรองหนี้สงสัยจะสูญจากธุรกิจสินเชื่อ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีและควบคุมค่าใช้จ่ายดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยต้องมีการวางแผน ติดตามควบคุมการดำเนินงานทุกเดือน

2. การให้สินเชื่อเพิ่มขึ้นไม่มากอาจจะมาจากสมาชิกมีหนี้ค่างานชำระหนี้แล้วและดอกเบี้ยเงินให้กู้ค่างานชำระหนี้มีจำนวนมาก สหกรณ์ควรวางแผนติดตามหนี้และดอกเบี้ยค่างานชำระหนี้เพื่อสมาชิกจะสามารถขอสินเชื่อเพิ่มได้อีก หรืออาจจะต้องผ่อนปรนเงื่อนไขการให้สินเชื่อสำหรับสมาชิกชั้นดีที่จะสามารถขอสินเชื่อได้เพิ่มและถึงสหกรณ์อาจจะต้องวางแผนรับสมาชิกใหม่เพิ่มขึ้นโดยเน้นสมาชิกที่มีคุณภาพเพื่อเพิ่มปริมาณธุรกิจ

3. หนี้สินของสหกรณ์มีความเสี่ยงจากเงินรับฝากที่มีจำนวนมาก สหกรณ์จำเป็นต้องสำรองเงินสดและเงินฝากธนาคารไว้จำนวนมากโอกาสนำเงินไปสร้างรายได้อื่นจะน้อยลง สหกรณ์มีเงินรับฝากจากสมาชิกจำนวนมากแต่ไม่ได้เพิ่มขึ้นเนื่องจากสมาชิกรายใหญ่ลาออกและถอนเงินรับฝาก สหกรณ์ควรเพิ่มเงื่อนไขการฝากเงินที่จูงใจให้ผู้ฝากคงอยู่และเพิ่มจำนวนมากขึ้น แต่ต้องระวังเรื่องต้นทุนเงินรับฝากและการนำเงินฝากไปให้สินเชื่อที่มีคุณภาพด้วย

4. สหกรณ์สำรองเงินสดและเงินฝากธนาคารสูงทำให้สภาพคล่องของสหกรณ์ดีแต่เสียโอกาสการสร้างรายได้ สหกรณ์ควรวางแผนเงินสดและเงินฝากธนาคารให้สอดคล้องกับปริมาณเงินหมุนเวียนของสหกรณ์โดยจัดทำงบประมาณเงินสดเป็นประจำ

5. ทุนเรือนหุ้นของสหกรณ์ลดลงจากการที่สมาชิกลาออกจำนวนหนึ่งและผลจากการขาดทุนสะสมทำให้ทุนสำรองของสหกรณ์เพิ่มไม่มากและสหกรณ์ควรจำเป็นต้องสร้างความเชื่อมั่นให้กับสมาชิกเดิม เพื่อลดการลาออกและขยายการรับสมาชิกเพิ่มขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์. (2548). คู่มือการประยุกต์ใช้ CAMELS Analysis วิเคราะห์เศรษฐกิจทางการเงินของสหกรณ์และ

กลุ่มเกษตรกร. กรุงเทพมหานคร: สำนักเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์. (2564). ข้อมูลและอัตราส่วนสำคัญของสหกรณ์การเกษตร ปี 2561 – 2564. วันที่ 9 เมษายน

2566 สืบค้นจาก https://cad.go.th/more_news.php?cid=2341&filename=index, 2564

สหกรณ์การเกษตรทาบุด จำกัด. (2565). รายงานกิจการประจำปี สหกรณ์การเกษตรทาบุด จำกัด ปี 2562-2565.

ผลกระทบของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-2019 (COVID-19) ต่อสภาพเศรษฐกิจ
และสังคม และแนวทางการจัดการของชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต
Impacts of Corona Epidemic Disease (COVID-19) on Socio-Economic
Conditions and Coastal Community Management Guidelines
for Phuket Province

ดิษย์อร อิทธิริยสุนทร^{1*}, พูลศรี วันธงไชย¹, ดุสิต เวชกิจ², สุติดา มณีเนกคุณ³ อภิษฎา เรืองเกตุ³
Disaorn Aitthiariyasunthon^{1*}, Poonsri Wanthongchai¹, Dusit Wechakit²,
Sutida Maneeanakekul³, Apisada Rueangket³

¹สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย 10210

²สมาคมศิษย์เก่าคณะวนศาสตร์ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย 10900

³สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย 11120

¹Mangrove Forest Resources Research and Development Institute, Department of Marine and Coastal Resources, Bangkok, Thailand, 10210

²Forestry Alumni Society, Faculty of Forestry, Kasetsart University, Bangkok, 10900

³School of Agriculture and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi Thailand, 11120

*Corresponding author: disaorn36@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มุ่งวิเคราะห์ 1) ผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-2019 (COVID-19) ต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต ในพื้นที่อำเภอถลาง และอำเภอเมืองภูเก็ต และ 2) แนวทางการจัดการของชุมชนชายฝั่ง โดยการวิจัยแบบผสม (mixed method) เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ คือ เก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 380 ครั้วเรือน และประชุมกลุ่มย่อยกับสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจำนวน 2 ครั้ง และประชุมระดับจังหวัดจำนวน 1 ครั้ง พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 72.1 ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโควิด เช่น ต้นทุนในการประกอบอาชีพมีราคาสูงขึ้น ขายของได้น้อยลง ต้องปิดกิจการ มีจำนวนผู้ว่างงานเพิ่มขึ้น และมีภาวะหนี้สินเพิ่มขึ้น ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับผลกระทบจากโควิด-19 ต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนชายฝั่งภูเก็ต มี 4 ตัวแปร 1) การเป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ 2) แหล่งเงินกู้จากสถาบันการเงินเฉพาะกิจ 3) แหล่งเงินกู้จากสถาบันการเงินธนาคารพาณิชย์ และ 4) ภาวะหนี้สิน แนวทางการจัดการเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง การลดรายจ่ายครัวเรือนและหารายได้เสริม โดยมีกลยุทธ์เพื่อเตรียมความพร้อมรับมือการแพร่ระบาดของโรค ในระยะยาว จำนวน 4 กลยุทธ์ 1) ขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนและสังคมบนฐานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง 2) ยกระดับผลผลิตชุมชนชายฝั่งให้มีมูลค่าสูงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนชายฝั่ง 3) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารตามแนวทางกองทุนหมู่บ้านและสถาบันการเงินท้องถิ่น และ 4) ส่งเสริมการจัดการระบบนิเวศป่าชายเลน ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแบบมีส่วนร่วมและยั่งยืน

คำสำคัญ : ผลกระทบของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-2019, ชุมชนชายฝั่ง, แนวทางการจัดการ, ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

Abstract

A study focused on 1) the impact of the corona epidemic disease 2019 (COVID-19) on the socio-economic conditions of coastal communities, and 2) guideline for the management of Coastal Communities in Phuket Province. The study was conducted in coastal communities in Thalang District and Mueang Phuket District, using mixed method approach, combining both quantitative and qualitative research methods. It included a questionnaire of 380 coastal community populations, two focus group meetings with members of the Marine and Coastal Resource Conservation Network, and one provincial-level forum. The study found, with 72.1% of the sample group was significantly impacted by the COVID-19 pandemic, including increased occupation costs, reduced sales, business closures, a rise in unemployment, and growing levels of debt. The variables associated with the impact of COVID-19 on the livelihoods of coastal communities in Phuket Province include four factors: 1) Membership in a savings cooperative, 2) Access to loans from specialized financial institutions, 3) Access to loans from commercial banks, and 4) levels of debt. The management approach focuses on conserving marine and coastal resources, reducing household expenses, and seeking additional income. Four key strategies can be formulated to prepare for the long-term response to the COVID-19 epidemic, 1) driving the community economy and society based on marine and coastal resources; 2) raising the value of coastal community productivity to enhance the quality of life of coastal communities; 3) enhancing management efficiency in accordance with village fund guidelines and local financial institutions; and 4) promoting participative and sustainable mangrove and marine and coastal resources management.

Keywords: impact of COVID-19, coastal communities, guideline for the management, marine and coastal resources

บทนำ

โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-2019 (COVID-19) หรือโรคโควิด 19 ที่ระบาดอย่างรุนแรงและต่อเนื่องในช่วงปี 2563-2564 ได้ส่งผลกระทบไปถึงมิติเศรษฐกิจ สังคม และการใช้ชีวิตของประชากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะยาวอย่างมีนัยสำคัญ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) ภาคการประมง เป็นส่วนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบ จากรายงานของศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (2564) พบว่าช่วงปลายเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2563 ที่เริ่มมีการระบาด ชาวประมงพื้นบ้านส่วนใหญ่ยังสามารถออกทำประมงได้เป็นปกติ แต่มีขั้นตอนเพิ่มขึ้นหากต้องออกเรือประมงหลังเวลาเคอร์ฟิว และได้รับผลกระทบเกี่ยวกับการขายสินค้าเมื่อพ่อค้าคนกลางหรือแพปลาไม่สามารถเดินทางไปส่งสัตว์น้ำที่ตลาดค้าส่งได้ หรือการที่ตลาดสดถูกรัฐควบคุมการดำเนินการ และไม่มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าประเทศไทย นอกจากนั้นยังประสบปัญหาการขายสัตว์น้ำแบบขายสด เนื่องจากพ่อค้าคนกลางไม่รับซื้อ หรือรับซื้อในราคาต่ำ ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านต้องปรับตัวและเปลี่ยนช่องทางการขายสินค้าเป็นรูปแบบออนไลน์มากขึ้น และปรับเป็นสินค้าแปรรูปมากขึ้น

ในปี 2562 จังหวัดภูเก็ตมีจำนวนนักท่องเที่ยวมากเป็นอันดับสามของประเทศ และมีนักท่องเที่ยวมากที่สุดในปีใด (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564) ข้อมูลจากสำนักงานสถิติจังหวัดภูเก็ต (2562) สรุปได้ว่า สภาพทางเศรษฐกิจรายได้หลักของจังหวัดภูเก็ต มาจากธุรกิจการท่องเที่ยว ภูเก็ตจึงเป็นจังหวัดที่ได้รับผลกระทบอย่างหนักจากสถานการณ์การระบาด ในช่วงปี 2563-2564 และช่วงการระบาดระลอกใหม่

(เมษายน 2564) ที่มีการระบาดอย่างรุนแรงและมีการยกระดับการควบคุม จนรัฐบาลต้องออกแผนฟื้นฟูการท่องเที่ยวผ่านโครงการภูเก็ตแซนด์บ็อกซ์ (Phuket Sandbox) ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม – 28 กันยายน 2564 (กรมประชาสัมพันธ์, 2564) แต่สถานการณ์ในช่วงเวลาดังกล่าวยังมีผู้ติดเชื้อเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดภูเก็ต, 2564)

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจึงดำเนินโครงการศึกษาผลกระทบจากการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-2019 (COVID-19) ต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชายฝั่งและแนวทางการจัดการในพื้นที่ชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต เพื่อนำไปสู่การทำความเข้าใจผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่ชุมชนชายฝั่งได้รับ รวมถึงศึกษาแนวทางการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง สำหรับนำไปใช้ประโยชน์วางแผนการดำเนินงานเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือการแพร่ระบาดของโรคในระยะยาว เพื่อแก้ปัญหาอย่างถูกต้อง และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนชายฝั่ง เพื่อให้ชุมชนชายฝั่งสามารถพึ่งพาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน อันจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในสภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. สำรวจผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชายฝั่งจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-2019 (COVID-19) ของชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต
2. วิเคราะห์แนวทางการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งและชุมชนชายฝั่งเพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-2019 (COVID-19) ในระยะยาว

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้รวบรวมข้อมูลจากชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต รวม 2 อำเภอ 6 ตำบล 16 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลปากคลอก ตำบลไม้ขาว อำเภอถลาง และตำบลเกาะแก้ว ตำบลฉลอง ตำบลรัชฎา ตำบลวิชิต อำเภอเมืองภูเก็ต ในระหว่างเดือนมกราคม 2564 ถึงเดือนมีนาคม 2565 ด้วยการวิจัยแบบผสม (mixed method) ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research): กำหนดโครงสร้างแบบสอบถามที่ประกอบด้วยคำถามปลายปิด (Close Ended Question) และคำถามปลายเปิด (Open Ended Question) ทดสอบคุณภาพแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน และนำแบบสอบถามไปทดลองกับชุมชนชายฝั่งจำนวน 2 ครั้ง เพื่อทบทวนปรับปรุงแบบสอบถามให้มีความเที่ยงตรงของเนื้อหา คำนวณกลุ่มตัวอย่างจากชุมชนชายฝั่งที่มีทั้งหมด 6,164 ครัวเรือน (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2564) ด้วยสูตร Taro Yamane (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้จำนวน 380 ครัวเรือน เก็บข้อมูลด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) ตามสัดส่วนประชากรระดับอำเภอ ดังนี้

1.1 อำเภอเมือง มีชุมชนชายฝั่ง 3,892 ครัวเรือน สุ่มเก็บตัวอย่าง 240 ครัวเรือน

1.2 อำเภอกลาง มีชุมชนชายฝั่ง 2,272 ครัวเรือน สุ่มเก็บตัวอย่าง 140 ครัวเรือน

นำข้อมูลมาวิเคราะห์แปลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ แสดงค่าร้อยละ (Percentage) การจัดเรียงลำดับ (Sorting) และวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (Correlation Analysis) โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient (r) โดยมีเกณฑ์การหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังนี้

ค่า r = 0.01-0.25 มีความสัมพันธ์กันเล็กน้อย

= 0.26-0.55 มีความสัมพันธ์กันระดับปานกลาง

= 0.56-0.75 มีความสัมพันธ์กันระดับสูง

= 0.76-0.99 มีความสัมพันธ์กันระดับสูงมาก

= 1 มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการจัดเวทีประชุมกลุ่มย่อย (Focus group discussion) เพื่ออภิปรายใน 4 ประเด็นหลัก คือ เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และแนวทางการจัดการ กับสมาชิกกลุ่มเครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต ดำเนินการในเดือนสิงหาคม 2564 จำนวน 2 ครั้ง ผู้เข้าร่วมประชุมครั้งที่ 1 จำนวน 18 คน ครั้งที่ 2 จำนวน 13 คน และจัดเวทีประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระดับจังหวัดในรูปแบบออนไลน์ จำนวน 1 ครั้ง ในเดือนมกราคม 2565 ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย ผู้นำชุมชนชายฝั่ง สมาชิกกลุ่มเครือข่าย สมาชิกในชุมชน ผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวม 46 คน และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) สรุปตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกรอบกลยุทธ์และแนวทางการจัดการ

ผลการวิจัย

1. ผลกระทบโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-2019 (COVID-19) ต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต

1.1 ผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจ

1) ผลกระทบต่ออาชีพหลัก พบว่า ช่วงก่อนการระบาดของโรคโควิด 19 หรือก่อนเดือนมีนาคม 2563 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว รองลงมาคืออาชีพรับจ้างทั่วไป และอาชีพประมงชายฝั่ง ร้อยละ 31.8 26.6 และ 14.2 ตามลำดับ และมีผู้ว่างงาน/ไม่ประกอบอาชีพ ร้อยละ 5.5 โดยช่วงเกิดการระบาดเมื่อมีนาคม 2563 ถึง มิถุนายน 2564 พบว่า มีผู้ว่างงานเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 13.7 ผู้ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้างทั่วไป ลูกจ้างบริษัทเอกชน ประมงพาณิชย์ มีจำนวนลดลง โดยอาชีพที่พบว่ามีจำนวนเพิ่มขึ้นมี 2 อาชีพ ได้แก่ อาชีพประมงชายฝั่ง และอาชีพเกษตรกรรม (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 อาชีพหลักของชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต ก่อนการระบาดของโรคโควิด 19 และช่วงมีการระบาด มี.ค.63 - มิ.ย.64 (n=380)

จำนวนคน (ร้อยละ)									
	ค้าขาย/ ทำธุรกิจ	รับจ้าง ทั่วไป	ประมง ชายฝั่ง	ลูกจ้าง เอกชน	ข้าราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	เกษตรกรรม	ประมง พาณิชย์	เพาะเลี้ยง สัตว์น้ำ	ว่างงาน/ ตกงาน
ช่วงก่อน COVID	121 (31.8)	101 (26.6)	54 (14.2)	52 (13.7)	14 (3.7)	6 (1.6)	4 (1.1)	1 (0.3)	21 (5.5)
ช่วง COVID (มี.ค.63-มิ.ย.64)	119 (31.3)	84 (22.1)	58 (15.3)	38 (10.0)	14 (3.7)	7 (1.8)	3 (0.8)	1 (0.3)	52 (13.7)

หมายเหตุ: มีกลุ่มตัวอย่างไม่ตอบคำถามหัวข้ออาชีพก่อนการระบาดจำนวน 6 ราย และอาชีพช่วงมีการระบาดจำนวน 4 ราย

2) ผลกระทบต่อการประกอบอาชีพ พบว่า ช่วงการระบาดของโรคโควิด 19 ครั้งที่ 1 (มี.ค.-มิ.ย. 63) มีกลุ่มตัวอย่างจำนวนร้อยละ 93.7 ได้รับผลกระทบต่ออาชีพ คือมีความยากลำบากในการประกอบอาชีพมากขึ้น ผลกระทบที่พบมากที่สุด คือ ต้นทุนสินค้าแพงขึ้น รองลงมาคือขายของได้น้อยลง และถูกพักงานทำให้ได้รับเงินน้อยลง คิดเป็นร้อยละ 50.3 43.5 และ 13.8 ตามลำดับ ในช่วงการระบาดระลอกใหม่ (ธ.ค. 63-มิ.ย. 64) พบว่า มีผู้ได้รับผลกระทบต่อการประกอบอาชีพร้อยละ 92.4 ผลกระทบที่พบมากที่สุด คือ ต้นทุนสินค้าแพงขึ้น รองลงมาขายของได้น้อยลง และเลิกขาย/ปิดกิจการ คิดเป็นร้อยละ 52.7 43.3 และ 12.8 (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ผลกระทบโรคโควิด 19 ต่อการประกอบอาชีพของชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต (n=380)

ผลกระทบต่อการประกอบอาชีพ	ช่วงการระบาด ครั้งที่ 1 (มี.ค.-มิ.ย. 63)		ช่วงการระบาดระลอกใหม่ (ธ.ค. 63-มิ.ย.64)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มีผลกระทบ	24	6.3	29	7.6
มีผลกระทบ อย่างไร*	356	93.7	351	92.4
ซื้อสินค้าถูกลง	14	3.9	17	4.8
ซื้อสินค้าแพงขึ้น	179	50.3	185	52.7
ขายของได้น้อยลง	155	43.5	152	43.3
ขายของได้มากขึ้น	3	0.8	2	0.6
ถูกพักงาน ได้รับเงินน้อยลง	49	13.8	44	12.5
ถูกพักงาน ไม่ได้รับเงิน	25	7.0	26	7.4
ถูกเลิกจ้าง ได้รับเงินชดเชย	20	5.6	9	2.6
ถูกเลิกจ้าง ไม่ได้รับเงินชดเชย	41	11.5	38	10.8
เลิกขาย/ปิดกิจการ	38	10.7	45	12.8

หมายเหตุ: * สามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

3) ผลกระทบต่อภาวะหนี้สินของครัวเรือน พบว่า ช่วงการระบาด ครั้งที่ 1 กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 76.3 มีภาวะหนี้สินครัวเรือนเพิ่มขึ้น เป็นหนี้สินที่เพิ่มขึ้นจากการใช้จ่ายอุปโภคบริโภคมากที่สุด รองลงมาคือผ่อนรถ และใช้ในการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 64.5 34.1 และ 29.3 ตามลำดับ สำหรับภาวะหนี้สินของในช่วงการระบาดระลอกใหม่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 46.8 มีหนี้สินเพิ่มขึ้น จากการใช้จ่ายอุปโภคบริโภค มากที่สุด รองลงมาใช้ในการศึกษา และการใช้ผ่อนรถ คิดเป็นร้อยละ 99.4 36.5 และ 29.2 ตามลำดับ (ตารางที่ 3) ทั้งนี้การเพิ่มขึ้นของหนี้สินเนื่องจากจะต้องผ่อนจ่ายค่ารถหรือบ้านในจำนวนเงินเท่าเดิม ในขณะที่มีรายได้จากการประกอบอาชีพลดลง และพบว่าครัวเรือนที่มีภาวะหนี้สิน จำนวน 87 ราย (ร้อยละ 22.9) จำเป็นต้องกู้ยืมเงินจากแหล่งกู้ยืมต่างๆ เพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน พบว่า มีการกู้เงินจากสถาบันการเงินเฉพาะกิจ ร้อยละ 100 รองลงมา กู้ยืมเงินจากสถาบันการเงิน/แหล่งทุนอื่น ร้อยละ 82.8 กู้ยืมเงินจากธนาคารพาณิชย์ ร้อยละ 71.3 กู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้าน และเงินกู้ยืมในระบบ เท่ากัน คือ ร้อยละ 52.9 และกู้ยืมเงินจากสหกรณ์ออมทรัพย์ ร้อยละ 32.2

ตารางที่ 3 ผลกระทบโรคโควิด 19 ด้านภาวะหนี้สินของครัวเรือนของชุมชนชายฝั่งจังหวัด (n=380)

ภาวะหนี้สินของครัวเรือน	ช่วงการระบาด ครั้งที่ 1		ช่วงการระบาดระลอกใหม่	
	(มี.ค.-มิ.ย. 63)		(ธ.ค. 63-มิ.ย. 64)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มีหนี้สิน	90	23.7	70	18.4
หนี้สินเท่าเดิม	-	-	132	34.7
หนี้สินเพิ่มขึ้น เกิดจาก*	290	76.3	178	46.8
ใช้จ่ายอุปโภคบริโภค	187	64.5	177	99.4
ใช้ผ่อนบ้าน/ที่ดิน	63	21.7	39	21.9
ใช้ผ่อนรถ	99	34.1	52	29.2
ใช้ในการทำเกษตร	13	4.5	14	7.9
ใช้ในการทำประมง/เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	31	10.7	28	15.7
ใช้ในการทำธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร	12	4.1	16	9.0
การรักษาพยาบาล/ความเจ็บป่วย	40	13.8	26	14.6
ใช้ในการศึกษา	85	29.3	65	36.5

หมายเหตุ: * สามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

4) แหล่งเงินช่วยเหลือเยียวยา พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน ร้อยละ 96.1 ได้รับการช่วยเหลือเยียวยาจากสถานการณ์โรคโควิด 19 ผู้ที่ได้รับการเยียวยาจำนวน ร้อยละ 99.2 ได้รับการช่วยเหลือเยียวยาจากโครงการของรัฐบาล โครงการที่พบมากที่สุด คือ โครงการคนละครึ่ง รองลงมาคือโครงการช่วยเหลือผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และ โครงการเราไม่ทิ้งกัน คิดเป็นร้อยละ 70.2 33.1 และ 31.5 ตามลำดับ และพบว่าไม่มีกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้รับการช่วยเหลือเยียวยา เพียงร้อยละ 3.9 (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 แหล่งเงินช่วยเหลือเยียวยาของชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ตในช่วงการระบาดของโรคโควิด 19 (n=380)

แหล่งเงินช่วยเหลือ/เยียวยา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่ได้รับ	15	3.9
ได้รับ จากแหล่ง	365	96.1
อบต.	3	0.8
รัฐบาล	362	99.2
- ช่วยเหลือผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ	120	33.1
- เราไม่ทิ้งกัน	114	31.5
- ช่วยเหลือเกษตรกร	8	2.2
- กลุ่มผู้ไประบง	15	4.1
- ช่วยลดค่าน้ำ-ค่าไฟฟ้า	60	16.6
- เราเที่ยวด้วยกัน+กำลังใจ	4	1.1
- คนละครึ่ง	254	70.2
- เราชนะ	32	8.8

1.2 ผลกระทบต่อสภาพสังคมของชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต

1) ระดับผลกระทบของสถานการณ์โรคโควิด 19 ต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 94.5 ได้รับผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต โดยมีครัวเรือนร้อยละ 72.1 ได้รับผลกระทบระดับมาก ครัวเรือนร้อยละ 20.6 ได้รับผลกระทบระดับปานกลาง ร้อยละ 7.2 ได้รับผลกระทบระดับน้อย และมีเพียงร้อยละ 5.5 ของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่าไม่ได้รับผลกระทบ

2) การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 51.8 เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม และกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 48.2 ไม่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม โดยกลุ่มที่เข้าร่วมมากที่สุดคือ กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ ร้อยละ 58.9 รองลงมา เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน ร้อยละ 32.0 และเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ทะเลและชายฝั่ง ร้อยละ 25.9 (ตารางที่ 5) และพบว่า ร้อยละ 38.9 ของจำนวนผู้เป็นสมาชิกกลุ่ม ตอบว่าการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 คือ ได้มีส่วนร่วมทำกิจกรรมภายในชุมชน ได้รับข่าวสารข้อมูลประชาสัมพันธ์ และได้ประโยชน์จากการกู้ยืมเงินและพักชำระหนี้

ตารางที่ 5 การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชนชายฝั่ง จังหวัดภูเก็ต (n = 380)

การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่เข้าร่วม	183	48.2
เข้าร่วมเป็นสมาชิก	197	51.8
กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน	63	32.0
กลุ่มอนุรักษ์ทะเลและชายฝั่ง	51	25.9
กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์	116	58.9
กลุ่มเกษตรกรรวม	5	2.5
อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.)	3	1.5
กลุ่มสตรี/กลุ่มแม่บ้าน	39	19.8

หมายเหตุ: สามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

3) ปัจจัยตั้งรับกับสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 ของชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต พบว่า ปัจจัยที่สำคัญ 5 ลำดับแรก คือ ชุมชนมีทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่อุดมสมบูรณ์ สามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการดำรงชีวิต (ร้อยละ 53.2) สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคีและช่วยเหลือเกื้อกูล (ร้อยละ 46.3) มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสถานการณ์ COVID-19 อย่างรวดเร็ว และทั่วถึง (ร้อยละ 41.8) มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง (ร้อยละ 40.5) และมีกลุ่ม/องค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง (ร้อยละ 36.3) (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 ปัจจัยตั้งรับกับสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 ของชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต (n = 380)

ปัจจัยในการตั้งรับกับสถานการณ์การระบาด	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ลำดับ
- มีทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่อุดมสมบูรณ์ สามารถนำมาใช้ประโยชน์	164	53.2	1
- สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคี และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน	176	46.3	2
- มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสถานการณ์ COVID-19 อย่างรวดเร็ว และทั่วถึง	159	41.8	3
- มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง	154	40.5	4
- มีกลุ่ม/องค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง	138	36.3	5
- เข้าถึงบริการสาธารณสุข/สถานอนามัย/โรงพยาบาลได้สะดวก	136	35.8	6
- มีสัญญาณโทรศัพท์มือถือเข้าถึงทุกครัวเรือน	97	25.5	7
- หากถูกเลิกจ้าง ยังมีทางเลือกประกอบอาชีพอื่นๆ เช่น ทำประมง ทำสวน	89	23.4	8
- มีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาช่วยเหลืออย่างสม่ำเสมอ	80	21.1	9
- มีโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมที่ดี (ถนน รถโดยสารสาธารณะ)	71	18.7	10
- มีสัญญาณอินเทอร์เน็ตเข้าถึงทุกครัวเรือน	67	17.6	11

หมายเหตุ: สามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ผลการหาค่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตั้งรับและช่วยบรรเทาผลกระทบของการระบาดของโรคโควิด 19 ที่มีต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient (r)) พบว่า มีจำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ 1) การเป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ มีค่า r เท่ากับ 0.123 หมายถึงมีความสัมพันธ์กันเล็กน้อยในทิศทางเดียวกัน 2) แหล่งเงินกู้จากสถาบันการเงินเฉพาะกิจ มีค่า r เท่ากับ 0.145 หมายถึงมีความสัมพันธ์กันเล็กน้อยในทิศทางเดียวกัน 3) แหล่งเงินกู้จากสถาบันการเงินธนาคารพาณิชย์มีค่า r เท่ากับ 0.166 หรือมีความสัมพันธ์กันเล็กน้อยในทิศทางเดียวกัน และ 4) ภาวะหนี้สิน มีค่า r เท่ากับ 0.191 หมายถึงมีความสัมพันธ์กันเล็กน้อยในทิศทางเดียวกัน

4) แนวคิดของชุมชนชายฝั่งในการรับมือกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19

ชุมชนชายฝั่งเสนอแนวทางการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งและชุมชนในการรับมือกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 โดยเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และใช้อย่างคุ้มค่า ลดรายจ่ายในครัวเรือนและหารายได้เสริม เช่น การขายสินค้าออนไลน์ ชุมชนยังให้ความสำคัญต่อการจัดการขยะ ติดเชื้ออย่างถูกวิธี และการตั้งจุดคัดกรองตรวจสอบบุคคลภายนอกที่จะเข้าพื้นที่ แสดงถึงความตระหนัก และเห็นคุณค่าของทรัพยากรทางทะเลที่มีต่อชุมชนมาอย่างยาวนาน และมีความห่วงใยต่อสุขภาพของคนในครัวเรือนและชุมชนจากการติดโรคโควิด 19

2. แนวทางการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-2019 (COVID-19) ในระยะยาว ของจังหวัดภูเก็ต

จากการประชุมสนทนาระดับกลุ่มย่อย และเวทีระดับจังหวัดได้มีการวิเคราะห์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 แล้วนำมากำหนดกรอบกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับภารกิจหลักของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในการบริหารจัดการชุมชนชายฝั่งในภาพรวม ทั้งนี้เพื่อใช้ประกอบเป็นแนวทางในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งร่วมกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ในระยะยาว (วัตถุประสงค์ข้อที่ 2) ได้ 4 กลยุทธ์ ดังนี้

2.1 กลยุทธ์ที่ 1 ขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนและสังคมบนฐานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

- 1) พัฒนาความรู้และทักษะคนรุ่นใหม่ด้านการตลาดออนไลน์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ
- 2) ยกระดับการทำอาชีพประมงพื้นบ้านและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง
- 3) กระตุ้นการแลกเปลี่ยนและการบริโภคในระดับท้องถิ่นอย่างยั่งยืน
- 4) พัฒนา digital platform สินค้าผลิตภัณฑ์ประมงชายฝั่ง เพื่อขยายโอกาสการตลาด
- 5) พัฒนาและยกระดับความเข้มแข็งของกลุ่มและเครือข่ายประมงพื้นบ้าน
- 6) ส่งเสริมให้ชุมชนจัดทำกิจกรรมการจัดการชายฝั่งตามบริบทที่เหมาะสม เช่น ปลูกและบำรุงรักษาป่า เก็บขยะ ป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง การเพิ่มสัตว์น้ำ ฯลฯ
- 7) ส่งเสริม/สนับสนุนอาชีพเสริมที่สอดคล้องกับศักยภาพชุมชนและทรัพยากรในท้องถิ่น
- 8) พัฒนาแผนตั้งรับปรับตัวเพื่อรับมือกับโรคระบาดใหม่ ในระดับชุมชน

2.2 กลยุทธ์ที่ 2 ยกระดับผลผลิตชุมชนชายฝั่งให้มีมูลค่าสูงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต

- 1) ส่งเสริมการใช้นวัตกรรมการแปรรูป บรรจุภัณฑ์ และสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์จากชุมชน
- 2) สนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์การผลิต และแปรรูปผลิตภัณฑ์
- 3) สร้างตราสินค้า (Branding) สินค้าประมงชายฝั่งของชุมชน
- 4) สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อสร้างโอกาสในการตลาดให้สินค้าของชุมชน
- 5) เพิ่มทักษะการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพให้ชุมชน
- 6) ยกระดับการท่องเที่ยวชุมชนให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของสถานการณ์
- 7) ส่งเสริมการรวมกลุ่มในรูปวิสาหกิจชุมชน

2.3 กลยุทธ์ที่ 3 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารตามแนวทางกองทุนหมู่บ้านและสถาบันการเงินท้องถิ่น

- 1) ส่งเสริมความเข้มแข็งกลุ่มด้านการออมในระดับหมู่บ้านและเครือข่ายชุมชนชายฝั่ง
- 2) ยกระดับระบบการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและสถาบันการเงินของท้องถิ่น
- 3) สนับสนุนให้สถาบันการเงินชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน
- 4) พัฒนาระบบैयाและฟื้นฟูด้านเศรษฐกิจของสมาชิกกองทุนและสถาบันการเงินท้องถิ่น
- 5) ส่งเสริมและพัฒนาให้ครัวเรือนในชุมชนชายฝั่งเข้าถึงสถาบันและบริการทางการเงินของรัฐ
- 6) ส่งเสริมและพัฒนาแผนบริหารจัดการด้านงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพสถาบันทางการเงินทั้งในระดับหมู่บ้านและชุมชน

2.4 กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมการจัดการระบบนิเวศป่าชายเลน ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแบบมีส่วนร่วมและยั่งยืน

- 1) ยกย่องศักยภาพและสร้างความชัดเจนเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ และขอบเขต อำนาจของกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
- 2) พัฒนากลไกการแบ่งปันผลประโยชน์ และระบบสวัสดิการของกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งให้ชัดเจน
- 3) เพิ่มบทบาทและศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมถึงหน่วยงานภาคีในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแบบบูรณาการ
- 4) พัฒนาระบบการบริหารจัดการชายฝั่งในพื้นที่ชุมชนชายฝั่งให้มีประสิทธิภาพ
- 5) จัดตั้งกองทุนสีเขียว กองทุนสิ่งแวดล้อม โดยเชื่อมโยงกับการจัดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชายฝั่ง และริเริ่มระบบสวัสดิการชุมชนบนฐานทรัพยากรชายฝั่ง
- 6) สร้างแรงจูงใจให้หน่วยงานภายนอกและภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชนกลุ่ม และเครือข่ายในกิจกรรมการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ในรูปแบบ CSR และอื่น ๆ
- 7) วางระบบกลไกในการสนับสนุนงบประมาณให้กับชุมชนที่มีผลงานการอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อป้องกันภาวะโลกร้อน เก็บกักคาร์บอนและคุณค่าทางระบบนิเวศ อย่างเป็นรูปธรรม

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ตได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการประกอบอาชีพที่บางอาชีพ เช่น อาชีพรับจ้างทั่วไป และลูกจ้างเอกชนถูกเลิกจ้าง ส่งผลให้ว่างงาน หรือบางรายยังประกอบอาชีพเดิมอยู่ เช่น อาชีพค้าขาย และอาชีพประมงชายฝั่ง แต่มีความยากลำบากในการประกอบอาชีพ อีกทั้งมีค่าใช้จ่ายอื่นๆ เพิ่มขึ้น เช่น ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำ ค่าอาหาร ค่าอินเทอร์เน็ต เนื่องจากเด็กนักเรียนไม่สามารถไปโรงเรียนได้จึงต้องเรียนออนไลน์ส่งผลให้รายได้ลดลง ในขณะที่หนี้สินเพิ่มขึ้น ซึ่งภาวะหนี้สินที่เพิ่มขึ้นนั้นเกิดจากความจำเป็นต้องกู้เงินใช้จ่ายเพื่ออุปโภคบริโภค การผ่อนชำระรถที่ซื้อก่อนสถานการณ์การระบาด และค่าใช้จ่ายการศึกษาของบุตรหลาน สอดคล้องกับรายงานของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2564) ที่ชี้ว่าในปี 2563 อัตราการว่างงาน ในประเทศเพิ่มสูงขึ้นเป็นร้อยละ 1.90 และชั่วโมงการทำงานลดลงร้อยละ 4.3 และตรงกับการศึกษาของมูลนิธิชุมชนท้องถิ่นพัฒนา (2563) ที่พบว่า ในช่วงภาวะระบาดโรคโควิด 19 รายจ่ายของครัวเรือน ด้านค่าใช้จ่ายค่าไฟฟ้า และค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบุตรหลานเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่มากกว่าด้านอื่น ๆ รวมทั้งสอดคล้องกับรายงานของ RECOFTC (2020) ที่ได้ศึกษาผลกระทบของโรคโควิด 19 ต่อประชาชนที่ร่วมมือกันจัดการป่าชุมชน ในพื้นที่ 30 จังหวัด โดยส่งผลทางด้านลบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และอื่นๆ ในหลายประการ

2. ปัจจัยตั้งรับปรับตัวกับสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 ของชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต ประกอบด้วย

2.1 ทูทางธรรมชาติ พบว่า พื้นที่ชายฝั่งจังหวัดภูเก็ตยังมีทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่อุดมสมบูรณ์ โดยชุมชนมีการพึ่งพิงทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเพิ่มมากขึ้นในช่วงสถานการณ์การระบาด เนื่องจากผู้ที่

ถูกเลิกจ้างกลับมาอยู่ในชุมชนมากขึ้น และหันมาทำประมงชายฝั่งเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน และขายสัตว์น้ำ ทำให้มีการจับสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น กล่าวสรุปคือในช่วงสถานการณ์การระบาดผู้ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้างทั่วไป ลูกจ้างบริษัทเอกชน ประมงพาณิชย์ มีจำนวนลดลง ในขณะที่อาชีพประมงชายฝั่ง และอาชีพเกษตรกรรม มีจำนวนเพิ่มขึ้น ดังนั้นการมีทุนทางธรรมชาติที่ดีสามารถช่วยบรรเทาความเดือดร้อนให้ชุมชนได้ ซึ่งตรงกับ การศึกษาของ อิศระ ชาญราชกิจ และคณะ (2563) ที่พบว่าช่วงการระบาดของโรคโควิด 19 ชาวบ้านออกทำ ประมงเพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นรายได้เสริมและเพื่อบริโภคในครัวเรือน ซึ่งลดค่าใช้จ่ายในการซื้อวัตถุดิบมา ประกอบอาหาร และตรงกับผลการศึกษาของ ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ และคณะ (2564) ที่พบว่าการเคลื่อนย้าย ของแรงงานที่ไม่มีการทำงานในสาขาอื่นกลับมาเป็นแรงงานในภาคการเกษตร

2.2 ทุนทางสังคม พบว่า ชุมชนชายฝั่งมีการปรับตัวในด้านการดำเนินชีวิต การเป็นสมาชิกกลุ่มใน ชุมชน เช่น กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ และกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง ช่วยให้สมาชิกภายในชุมชนมีการ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในเบื้องต้น ทำให้สามารถรับมือกับผลกระทบได้ดีกว่าผู้ที่ไม่ร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มใดเลย และ การที่ในพื้นที่ชุมชนมีสัญญาณโทรศัพท์มือถือ และสัญญาณอินเทอร์เน็ตทำให้สมาชิกชุมชนชายฝั่งได้รับการ เยียวยาจากรัฐจำนวนมาก (ร้อยละ 96.1) เนื่องจากสังคมไทยในปัจจุบันมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางสื่อ สังคมออนไลน์อย่างแพร่หลายและทันต่อสถานการณ์ ทำให้ชุมชนมีการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอย่างทันทั่วทั้ง

3. แนวทางการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต เพื่อให้ชุมชนสามารถใช้ ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน และสามารถรับมือกับการแพร่ระบาดในระยะยาว มุ่งเน้นส่งเสริมการดำเนินงานและสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มเครือข่ายชุมชนชายฝั่ง ส่งเสริมการใช้นวัตกรรมใน การแปรรูปผลิตภัณฑ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าประมงของชุมชน เพิ่มศักยภาพการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศ โดยเฉพาะกิจกรรมออนไลน์และแพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับภาคธุรกิจต่าง ๆ รวมถึงการพัฒนาแผน รับมือกับการระบาดใหม่ ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ โดยวิธีแสวงหาความร่วมมือกับภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา และท้องถิ่น ในรูปแบบ CSR เพื่อสนับสนุนกิจกรรมชุมชนด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร ชายฝั่ง นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการทบทวนและแก้ไขกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อชุมชนในการ บริหารจัดการชายฝั่งและการใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และ เหมาะสมกับบริบทของชุมชน กล่าวโดยสรุป ปัจจัยสู่ความสำเร็จที่มีผลต่อการดำเนินตามกลยุทธ์ คือการสร้าง ความเข้มแข็งของเครือข่ายชุมชนชายฝั่งเพื่อให้ชุมชนมีความพร้อมในการปรับตัวและดำเนินการได้อย่าง ต่อเนื่อง และการพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับกลยุทธ์แต่ละด้าน

เมื่อเปรียบเทียบกับผลการศึกษา กับผลการศึกษาในจังหวัดตราด สมุทรสาคร นครศรีธรรมราช พังงา กระบี่ และสตูล (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2565) พบว่า ผลกระทบจากสถานการณ์โรคโควิด 19 ที่ ชุมชนชายฝั่งได้รับ มีความแตกต่างกันในแต่ละจังหวัด และปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมที่มีความสัมพันธ์กับการ ได้รับผลกระทบของชุมชนชายฝั่งก็มีความแตกต่างกันเช่นกัน สำหรับแนวคิดของชุมชนต่อแนวทางการจัดการ ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งและชุมชนในการรับมือกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 มีการเสนอให้ ส่งเสริมการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า รองลงมา คือให้การลดรายจ่ายในครัวเรือนและหา รายได้เสริม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขายสินค้าออนไลน์ นอกจากนี้ชุมชนทุกจังหวัดยังให้ความสำคัญต่อการให้ ความรู้และการจัดการเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 เช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ องค์การอนามัยโลก (WHO, 2020) ยังได้รายงานภาพรวมของภูมิภาคต่าง ๆ ในโลกว่าการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ได้ส่งผลเสียหายนต่อความเป็นอยู่ของประชากรโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านสุขภาพ การจ้างงาน และการผลิตอาหารเพื่อการบริโภคในทุกพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาด ซึ่งทำให้ส่งผลกระทบต่อเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals) ที่ได้กำหนดไว้ จึงจำเป็นต้องมีนโยบายและแผนงานที่เหมาะสมเพื่อรับมือกับเหตุการณ์ดังกล่าวต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง คือ หน่วยงานของกรมในระดับพื้นที่ควรประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ท้องถิ่นและเอกชนเพื่อผลักดันกลยุทธ์ที่ 1-4 ให้ไปอยู่ในแผนพัฒนาของจังหวัด เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพราะส่วนใหญ่เป็นการ ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพและทักษะต่าง ๆ ที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ
2. ข้อเสนอแนะต่อจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ ควรศึกษาผลกระทบของโรคโควิด 19 ในระยะยาว เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งใช้เป็นข้อมูลในการรับมือกับการแพร่ระบาดของโรคอื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต
3. ข้อเสนอแนะต่อชุมชน คือ ชุมชนชายฝั่งควรพิจารณานำแนวทางนี้ไปใช้ประโยชน์ หรือประยุกต์ใช้ในกรณีที่เกิดวิกฤติโรคระบาดชนิดอื่น หรือสถานการณ์อื่นที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะเดียวกัน

กิตติกรรมประกาศ

โครงการนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยการสนับสนุนจากหลายฝ่าย คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) และกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ที่เห็นความสำคัญและสนับสนุนการดำเนินงานโครงการ ขอขอบคุณคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช รศ.ดร.ดุสิต เวชกิจ ดร.สุธิดา มณีเนกคุณ ดร.อภิษฎา เรืองเกตุ ดร.สุรินทร์ อ้นพรม ที่กรุณาให้คำปรึกษา และการร่วมดำเนินงานวิจัยจนเสร็จสมบูรณ์ ขอขอบคุณ รศ.ดร.เบญจมาศ อยู่สุข และ รศ.บำเพ็ญ เขียวหวาน ที่กรุณาให้คำแนะนำในการศึกษาข้อมูลชุมชนชายฝั่ง ขอขอบคุณความร่วมมือจากทีมงานส่วนวิจัยทรัพยากรป่าชายเลน ทีมงานจากศูนย์วิจัยทรัพยากรป่าชายเลนที่ 4 (พังงา) คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสำหรับความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลภาคสนาม และการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัย และขอขอบพระคุณผู้นำชุมชน กลุ่มเครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง รวมถึงสมาชิกชุมชนชายฝั่งในจังหวัดภูเก็ต ทุก ๆ ท่าน ที่ท่านเสียสละเวลาอันมีค่ามาร่วมให้ข้อมูลสำคัญสำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยหวังว่างานนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2564). ฐานข้อมูลชุมชนชายฝั่งในประเทศไทย โดย กองจัดการชุมชนชายฝั่งและ
เครือข่าย กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (ไฟล์เอกสารไม่เผยแพร่)
- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2565). โครงการของการระบาดของโรคติดต่อไวรัสโคโรนา-2019 ต่อสภาพเศรษฐกิจ
และสังคมของชุมชนชายฝั่ง และแนวทางจัดการ. รายงานผลสัมฤทธิ์สำหรับทุนสนับสนุนมูลฐาน (Fundamental
Fund). กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564.
- กรมประชาสัมพันธ์. (2564, 25 ธันวาคม). Phuket Sandbox. สืบค้นจาก
<https://www.prd.go.th/th/content/category/detail/id/31/iid/64333>
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2564, 10 พฤษภาคม). สถิติด้านการท่องเที่ยว ปี 2562. ข้อมูลนำเสนอสถิตินักท่องเที่ยว
ภายในประเทศ ไตรมาสที่ 1 และ 4 ปี 2562 (จำแนกตามภูมิภาคและจังหวัด). สืบค้นจาก
https://www.mots.go.th/download/article/article_20190819123309.pdf
- มูลนิธิชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. (2563). รายงานฉบับสมบูรณ์การวิจัยเรื่องการประเมินความเสียหาย ผลกระทบและการปรับตัว
ของชุมชนท้องถิ่นต่อภาวะโรคระบาด COVID 19. กรุงเทพฯ, สถาบันพระปกเกล้า และมูลนิธิชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ และคณะ. (2564). ผลกระทบ COVID-19 ระบาดรอบ 2 ต่อเนื่องรอบ 3 กับทิศทางตลาดแรงงานไทย.
กรุงเทพฯ, สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ).
- ศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. (2564, 31 พฤษภาคม). รายงานพิเศษผลกระทบวิกฤตโควิด 19
ชาวประมงพื้นบ้านปรับตัวอย่างไร. สืบค้นจาก <http://repository.seafdec.or.th/bitstream/handle>
- สำนักงานสถิติจังหวัดภูเก็ต. (2564, 14 พฤษภาคม). รายงานสถิติจังหวัดภูเก็ต พ.ศ. 2562. สืบค้นจาก
<https://drive.google.com/file/d/1xIMVfZtHplPTBj2j6YMP0hUQdmRQ-KM1/view>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564, 14 พฤษภาคม). เอกสารประกอบการระดมความเห็นกรอบ
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 กุมภาพันธ์ 2564. สืบค้นจาก
<https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=plan13>
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดภูเก็ต. (2564, 26 กันยายน). รายงานสถานการณ์ COVID -19 จังหวัดภูเก็ต. สืบค้นจาก
<https://www.facebook.com/83ssj/>
- อิสระ ชาญราชกิจ, เพ็ญจันทร์ ละอองมณี, จิระศักดิ์ หลานหมื่น, ธัญลักษณ์ เสือสี, จริยา ศรีเกลี้ยง, รัตนา เตี้ยเย, สันติพงษ์ ปุตุสะ.
(2564, 15 มิถุนายน). ผลกระทบวิกฤตโควิด19 ที่มีต่อชาวประมงพื้นบ้านและการปรับตัวของชาวประมงพื้นบ้าน.
สืบค้นจาก <https://repository.seafdec.or.th/handle/20.500.12067/1470>
- RECOFTC, 2020. Impact of COVID-19 on forest communities in Thailand: April 2020 survey results from 30
provinces. Bangkok, Thailand: RECOFTC.
- WHO, 2020. Impact of COVID-19 on people's livelihoods, their health and our food systems. Joint
statement by ILO, FAO, IFAD and WHO. [cited 2020 Oct 13]. Available from:
<https://www.who.int/news/item/13-10-2020-impact-of-covid-19-on-people's-livelihoods-their-health-and-our-food-systems>
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory statistics*, (Second Edition). New York: Harper & Row.

**การจัดการการผลิตมะพร้าวน้ำหอมของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะพร้าวน้ำหอม ตำบล
เกาะศาลพระ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี**
**Aromatic Coconuts Production Management of Collaborative Farming Aromatic
Coconut Farmers Group, Ko San Phra Subdistrict, Wat Phleng District, Ratchaburi Province**

ศิริพร บุญเพ็ญ¹, สัจจา บรรจงศิริ², และวนาลัย วิริยะสุธี^{2*}
Siriporn Boonpen¹, Sajja Bunjongsi², and Wanalai Viriyasuthee^{2*}

¹สถานีพัฒนาที่ดินสมุทรสงคราม กรมพัฒนาที่ดิน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม 75000

²สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120

¹Samutsongkhram Land Development Station, Land Development Department, Samut Songkhram 75000 ²School of
Agriculture and Cooperatives, Sukhothaimathirath Open University, Nonthaburi 11120

*Corresponding author: wanalai_v@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาการจัดการการผลิตมะพร้าวน้ำหอมของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะพร้าวน้ำหอม ตำบลเกาะศาลพระ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการจัดการการผลิตมะพร้าวน้ำหอม และ 2) เพื่อให้ทราบปัญหา และข้อเสนอแนะการจัดการการผลิตของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะพร้าวน้ำหอม โดยศึกษาในกลุ่มประชากร เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแปลงใหญ่มะพร้าวน้ำหอม ตำบลเกาะศาลพระ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ที่ขึ้นทะเบียนกับ กรมส่งเสริมการเกษตร ปี 2566/67 จำนวน 34 ราย เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุมากกว่า 61 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ประสบการณ์ในการปลูกมะพร้าวเฉลี่ย 17 ปี สมาชิกครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน แรงงานภาคเกษตรเฉลี่ย 2 คน การจ้างแรงงาน เฉลี่ย 2 คน มีต้นทุนการผลิต 5,408.48 บาทต่อไร่ การจัดการการผลิตมะพร้าวพื้นที่ปลูกเป็นดินเหนียว มีการยกทรงปลูก แบบแถวเดี่ยว ขนาดหลุมปลูก 0.5x0.5x0.5 เมตร ระยะปลูก 6x6 เมตร ปลูกมะพร้าวพันธุ์หมูสีเขียว อายุต้นพันธุ์ 5 เดือน ดูแลรักษาโดยให้น้ำเฉลี่ย 5.26 ครั้งต่อเดือนโดยเรือพ่นน้ำ ใช้ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยเคมีโดยหว่านรอบทรงพุ่ม เกษตรกรส่วนหนึ่ง มีการลอกเลนและใส่เกล็ดแกงเฉลี่ย 30.50 กิโลกรัมต่อไร่ ให้ผลผลิตครั้งแรกหลังจากปลูกเฉลี่ย 2-3 ปี ตัดผลผลิตทุกๆ 20 วัน โดยจัดจำหน่ายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลาง ปัญหาที่พบ ได้แก่ (1) ต้นทุนในการผลิตสูง มีข้อเสนอแนะให้รวมกลุ่มกันซื้อปัจจัย การผลิต ทำปุ๋ยใช้เอง และจัดการวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร (2) ปัญหาด้านการผลิตจากสภาพอากาศที่แปรปรวน และศัตรูพืชระบาด มีข้อเสนอแนะให้ภาครัฐและเอกชนสนับสนุนองค์ความรู้และนวัตกรรมที่ทันสมัย และเกษตรกรควรดูแล ตรวจแปลงป้องกันการระบาดของศัตรูพืช (3) ปัญหาด้านการจัดการตลาด เกษตรกรไม่มีอำนาจต่อรองราคาและไม่มีการส่งเสริม การขาย มีข้อเสนอแนะควรรวมกลุ่มกันเพื่อทำสัญญาซื้อขายกับเอกชนและหน่วยงานรัฐร่วมบูรณาการส่งเสริมให้เกษตรกร หันมาแปรรูปเพิ่มมูลค่าสินค้า (4) ปัญหาด้านการจัดการกลุ่ม เกษตรกรยังไม่ให้ความสำคัญในการร่วมกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่ม มีข้อเสนอแนะให้คณะกรรมการแปลงใหญ่ สร้างการรับรู้และทำความเข้าใจกับสมาชิกให้เห็นถึงความสำคัญของกลุ่ม และประโยชน์ที่จะได้รับ

คำสำคัญ: มะพร้าวน้ำหอม การจัดการการผลิต แปลงใหญ่มะพร้าวน้ำหอม

Abstract

The objectives of this research were to analyze 1) aromatic coconut production management, and 2) problems and suggestions for the group members' production management. This research method consisted of the collection of primary data by survey. In 2023/24 there were 34 farmers who were registered with the Department of Agricultural Extension as members of the large-scale farmers of coconut group in Ko San Phra Subdistrict, Wat Phleng District, Ratchaburi Province. The data were gathered by questionnaires, and the quantitative data were analyzed using descriptive statistics such as percentage, minimum value, maximum value and mean. The content analysis method was used to analyze the qualitative data. The findings indicate that 1) the majority of farmers were female with an average age greater than 61 years old, a high school education, an average of 16.56 years of coconut production experience, an average of four household members, an average of two farming labors, an average of two hired labors, the cost was 5,408.48 baht per rai. 2) The soil in the study area is clay soil. The typical production management consisted of single-row planting ridges, planting holes measuring 0.5x0.5x0.5 meters, and planting distance of 6x6 meters. The coconut variety was a "Hmu si kheiyw", with five-month-old seedlings. The farm management conducted one soil sample analysis, watered an average of 5.26 times per month by spraying from boats and applied organic and chemical fertilizers. Harvesting after 2-3 years planting, some farmers dug up the mud and added an average of 30.50 kilograms of salt per rai. Production is harvested every 20 days. Middlemen set the market price. Most farmers do not contribute capital to the co-operative (large-scale project). 3) The fundamental problems included (1) high production cost. There are suggestions for organizations to purchase production factors, produce their own fertilizer, and manage agricultural residues. (2) production issues caused by unstable weather and pest outbreaks. The public and private sectors should promote knowledge and innovation, and farmers should monitor their fields to prevent insect infestations. (3) Issues with marketing management. Farmer groups should be formed to negotiate sales contracts with the commercial sector, and farmers should be encouraged to use processing to increase the value of their crop yields, and (4) Issues with group management. Members should be encouraged to recognize their significance within the group.

Keyword: aromatic coconut, crop production management, large-scale farm aromatic coconut

บทนำ

มะพร้าว (*Cocos nucifera* Linn.) เป็นหนึ่งในพืชเศรษฐกิจสำคัญของประเทศไทย มะพร้าวถูกแบ่งประเภทตามวัตถุประสงค์ของการใช้ประโยชน์ได้ 3 ประเภท ได้แก่ มะพร้าวอุตสาหกรรม (มะพร้าวแกง) มะพร้าวเพื่อบริโภคผลสด (มะพร้าวน้ำหอม) มะพร้าวผลิตน้ำตาล ในปี 2565 มะพร้าวน้ำหอมมีปริมาณการส่งออก 557,357 ตัน คิดเป็นร้อยละ 77.52 ของปริมาณทั้งหมดและมูลค่าการส่งออก 13,424 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 60.04 ของมูลค่าทั้งหมด ประเทศคู่ค้าที่สำคัญของมะพร้าวน้ำหอมคือสาธารณรัฐประชาชนจีน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2565)

การผลิตมะพร้าวน้ำหอมของประเทศไทยมีพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในภาคกลาง ซึ่งจังหวัดราชบุรีมีพื้นที่ปลูกมะพร้าวน้ำหอมมากที่สุดในประเทศไทย จำนวน 86,966 ไร่ โดยอำเภอดำเนินสะดวก มีพื้นที่เพาะปลูกมะพร้าวน้ำหอม 12,527 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 14.40 ของพื้นที่ปลูกมะพร้าวน้ำหอมจังหวัดราชบุรี โดยมีพื้นที่ปลูกมะพร้าวน้ำหอมในตำบลเกาะศาลพระ ตำบลจอมประทัด และตำบลวัดเพลง

การดำเนินโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ จึงถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการและขับเคลื่อนให้เกษตรกรเกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่โดยวางระบบการผลิตและการบริหารจัดการในแนวทางเดียวกัน เพื่อประหยัดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยเน้นการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ตามนโยบายตลาดนำการผลิต (กรมวิชาการเกษตร, 2566) การดำเนินโครงการแปลงใหญ่มะพร้าวน้ำหอม ตำบลเกาะศาลพระ อำเภอดำเนินสะดวก เริ่มก่อตั้งในปี พ.ศ. 2560 ได้นำหลักตลาดนำการผลิต มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพของสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด เพิ่มอำนาจในการต่อรองราคา ซึ่งเกษตรกรแปลงใหญ่มะพร้าวน้ำหอม ตำบลเกาะศาลพระ อำเภอดำเนินสะดวก ดำเนินกิจกรรมในรูปแบบสมาชิกกลุ่มได้อย่างต่อเนื่องและมีความเข้มแข็ง สร้างรายได้และผลกำไรให้เกษตรกรอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน (เอื้องพร, 2563) อย่างไรก็ตามสถานการณ์ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม สภาพภูมิอากาศเกิดความแปรปรวนส่งผลถึงการผลิตมะพร้าวน้ำหอมของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะพร้าวน้ำหอม ตำบลเกาะศาลพระ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี มีผลผลิตลดลงและต้นทุนในการผลิตที่สูงขึ้น

ผู้วิจัยจึงได้สนใจศึกษาขั้นตอนกระบวนการในการผลิต ปัญหาและข้อเสนอแนะเพื่อนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ให้เกษตรกรผู้เข้าร่วมแปลงใหญ่ สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด สามารถวางแผนการผลิตเพื่อเพิ่มปริมาณและคุณภาพของผลผลิต ลดต้นทุนเพิ่มรายได้ให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเอง เป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางการตลาด

วัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การจัดการการผลิตมะพร้าวน้ำหอมของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะพร้าวน้ำหอม ตำบลเกาะศาลพระ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี 2) เพื่อให้ทราบปัญหาและข้อเสนอแนะการจัดการการผลิตของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะพร้าวน้ำหอม ตำบลเกาะศาลพระ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาการจัดการการผลิตมะพร้าวน้ำหอมของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะพร้าวน้ำหอม ตำบลเกาะศาลพระ อำเภอดงหลวง จังหวัดราชบุรี เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแปลงใหญ่มะพร้าวน้ำหอม ตำบลเกาะศาลพระ อำเภอดงหลวง จังหวัดราชบุรี ขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปี 2566/67 จำนวน 34 ราย เก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามปลายเปิดและปลายปิด ประกอบด้วย 1) ข้อมูลพื้นฐานด้านสังคมและเศรษฐกิจของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะพร้าวน้ำหอม 2) การจัดการการผลิตมะพร้าวน้ำหอมของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะพร้าวน้ำหอม และ 3) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการการผลิตมะพร้าวน้ำหอมของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะพร้าวน้ำหอม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และค่าเฉลี่ย ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาการจัดการการผลิตมะพร้าวน้ำหอมของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะพร้าวน้ำหอม ตำบลเกาะศาลพระ อำเภอดงหลวง จังหวัดราชบุรี แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลพื้นฐานด้านสังคมและเศรษฐกิจของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะพร้าวน้ำหอม 2) การจัดการการผลิตมะพร้าวน้ำหอมของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะพร้าวน้ำหอม และ 3) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการการผลิตมะพร้าวน้ำหอมของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะพร้าวน้ำหอม

1. ข้อมูลพื้นฐานด้านสังคมและเศรษฐกิจของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะพร้าวน้ำหอม ตำบลเกาะศาลพระ อำเภอดงหลวง จังหวัดราชบุรี

สภาพสังคมและเศรษฐกิจของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะพร้าวน้ำหอม พบว่า เกษตรกรเป็นเพศชาย ร้อยละ 41.18 และเพศหญิงร้อยละ 58.82 อายุของเกษตรกรเฉลี่ย 59.62 ปี ระดับการศึกษาของเกษตรกร พบว่าร้อยละ 29.41 จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 26.47 จบการศึกษาระดับอนุปริญญา ร้อยละ 20.59 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 20.59 จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา และร้อยละ 2.94 จบการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี เกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการปลูกมะพร้าวน้ำหอมเฉลี่ย 17 ปี โดยมีเกษตรกรที่มีประสบการณ์มากที่สุด 35 ปี ประสบการณ์น้อยที่สุด 4 ปี จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกรเฉลี่ย 4 คน เป็นแรงงานในการผลิตมะพร้าวน้ำหอมเฉลี่ย 2 คน และมีการจ้างแรงงานเฉลี่ย 2 คน โดยมีการจ้างงานเพิ่มเติมในช่วงฤดูการผลิต พื้นที่ในการเพาะปลูกมะพร้าวน้ำหอมเป็นที่ดินของตนเอง เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้เงินทุนของตนเองในการผลิต ต้นทุนในการผลิตเฉลี่ยอยู่ที่ 5,408.48 บาทต่อไร่ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 สภาพพื้นฐานด้านสังคมและเศรษฐกิจของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะพร้าวน้ำหอม ตำบลเกาะศาลพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

		n=34	
สภาพทั่วไปของเกษตรกร		จำนวน ประชากร (คน)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	14	41.18
	หญิง	20	58.82
อายุ	31-40 ปี	1	2.94
	41-50 ปี	5	14.71
	51-60 ปี	11	32.35
	มากกว่า 61 ปี	17	50.00
ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	7	20.59
	มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	10	29.41
	อนุปริญญา	9	26.47
	ปริญญาตรี	7	20.59
	สูงกว่าปริญญาตรี	1	2.94
ประสบการณ์การปลูก มะพร้าวน้ำหอม	1-5 ปี	2	5.88
	6-15 ปี	16	47.06
	16-25 ปี	11	32.35
	มากกว่า 25 ปี	5	14.71
สมาชิกในครัวเรือน	1-3 คน	16	47.06
	4-5 คน	14	41.18
	มากกว่า 5 คน	4	11.76
แรงงานในครัวเรือนสำหรับ การผลิตมะพร้าวน้ำหอม	1-3 คน	28	82.35
	4-5 คน	5	14.71
	มากกว่า 5 คน	1	2.94
ต้นทุนการผลิตมะพร้าวน้ำหอม	1,000 - 4,000 บาทต่อไร่	16	47.06
	4,001- 7,000 บาทต่อไร่	9	26.47
	7,001 – 10,000 บาทต่อไร่	4	11.76
	มากกว่า 10,000 บาทต่อไร่	5	14.71

2. การจัดการการผลิตมะพร้าว น้ำหอมของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะพร้าว น้ำหอม ตำบลเกาะศาลพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

2.1 การเตรียมพันธุ์มะพร้าว น้ำหอม

เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมปลูกมะพร้าว น้ำหอมพันธุ์หมื่นสี่เขียว ร้อยละ 52.94 รองลงมา ร้อยละ 41.18 เป็นมะพร้าว น้ำหอมพันธุ์กันจิบ ร้อยละ 2.94 เป็นมะพร้าว น้ำหอมพันธุ์ผลรี และร้อยละ 2.94 เป็นมะพร้าว น้ำหอมพันธุ์ผลกลม แหล่งที่มาของกล้ามะพร้าว น้ำหอม เกษตรกรส่วนใหญ่ซื้อจากแหล่งจำหน่ายที่นำเชื้อมาร้อยละ 76.47 รองลงมา ร้อยละ 20.59 เกษตรกรเพาะกล้าด้วยตนเอง และร้อยละ 2.94 ได้รับจากหน่วยงานราชการ อายุของกล้ามะพร้าว น้ำหอมสำหรับปลูก เกษตรกรร้อยละ 38.24 เลือกกล้ามะพร้าว น้ำหอมที่อายุมากกว่า 5 เดือน ขึ้นไป รองลงมา ร้อยละ 32.35 เลือกกล้ามะพร้าว น้ำหอมที่อายุ 5 เดือน ร้อยละ 20.59 เลือกกล้ามะพร้าว น้ำหอมที่อายุ 3-4 เดือน และร้อยละ 8.82 เลือกกล้ามะพร้าว น้ำหอมที่อายุต่ำกว่า 3 เดือน

2.2 การเตรียมพื้นที่ปลูกและการปลูกมะพร้าว น้ำหอม

สภาพดินส่วนใหญ่ของเกษตรกรเป็นดินเหนียว ร้อยละ 85.30 รูปแบบการปลูกมะพร้าว น้ำหอม เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 85.30 ปลูกแบบยกร่องแถวเดี่ยว และร้อยละ 14.77 ปลูกแบบยกร่องแถวคู่ ระยะปลูกมะพร้าว น้ำหอม เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 76.47 ใช้ระยะปลูก 6x6 เมตร รองลงมา ร้อยละ 20.59 ใช้ระยะปลูก 6.5x6.5 เมตร และร้อยละ 2.94 ใช้ระยะปลูก 7x7 เมตร ขนาดหลุมปลูกมะพร้าว น้ำหอม เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 85.29 ขนาดหลุมปลูก 0.5x0.5x0.5 เมตร ร้อยละ 5.88 ขนาดหลุมปลูก 1x1x1 เมตร ร้อยละ 5.88 ขนาดหลุมปลูกไม่สม่ำเสมอขึ้นอยู่กับขนาดกล้า และร้อยละ 2.94 ขนาดหลุมปลูก 1.5x1.5x1.5 เมตร ช่วงเวลาที่เกษตรกรเลือกปลูกมะพร้าว น้ำหอม ส่วนใหญ่ ร้อยละ 73.53 ปลูกมะพร้าว น้ำหอมระหว่างเดือน พฤษภาคม - สิงหาคม ร้อยละ 17.65 ปลูกมะพร้าว น้ำหอมระหว่างเดือน กันยายน - ธันวาคม และ ร้อยละ 8.82 ปลูกมะพร้าว น้ำหอมระหว่างเดือน มกราคม - เมษายน

2.3 การให้น้ำมะพร้าว น้ำหอม

แหล่งน้ำพบว่า เกษตรกรร้อยละ 52.17 ใช้แหล่งน้ำจากคลองชลประทาน ร้อยละ 32.61 ใช้น้ำจากคลองธรรมชาติ และร้อยละ 15.22 ใช้น้ำฝน วิธีการให้น้ำ เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 88.24 ใช้เรือพ่นน้ำจากร่องสวน รองลงมา ร้อยละ 8.82 ปล่อน้ำตามร่องสวน และร้อยละ 2.94 ระบบสปริงเกอร์ในการให้น้ำ ความถี่ในการให้น้ำแก่มะพร้าว น้ำหอมพบว่า เกษตรกรให้น้ำมะพร้าว น้ำหอมโดยเฉลี่ย 5.26 ครั้งต่อเดือน ให้น้ำน้อยที่สุด 1 ครั้งต่อเดือน และให้น้ำมากที่สุด 10 ครั้งต่อเดือน

2.4 การให้ปุ๋ยมะพร้าว น้ำหอม

ปุ๋ยที่เกษตรกรส่วนใหญ่ให้มะพร้าว น้ำหอม พบว่า ร้อยละ 57.69 ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ (มูลไก่หรือมูลวัว) รองลงมา ร้อยละ 28.85 ใช้ปุ๋ยเคมี สูตร 16-16-16 ร้อยละ 5.77 ใช้น้ำหมักชีวภาพ ร้อยละ 3.85 ใช้ปุ๋ยเคมี สูตร 15-15-15 ร้อยละ 1.92 ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 21-0-0 และร้อยละ 1.92 ใช้ปุ๋ยหลากหลายชนิด โดยพิจารณาจากความต้องการของพืช วิธีการให้ปุ๋ยของเกษตรกรพบว่า ร้อยละ 91.18 หว่านบริเวณรอบทรงพุ่ม และร้อยละ 8.82 ใช้วิธีอื่นๆ เช่น ฉีดพ่นทางใบ

2.5 การป้องกันและกำจัดศัตรูพืช

การป้องกันและกำจัดวัชพืชพบว่า เกษตรกรร้อยละ 81.58 ไม่ป้องกันและกำจัดวัชพืช ร้อยละ 10.53 ใช้การเขตรกรรม และร้อยละ 7.89 ใช้สารเคมี การป้องกันและกำจัดโรคพืชพบว่า เกษตรกรร้อยละ 52.38 ใช้สารเคมี รองลงมาร้อยละ 33.33 ไม่ป้องกันและกำจัดโรคพืช และร้อยละ 14.29 ใช้การเขตรกรรม การป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืชพบว่า เกษตรกรพบว่า ร้อยละ 60.71 ใช้สารเคมี ร้อยละ 21.43 ไม่ป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช ร้อยละ 17.86 ใช้วิธีการเขตรกรรม การป้องกันและกำจัดสัตว์ศัตรูพืชของเกษตรกรพบว่า ร้อยละ 71.43 ใช้สารเคมี ร้อยละ 14.29 ใช้วิธีการเขตรกรรม ร้อยละ 9.52 ไม่ป้องกันและกำจัดสัตว์ศัตรูพืช

2.6 การจัดการพิเศษมะพร้าวน้ำหอม

การลอกเลนตามท้องร่องในแปลงมะพร้าวน้ำหอมพบว่า เกษตรกรร้อยละ 52.94 ไม่มีการลอกเลนตามท้องร่อง ร้อยละ 20.59 มีการลอกเลน 2 ครั้งต่อปี ร้อยละ 20.59 มีการลอกเลน 3-5 ครั้งต่อปี และร้อยละ 5.88 มีลอกเลน 1 ครั้งต่อปี การใส่เกลือแกงในแปลงปลูกพบว่า เกษตรกรร้อยละ 50.00 ไม่ใส่เกลือแกง และร้อยละ 50.00 ใส่เกลือแกงอัตราเฉลี่ย 30.50 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี

2.7 การเก็บเกี่ยวผลผลิตและการจำหน่ายมะพร้าวน้ำหอม

ดัชนีเก็บเกี่ยวมะพร้าวน้ำหอม เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 64.71 นับจำนวนวันต่อรอบการเก็บเกี่ยว ร้อยละ 26.47 สังเกตสีเปลือกมะพร้าวน้ำหอม ร้อยละ 5.88 นับวันหลังจากจั่นมะพร้าวออก และร้อยละ 2.94 สังเกตสีปลายหางหนู (spikelet) ความถี่ในการเก็บเกี่ยวมะพร้าวน้ำหอม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 85.29 เก็บเกี่ยวผลผลิตทุกๆ 20 วัน และร้อยละ 14.71 เกษตรกรไม่มีวงรอบการเก็บเกี่ยวที่แน่นอน การจำหน่ายมะพร้าวน้ำหอม พบว่าส่วนใหญ่ ร้อยละ 61.77 จำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลาง ร้อยละ 29.41 รวมผลผลิตที่ประธานกลุ่มแปลงใหญ่ ร้อยละ 5.88 จำหน่ายผลผลิตเอง และร้อยละ 2.94 ส่งโรงงานอุตสาหกรรม

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการการผลิตมะพร้าวน้ำหอมของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะพร้าวน้ำหอม

3.1 ปัญหาของเกษตรกรด้านต้นทุนการผลิตมะพร้าวน้ำหอม พบว่า วัสดุการเกษตรต่าง ๆ มีราคาแพง โดยเฉพาะปุ๋ย สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชบางชนิดที่เคยใช้ได้ดีผลดี ปัจจุบันเป็นสินค้าต้องห้ามไม่สามารถซื้อขายได้ ข้อเสนอแนะ ด้านต้นทุนการผลิตมะพร้าวน้ำหอม คณะกรรมการแปลงใหญ่เน้นย้ำให้สมาชิกมีการรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็ง เพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองราคาในการซื้อปัจจัยการผลิต เช่น การซื้อปุ๋ย ซื้อสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช วัสดุการเกษตร ขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาสาธิตวิธีการทำปุ๋ยใช้เอง ตลอดจนเกษตรกรรู้จักบริหารจัดการภายในแปลงให้เหลือวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรน้อยที่สุด เพื่อเป็นการประหยัดทรัพยากรและลดต้นทุนการผลิต

3.2 ปัญหาด้านการผลิตมะพร้าวน้ำหอม พบว่า สภาพอากาศที่แปรปรวน อุณหภูมิที่สูงขึ้นในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อผลผลิตและการออกดอกและติดผลของมะพร้าวน้ำหอม ดอกร่วงมากกว่าปกติ ทำให้เกิดอาการมะพร้าวขาดคอ ผลผลิตของเกษตรกรขาดช่วง บางจั่นติดผลผลิตน้อยจนถึงขั้นไม่ติดผลผลิตเลย ส่วนที่ไม่ใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชถูกศัตรูพืชเข้าทำลายรุนแรง และในบางช่วงน้ำชลประทานไม่เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร ข้อเสนอแนะด้านการผลิตมะพร้าวน้ำหอม คณะกรรมการแปลงใหญ่เน้นย้ำให้สมาชิกดูแลตรวจแปลงอย่างใกล้ชิด เพื่อเป็นการป้องกันการระบาดของศัตรูพืช ภาครัฐและเอกชนสนับสนุนองค์ความรู้และ

นวัตกรรมที่ทันสมัย เข้าใจง่าย นำไปสู่การปฏิบัติได้จริงภายในแปลง เกษตรกรหาแหล่งน้ำต้นทุนไว้ใช้สำรอง หากเกิดวิกฤติการขาดแคลนน้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาผลผลิตขาดช่วง (มะพร้าวขาดคอ) และเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพของผลผลิต ให้ตรงตามความต้องการของตลาดตามนโยบายตลาดนำการผลิต

3.3 ปัญหาด้านการจัดการตลาด พบว่า เกษตรกรถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง ไม่มีหน่วยงานไหนที่เข้ามาแก้ปัญหาอย่างจริงจัง ผู้รับซื้อบางรายไม่ซื่อสัตย์ การนับจำนวนมะพร้าวไม่เป็นไปตามความจริง ทำให้เกษตรกรเจ้าของแปลงไม่สามารถตรวจสอบนับจำนวนมะพร้าวที่ถูกตัดได้ ข้อเสนอแนะด้านการจัดการตลาด ประธานและคณะกรรมการกลุ่มแปลงใหญ่ รวมทั้งเจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสร้างการรับรู้แก่สมาชิก ชี้แจงให้เห็นถึงข้อดี ข้อเสีย ในการรวมกลุ่มกันเพื่อทำสัญญาซื้อขายกับเอกชน เพื่อเป็นการประกันราคาสินค้า ให้อยู่ในเกณฑ์ที่เกษตรกรมีรายได้ที่ดี การขายผลผลิตในราคาที่เป็นธรรม ลดความเสี่ยงในด้านราคาผลผลิต ตกต่ำและสินค้าล้นตลาด

3.4 ปัญหาด้านการจัดการกลุ่มแปลงใหญ่มะพร้าวน้ำหอม พบว่า สมาชิกแปลงใหญ่ยังไม่เห็นความสำคัญ ในการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นเท่าที่ควร เกษตรกรที่มาประชุมจะเป็นกลุ่มเดิมๆ การรวมกลุ่มยังไม่ เข้มแข็งเท่าที่ควร สมาชิกขาดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการสนับสนุนปัจจัยต่างๆ ไม่ทั่วถึง แปลงที่มีพื้นที่ เพาะปลูกขนาดเล็กอาจยังไม่ได้รับการใส่ใจเท่าที่ควร ข้อเสนอแนะด้านการจัดการกลุ่มแปลงใหญ่มะพร้าวน้ำหอม เจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างสื่อประชาสัมพันธ์ที่สมาชิกทุกคนเข้าถึงง่าย ชี้แจงให้เห็น ถึงความสำคัญของโครงการแปลงใหญ่ เน้นให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ปัญหา และอุปสรรคที่เจอ ความต้องการที่อยากได้ร่วมกัน โดยให้หน่วยงานของทางราชการเข้ามาเป็นตัวกลาง ในการพิจารณาการสนับสนุนปัจจัยการผลิตอย่างทั่วถึงทุกแปลง

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

1. ข้อมูลพื้นฐานด้านสังคมและเศรษฐกิจของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะพร้าวน้ำหอม ตำบลเกาะศาลพระ อำเภอดงหลวง จังหวัดราชบุรี

สภาพทั่วไปด้านสังคม พบว่าเกษตรกรแปลงใหญ่มะพร้าวน้ำหอมตำบลเกาะศาลพระ อำเภอดงหลวง จังหวัดราชบุรี เป็นเพศชายร้อยละ 41.18 เพศหญิงร้อยละ 58.82 มีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 60 ปี มีประสบการณ์ในการปลูkmะพร้าวเฉลี่ยอยู่ที่ 16.56 ปี เห็นได้ว่าเกษตรกรประกอบอาชีพปลูkmะพร้าวน้ำหอมมาอย่างยาวนาน ส่งผลให้สมาชิกส่วนใหญ่มีประสบการณ์และภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ในปัจจุบัน สภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเกษตรกรต้องปรับตัวให้ทันกับสภาพแวดล้อมเพื่อแก้ไขปัญหา ในการจำหน่ายมะพร้าวน้ำหอม เกษตรกรไม่สามารถกำหนดราคาได้เอง เกษตรกรจึงจ้างแรงงานน้อยกว่า การใช้แรงงานในครัวเรือน และต้นทุนในการผลิตของเกษตรกรเฉลี่ยอยู่ที่ 5,408.42 บาทต่อไร่ และใช้เงินทุน ของตนเองเป็นหลัก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนิษฐาและคณะ, 2563

2. การจัดการการผลิตมะพร้าว น้ำหอมของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ มะพร้าว น้ำหอม ตำบลเกาะศาลพระ อำเภอดงหลวง จังหวัดราชบุรี

2.1 สภาพพื้นที่ ในการผลิตมะพร้าว น้ำหอมแบบแปลงใหญ่ ตำบลเกาะศาลพระ อำเภอดงหลวง จังหวัดราชบุรี พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นดินเหนียว ด้วยภูมิปัญญาการทำสวนแบบยกร่อง จึงสามารถแก้ปัญหาการระบายน้ำที่ไม่ดี ให้สามารถใช้ประโยชน์ตามศักยภาพของดินได้ ทำให้พื้นที่ดังกล่าว เหมาะแก่การปลูกมะพร้าว น้ำหอม สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการปลูกมะพร้าว น้ำหอม ประกอบด้วย ดินที่ อุดมได้ดี หรือดินตะกอนแม่น้ำ ที่มีการสะสมของอินทรีย์วัตถุและธาตุอาหารต่างๆ มีแหล่งน้ำสำหรับมะพร้าว น้ำหอมตลอดทั้งปี อุณหภูมิเฉลี่ยช่วง 17-35 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์อากาศภายในแปลงปลูกไม่ต่ำกว่า 70 เปอร์เซ็นต์ (กรมวิชาการเกษตร, 2562) และความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรดิน เกษตรกรจึงลด ต้นทุนโดยการไม่ใส่ปุ๋ยรองก้นหลุมก่อนปลูก สอดคล้องกับการศึกษาความเป็นไปได้ที่จะใช้ค่าวิเคราะห์ดิน และ ความต้องการธาตุอาหารในรอบปี ในการจัดการธาตุอาหารกับมะพร้าว น้ำหอมที่ยังไม่ให้ผลผลิต (ภา นวัฒน์และคณะ, 2561) เพื่อเกษตรกรพัฒนาการวางแผนผลิตที่ถูกต้องแม่นยำและลดต้นทุนในการผลิต

2.2 การจัดการภายในแปลง พบว่าส่วนใหญ่เกษตรกรขุดหลุมปลูกที่ขนาด 0.50x0.50x0.50 เมตร เป็นไป อย่างถูกต้องเหมาะสมสอดคล้องตามหลักการจัดการการผลิตมะพร้าว น้ำหอม (สัจจา, 2562) และเกษตรกร นิยมปลูกระหว่างเดือนพฤษภาคม – สิงหาคม ซึ่งเข้าสู่ฤดูฝนส่งผลต่อโอกาสการตั้งตัวของกล้ามะพร้าว น้ำหอม มะพร้าว น้ำหอมพันธุ์หมูสีเขียวเป็นพันธุ์ที่เกษตรกรปลูกมากที่สุด เนื่องจากมีผลดก มีกลิ่นหอม และหาซื้อพันธุ์ ได้ง่าย (กรมวิชาการเกษตร, 2562)

2.3 การจัดการพิเศษ เกษตรกรคนหนึ่งหนึ่งไม่มีการลอกเลน ซึ่งการลอกเลนเป็นการนำดินในท้องร่อง ขึ้นมาใส่บนคันดินและบริเวณโคนมะพร้าว ช่วยทำให้ร่องสวนไม่ตื้นเขินและเพิ่มธาตุอาหารในดิน ที่มาจาก ตะกอนดินที่ถูกพัดพามากับน้ำซึ่งมีการสะสมของธาตุอาหารที่มีคุณภาพต่อมะพร้าว น้ำหอม (กรมวิชาการ เกษตร, 2562) เกษตรกรหนึ่งของการศึกษามีการใส่เกลือแกงในแปลงปลูกมะพร้าว น้ำหอม จากการศึกษา ที่ผ่านมาพบว่า การใส่เกลือแกงในอัตราที่แตกต่างกัน ตามอายุของมะพร้าว น้ำหอม ช่วยเพิ่มปริมาณผลผลิต มะพร้าว น้ำหอม ช่วยให้มีมะพร้าว น้ำหอมมีเปอร์เซ็นต์การติดผลสูงขึ้น และเนื้อมะพร้าว น้ำหอมหนามากขึ้น (กรมวิชาการเกษตร, 2562)

2.4 การจัดการศัตรูพืช เกษตรกรพบด้วงแรดมะพร้าว ด้วงวง ด้วงไฟ หนอนหัวดำ แมลงดำหนาม ไรสีขา การจัดการภายในแปลงเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้สารเคมี ซึ่งการกำจัดโดยใช้สารเคมีอาจส่งผลถึงการตกค้าง ของสารเคมีที่ใช้ในการกำจัดศัตรูพืชได้ ทำให้ไม่เป็นไปตามแนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) โดยขบวนการผลิตจะต้องปลอดภัยต่อเกษตรกรและผู้บริโภค ปราศจากการปนเปื้อนของสารเคมีไม่ทำให้เกิด มลพิษต่อสิ่งแวดล้อม (กรมวิชาการเกษตร, 2562) การกำจัดศัตรูพืชในมะพร้าว น้ำหอมสามารถปฏิบัติได้หลาย วิธี การกำจัดด้วงแรดมะพร้าว โดยการใส่ราเขียวเมทาไรเซียมแอนิโซเพลีย และใช้แตนเบียน การกำจัด หนอนหัวดำและแมลงดำหนาม โดยหมั่นทำความสะอาดบริเวณโคนมะพร้าวเพื่อทำลายแหล่งหลบซ่อนและ เพาะพันธุ์ (กรมวิชาการเกษตร, 2562)

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการการผลิตมะพร้าว น้ำหอมของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะพร้าว น้ำหอม

3.1 ปัญหาด้านการผลิตมะพร้าว น้ำหอม พบว่า สภาพอากาศที่แปรปรวน อุณหภูมิที่สูงขึ้นโดยเฉพาะเดือนมีนาคมถึงพฤษภาคม ส่งผลกระทบต่อการออกดอกและติดผลของมะพร้าว น้ำหอม ดอกร่วงมากกว่าปกติทำให้เกิดอาการมะพร้าวขาดคอ ผลผลิตของเกษตรกรขาดช่วง บางจั่นติดผลผลิตน้อยจนถึงขั้นไม่ติดผลผลิตเลย เกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่ดำเนินการแก้ปัญหาและหาวิธีการแก้ปัญหามะพร้าวติดผลลดลงในช่วงอุณหภูมิที่สูงขึ้น เกษตรกรควรได้รับความรู้ในการจัดการสวนมะพร้าว น้ำหอม เพื่อให้ได้ผลผลิตสม่ำเสมอตลอดทั้งปี ซึ่งเป็นโอกาสในการสร้างผลตอบแทนที่มากขึ้น

3.2 ปัญหาด้านต้นทุนการผลิตมะพร้าว น้ำหอม พบว่า ต้นทุนการผลิตมะพร้าว น้ำหอมมีต้นทุนที่สูงเนื่องมาจากวัสดุการเกษตร (ปุ๋ยและ สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช) มีราคาแพง การรวมกลุ่มของเกษตรกรแปลงใหญ่ เป็นอีกกลไกหนึ่งที่จะเพิ่มอำนาจการต่อรองราคาในการซื้อปัจจัยการผลิต ที่จะช่วยให้ต้นทุนในการผลิตลดลง (ชนิษฐาและคณะ, 2563) การจัดการความรู้ตามกรอบการดำเนินงานระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ (กรมวิชาการเกษตร, 2566) โดยส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการลดต้นทุนในการผลิตมะพร้าว น้ำหอม

สรุปผลการศึกษา

การจัดการการผลิตมะพร้าว น้ำหอมของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะพร้าว น้ำหอม ตำบลเกาะศาลพระ อำเภอดงหลวง จังหวัดราชบุรี เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่มะพร้าว น้ำหอม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุมากกว่า 61 ปี ประสบการณ์ในการปลูกมะพร้าว เฉลี่ย 17 ปี พื้นที่การผลิตมะพร้าว น้ำหอมเป็นดินเหนียว มีการยกร่องปลูกแบบแถวเดี่ยว ระยะปลูก 6x6 เมตร ส่วนใหญ่ปลูกมะพร้าว พันธุ์หูเสือขาว ดูแลรักษาโดยให้น้ำเฉลี่ย 5.26 ครั้งต่อเดือนโดยเรือพ่นน้ำ ใช้ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยเคมีโดยหว่านรอบทรงพุ่ม เกษตรกรส่วนหนึ่งมีการลอกเลนและใส่เกลือแกง ให้ผลผลิตครั้งแรกหลังจากปลูกเฉลี่ย 2-3 ปี ตัดผลผลิตทุกๆ 20 วัน โดยจัดจำหน่ายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลาง ปัญหาที่สำคัญในการผลิตมะพร้าว น้ำหอมของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะพร้าว น้ำหอม ตำบลเกาะศาลพระ อำเภอดงหลวง จังหวัดราชบุรี ปัญหาด้านการผลิตจากสภาพอากาศที่แปรปรวน และต้นทุนในการผลิตสูง การรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะพร้าว น้ำหอม ตำบลเกาะศาลพระ อำเภอดงหลวง จังหวัดราชบุรี เป็นอีกกลไกหนึ่งที่จะเพิ่มอำนาจการต่อรองราคาในการซื้อปัจจัยการผลิต ที่จะช่วยให้ต้นทุนในการผลิตลดลง และการจัดการความรู้ตามกรอบการดำเนินงานระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ โดยส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการลดต้นทุนในการผลิตมะพร้าว น้ำหอม การจัดการผลิตที่มีประสิทธิภาพ จะเป็นแนวทางในการพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ให้เกษตรกรผู้เข้าร่วมแปลงใหญ่ สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการเกษตร. (2562). การจัดการความรู้เทคโนโลยีการผลิตมะพร้าวน้ำหอม. กรมวิชาการเกษตร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรมวิชาการเกษตร. (2566). คู่มือการดำเนินงานโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ ในส่วนของกรมวิชาการเกษตร. กรมวิชาการเกษตร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ชนิษฐา ยินดี, จรรยา สิงห์คำ และพลสรายุ สราญรัมย์. (2563). การจัดการการผลิตมะพร้าวน้ำหอมแบบแปลงใหญ่ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร. น. 5361-5369. ใน: การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 17 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน วันที่ 2-3 ธันวาคม 2563. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม.
- ภาณุวัฒน์ เนียมสุวรรณ, กฤษณา กฤษณพุกต์, ภาสันต์ ศารทูลทัต, ศุภธิดา อับดุลลาฮาซิม และ ลพ ภาภูตานนท์. (2561). การตอบสนองต่อการจัดการธาตุอาหารของต้นมะพร้าว น้ำหอมอายุน้อยที่ยังไม่ให้ผลผลิต. *วิทยาศาสตร์เกษตร*, 49(1) (พิเศษ), 356-361.
- สังจา บรรจงศิริ. (2562). เอกสารการสอนชุดวิชา การจัดการการผลิตไม้ผลเชิงธุรกิจ หน่วยที่ 6 การจัดการการผลิตมะพร้าวน้ำหอม. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2565). ข้อมูลการผลิตสินค้าเกษตร ปี 2565. สืบค้นจาก <https://oae.go.th/view/1/ตารางแสดงรายละเอียดมะพร้าว/TH-TH>
- เอื้องพร นพคุณ. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการบริหารจัดการ โครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่มะพร้าว น้ำหอมบ้านแพ้ว (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

9/9 หมู่ที่ 9 ถ.แจ้งวัฒนะ ต.บางพูด อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี 11120

โทรศัพท์ 02 504 8142 e-mail: stou.agjournal@gmail.com